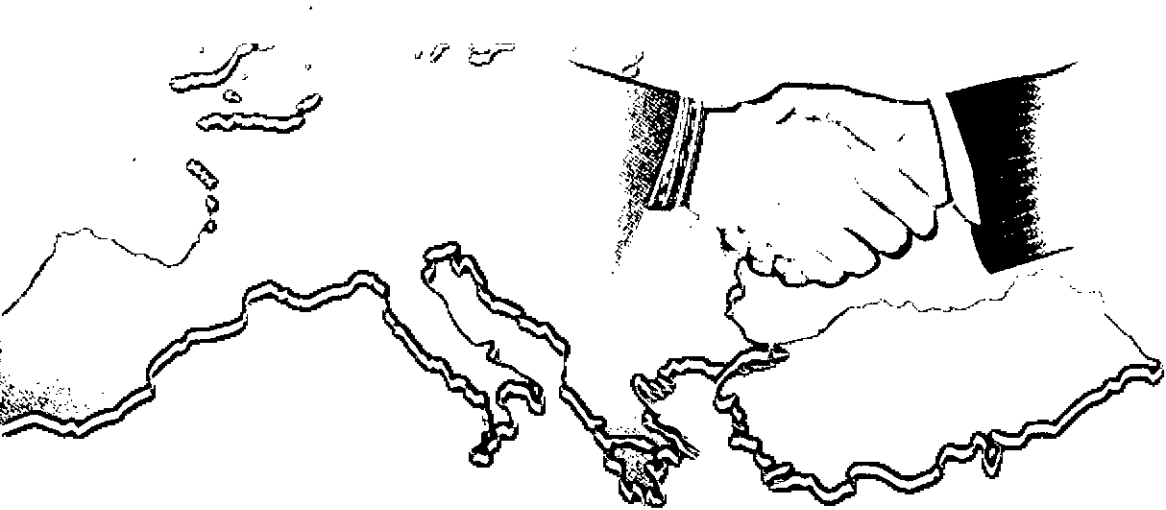

TÜRK HUKUK KURUMU

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ve AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

**23 Mart 2002
ANKARA**

PROGRAM

10:00 – 10:30

AÇILIŞ

Yekta Güngör ÖZDEN

Türk Hukuk Kurumu Başkanı

Av. Özdemir ÖZOK TBB Başkanı

Nejat ARSEVEN Devlet Bakanı

10:30 – 13:00

I. OTURUM

Yönetici

Av. Özdemir ÖZOK TBB Başkanı

Farklı Bakış

Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN AÜHF Öğr. Üyesi

Hukuksal Bakış

Prof. Dr. Füsün ARSAVA AÜSBF Dekan Yrd.

Ekonomik Bakış

Prof. Dr. Nahit TÖRE Çankaya Üniv. Öğr. Üy.

14:00 - 15:15

II. OTURUM

Yönetici

Av. Tayyar SELÇUK THK Yön. K. Üyesi

Kültürel Bakış

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ

Türkiye Bilimler Akademisi Üyesi

Geleceğine Bakış

Dr. Sanem BAYKAL A.Ü. ATAUM Öğr. Üyesi

15:30 - 18:00

PANEL

Yönetici

Prof. Dr. Ali BOZER Önceki Dış İşleri Bakanı
ve Başbakan Yardımcılarından

Konuşmacılar

Uluç GÜRKAN DSP Ankara Milletvekili

Gündüz AKTAN Emekli Büyükelçi - Yazar

Meral Gezgin ERİŞ İktisadi Kalkınma Vakfı Bşk.

Özden SANBERK TESEV Genel Direktörü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ve AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

23 MART 2002

ŞAHİN MENGÜ- Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım; Türk Hukuk Kurumu ve Türkiye Barolar Birliğinin beraberce düzenlediği "Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği İlişkileri" adlı panele hoş geldiniz. Açış konuşmalarını yapmak üzere, Türk Hukuk Kurumu Başkanı Sayın Yekta Güngör Özden'i konuşmalarını yapmak üzere davet ediyorum. (Alkışlar)

YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN (Türk Hukuk Kurumu Başkanı)

Sayın Bayanlar,

Sayın Baylar,

Türkiye Barolar Birliği'yle ortak etkinliğimize katılmanız nedeniyle, hepinize, özellikle bu bilgilendirme toplantısında yararlı sunuşlarıyla ufkumuzu açacak değerli konuşmacılara Türk Hukuk Kurumu adına içten teşekkür ediyorum. Bir dinence gününde siyasal ağırlıklı bilimsel etkinliğe zaman ayırarak verdiğiniz destek, toplumsal yaşamımız yönünden önem taşımaktadır. Ulusal sorunları birlikte tartışıp ulusal çıkarımıza en uygun çözümleri üretmek toplumsal barışı güçlendiren yurttaşlık görevidir. Üstelik, hukuk adamlarının konulan irdelemesi daha geçerli çözümleri getirebilecek yararlı bir çalışmadır. Bu etkinliğin bundan sonraki ortak çalışmaların başlangıcı olmasını diliyorum. Açış konuşmasını yapacağım için, ev sahibi olarak konukseverlik özeniyle söylenmesi gereken çok şeyi bırakıyorum.

önümüze koşul olarak konulması karşısında “AB’ye giden yol Diyarbakır’dan geçer” ve “Onurlu katılmaktan daha anlamlısı, daha onurlusu verdiğimiz sözü tutmaktır” yollu sözleri de değerlendirmeliyiz. AB’ne giden yol kanımca akıldan, vicdandan, hukuktan, insanlıktan ve dünya gerçeklerinden geçer. Çoğunluğun içindekileri azınlık yapma çabası, devlet organlarında anadille eğitim ve yayın, hoşgörülecek öneriler değildir. Olmayacak şeyler isteyerek geri çevirme bahaneleri mi hazırlanmaktadır? Bir oyun karşısında mıyız? AB’nde bizi istemeyenler var mı? Bunlar AB’ni etkileyecek, bağlayacak oranda mıdır? Bizde istemeyeceklerin gerekçeleri haklı mıdır? Önyargılı yaklaşımlar açıktır. AB Türkiye Daimi Delegesi Büyükelçi Michael Lake’nin 1994’de Anayasa Mahkemesi Salon’unda düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma bunun örnekleriyle doludur. Bugün de AB ilgilileri aynı koşuyu sürdürmektedir.

Hukuksal bağlamda yapılması gereken Anayasa ve Yasa değişikliklerini yıllardır savsaklamanın bedeli ödenmektedir. AB istediği için, onlar için değil, bizim için yapılmalı idi ve hiç de önemli değildi. Kolaylıkla kotarılabilecek düzenlemeler siyasal katılımlar ve çekişmeler yüzünden gecikti.

Diplomasi sabır isteyen, en çok dayanıma isteyen bir alandır. Biz savaşlarda kazandığımızı, Lozan Barış Antlaşması dışında hep masalarda yitirdik. Oyun oynanmamalı Gerçekler kimseden saklanmamalı. Özelliği olanlar dışında, ulusumuz, içinde yer alacağı ortamı bilmelidir. Ulus - devletin geleceği bilinmelidir. Yüzeysel yaklaşımlar, sığ bakışlar yerine derinlemesine incelemelerle sonuca varılmalıdır. Zararımıza olucaksa katılmamalıyız. Aç kalırız ama onursuz kalamayız. Eğilerek, ezilerek değil, dimdik girmeliyiz. Kimse dizleri titreyerek ayakta

duramaz. Yalvararak, yakararak değil, hakkımız olduğu için AB'nin içinde bulunmalıyız. Avrupa Güvenlik ve Savunma kimliği konusunda çıkarılan güçlükler ortada iken tartışmadan, oldu bittiyle ödünler vererek katılmayı kimse benimseyemez. Dışarıda kalmayı da. "AB, Türkiye'siz; Türkiye de AB'siz olamaz, ne olursa olsun AB'nde olalım" anlayışları gerçeklere oturmazsa, karşılıklı güven bulunmazsa gelecek sağlıklı olamaz. Aradığımız, Avrupa Birliği Bilinci'dir.

Bağımsızlığımızı, ulusal onurumuzu özenle koruyacağız. Ne teslimiyetçi bir zayıflık içinde, ne aşağılanmaya aldırışsız ne de olumsuz direnişçi olacağız. Seçeneklerimiz olduğunu, olacağını da belirterek görüşmeleri yılmadan sürdüreceğiz. ideolojik ve çıkarıcı yaklaşımlarla değerlendirmek büyük yanılığarı birliğinde taşır. Zirveler, anlaşmalar, ölçüt (kriter) ler, konvansiyonlar elbet olacaktır. NATO'nun, OECD'nin olması gibi. ABD'nin, Almanya'nın, Rusya'nın, Çin'in vd.nin açılımları izlenip ölçülecektir. Rekabet gücümüz gözetilecektir. Ekonomik ilişkileri artıran akılcı bir tutumla ulusal çıkarlarımızı daha iyi koruyabileceğimiz de düşünülebilir. Ama her şeyden önce AB'yi tanımalıyız. Gümrük duvarları arasında, demokrasi sıkıştırılmaları karşısında gerçekleri anlatıp savunarak.

Tümünüze saygılar sunarım.

ŞAHİN MENGÜ- Konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Özdemir Özok'u davet ediyorum.

Sayın Özok, buyurun.

ÖZDEMİR ÖZOK (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Türk Hukuk Kurumunun saygıdeğer Başkanı, Sayın Bakanım, değerli

önce çok değerli Başkanımız Yekta Güngör Özden'in de belirttiği gibi, o aydınlık yol karartıldı, o aydınlık yoldan sapıldı ve bugünkü vardığımız nokta hepimiz tarafından görülüyor.

Avrupa Birliğine tam üye olma yolunda aday ülke konumunda olan Türkiye'nin diğer aday ülkeler gibi hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti açısından yapması gereken hukuksal düzenlemeleri kapsayan bir uyum yasaları zincirini yaşama geçirmesi mutlaka gereklidir. Avrupa Birliği devlet ve hükümet başkanlarının 11-12 Aralık 1999 günleri Helsinki'de yaptığı zirve toplantısında Türkiye'nin tam üyeliği yolunda aldığı ilke kararı ve aday ülke statüsünün doğal sonucu olarak Avrupa standartlarında hukukun üstünlüğü ilkesine dayalı hukuk devleti normlarını mutlaka yakalaması gereklidir. Avrupa Birliğine tam üyeliğin yolu ciddi bir hukuk reformundan geçer. Bu reformun temel ilkeleri Avrupa Birliği siyasi liderleri tarafından 1993 yılında Kopenhag'da belirtilmiştir. Bu kriterler üç başlıkta belirtilmektedir; siyasi kriterler, ekonomik kriterler, hukuksal kriterler.

Türkiye'nin süratle bu kriterlere bir biçimde uyum sağlaması gereklidir. Bunu yaparken, sureti katiyede Avrupa Birliğine şirin görünmek, onların talimatı anlamında değil; ama her şeye lâyık olan bu asil toplumumuza, bu asil halkımıza ve bu milletimize yapacağımız bir tarihi ödev olarak algılanılması gerektiğine inanıyorum. Bu gereklilik, kapısında beklediğimiz Avrupa Birliğinin organlarının öngördüğü programa titizlikle uyulması ve istenilen ödevlerin yapılması için değil; biraz önce de söylediğim gibi, kendi ulusumuzun mutluluğu ve gönenci için olmalıdır. Cumhuriyetimiz, Avrupa Birliği üyesi ülke insanının ecdadıyla yapılan Kurtuluş Savaşından sonra kurulmuştur. Türkiye, 1961 Anayasasıyla hiçbir dış dinamiğin etkisi olmadan, insan haklarına dayanan, demokratik bir nitelik kazandırmıştır cumhuriyete ve bu

niteliği tamamlayıcı bir atılım olarak da yine sosyal hukuk devletini uygulamaya geçirmiştir. Bu anayasal yapıyla bugün övgüyle sunulan Kopenhag Kriterleri ilke olarak yakalanmış ve bu düzeyin yakalanmasında dış dinamiklerin hiçbir etkisi olmamıştır. Öyleyse, Türkiye kendi kazanımlarıyla kendi yolunu çizebilecek olgunluğa gelmiştir.

İnanıyorum ki, bu tartışmada, bu toplantıda, bu öğleden önce ve öğleden sonra yapılacak görüşmelerde, gerçekten dallarında uzman olan değerli katılımcılar bize bu konuda çok farklı, çok değişik düşünce ve ufuk açacaklardır. Kendilerine şimdiden çok teşekkür ediyorum. Bu anlamlı toplantımıza destek veren tüm katılımcılara ve dinleyenlere tekrar şahsım ve örgütüm adına saygılarımı sunuyorum, bu toplantının yararlı geçmesini diliyorum.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

ŞAHİN MENGÜ- Açış konuşmalarını yapmak üzere Devlet Bakanı Sayın Nejat Arseven'i davet ediyorum.

Buyurun Sayın Bakanım. (Alkışlar)

DEVLET BAKANI NEJAT ARSEVEN- Türk Hukuk Kurumunun çok değerli Başkanı, Barolar Birliği Başkanımız, Sayın Milletvekilim, çok değerli meslektaşlarım, çok kıymetli öğrenciler ve bugün burada bu toplantının gerçekleşmesine katkı verecek olan çok değerli katılımcılar; hepinizi en içten duygularıyla selamlıyorum efendim. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin her boyutta tartışılacağı böyle kapsamlı bir toplantıyı

düzenledikleri için, Türk Hukuk Kurumu ve Türkiye Barolar Birliğinin değerli Başkan ve yetkililerine bir kez daha teşekkür ediyorum.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve bu konuda özellikle Barolar Birliğimiz gibi, Türk Hukuk Kurumu gibi, bu konuda gayretleri hiçbir şekilde yadsınamayacak değerli sivil toplum örgütlerimizin ortaya koymuş oldukları bu tür toplantılar zannediyorum biraz önce ifade edildiği gibi, Türk Halkının Avrupa Birliği konusunda bilinçlenmesinde de fevkalade önemli bir rol oynayacaktır.

Değerli misafirler, çok değerli katılımcılar; 2002 yılı, gerek Avrupa Birliği ve de gerekse Türkiye bakımından çok önemli ve aynı zamanda da çok kritik bir yıldır, tabii Avrupa Birliği ilişkileri açısından. Avrupa Birliği belli bir strateji çerçevesinde sürdürdüğü genişleme sürecini bu gelişmenin gerektirdiği derinleşmeyle tamamlamak için, geleceğe dönük önemli kararlar alma aşamasına gelmiştir. İçinde bulunduğumuz ayda ilk toplantısı gerçekleştirilen Avrupa Konvansiyonunun bu yıl ve takip eden yıllarda yapacağı çalışmalarda ve alacağı kararlarda somut ifadesini bulacak gelişmeler Türkiye'yi her yönüyle yakından ilgilendirmektedir. Bu gelişmeleri özellikle Türkiye'nin hukuki altyapısının belirlenmesinde çok önemli işlevleri olan kurumlarımızın yakından izlemelerinde de çok ciddi bir zorunluluk bulunmaktadır. Öte yandan bu yılın sonunda halen tam üyelik müzakerelerini sürdürmekte olan 12 aday ülkeden en fazla 10'u hakkında tam üyeliğe kabul kararı alınacaktır, bunların 2004 yılından itibaren Birliğe tam üye olmaları sağlanacaktır. Bu ilk dalga genişleme içinde yer almayacak diğer aday ülkelerin müzakerelerinin hızlandırılması için yeni bir takvim ve çalışma planı ortaya konulmuştur. Bu şekilde bir grup ülkelerin de belki

2007 yılında Birliğe tam üye olarak katılmaları gerçekleşebilecektir.

Aday ülke olup da henüz müzakere sürecine sahip olmayan ve müzakere sürecine başlamayan, bu takvimi henüz elde edemeyen tek ülke Türkiye'dir. Böyle bir takvime sahip olmak için, her şeyden önce tam üyelik müzakerelerine başlanması gerekir. Bunun temel koşulu ise, hepimizin çok iyi bildiği gibi, Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesidir. Bu kriterlerin yerine getirilmesi için 2002 yılı heba edilemeyecek bir yıldır. Dolayısıyla değerlendirmelerde bu hususların dikkate alınmasında çok büyük yarar vardır.

Çok değerli katılımcılar, çok değerli misafirler; Kopenhag Kriterlerine değinmişken, bu konuda bir-iki hususu da gündeminize getirmek istiyorum. Bazı platformlarda ifade ediliyor, biraz önce Türk Hukuk Kurumunun çok değerli Başkanı da ifade etti; verilemeyecek sözlerden, Avrupa Birliğiyle yapılacak müzakerelerden, kıyasıya tartışmalardan, onurumuzun korunmasından bahsediliyor.

Çok değerli misafirler, değerli katılımcılar; Avrupa Birliğinin Kopenhag siyasi kriterleri olarak ortaya koymuş olduğu değerler, bir ülkenin Avrupa Birliğiyle müzakere sürecine başlayabilmesi için asgari şartlardır. Bu şartlar Türkiye için veya aday bir diğer ülke için farklı şekilde yorumlanamaz. Dolayısıyla bu kriterleri sanki Türkiye için tespit edilmiş, sadece Türkiye'nin yerine getirmesi gerekli kriterler gibi görmek de fevkalade yanlıştır. Avrupa Birliğiyle müzakere edilebilir, Avrupa Birliğiyle her şey tartışılabilir; ancak tartışılmayacak tek husus Kopenhag siyasi kriterleridir. Avrupa Birliğiyle tarım politikalarını tartışabilirsiniz, Avrupa Birliğiyle ekonomik politikaları da tartışabilirsiniz, tabii

bunların hepsini müzakere sürecine başlayıp Avrupa Birliğiyle masaya oturduktan sonra gerçekleştirebilirsiniz. Dolayısıyla bu yanlış anlamayı zannediyorum toplumda ortadan kaldırmanın, hatta bir an önce ortadan kaldırmanın zorunluluğu var.

Öyle ifade ediliyor ve öyle takdim ediliyor ki, sanki Kopenhag siyasi kriterleri konusunda da Avrupa Birliğiyle belli tartışmaları bugün gerçekleştirebiliriz ve hatta belli zorlamaları ortaya koyabiliriz gibi ifadelerde bulunuluyor. Ancak şunu bir kere daha huzurunuzda ifade etmek istiyorum: Avrupa Birliğinin Kopenhag siyasi kriterleri olarak tarif edilen değerleri, Avrupa Birliğine aday ülkeler için yerine getirilmesi mutlak zorunlu olan ilkelere. Bizim bu konuda "bizim özel şartlarımız var, biz Kopenhag siyasi kriterlerini ancak bu kadar yerine getirebiliriz" veya "bu konuda şöyle esneklikleri sizden istiyoruz" filan gibi zorlamaları bugün için ifade etmemiz mümkün değildir. Bu yalnız Kopenhag siyasi kriterleri için değil, insan hakları meselesinde sanki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki yargılamalar için de aynı şeyleri görüyorum. Sanki yargılanan ülke sadece Türkiyeymiş gibi ifade ediliyor, öyle bir şey yok efendim. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde hakkında dava açılan üye ülkeler açısından Türkiye bugün Avrupa Birliği bazı ülkelere de daha geri noktaya düşmüştür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye gibi, Avrupa Birliği üyesi de olan birçok ülke hakkında davalar görülmektedir. Yani bunlardan gocunacak, bunlardan endişe edecek veya sıkıntıya düşecek bir şey yok; çünkü biz arzu etmişiz, bu taleplerde bulunmuşuz, yani Avrupa'nın yargı yetkisini kabul etmek Türkiye'nin elinde olan bir şeydir. Bu yargı yetkisini kabul ettikten sonra, artık bu konuda söyleyecek bir şeyiniz de kalmaz.

Kopenhag siyasi kriterleri meselesi de aynıdır, bu konuyu

kamuoyuna zannediyorum biraz yanlış takdim ediyoruz. Bu Türkiye'nin siyasi bir tercihidir, onu kabul ederim; yani Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilip getirilmemesi meselesi tabii ki Türkiye'de tartışılır, tartışılmalıdır da, ona bir itirazım yok. Bu kriterler yerine getirilirken, Türkiye şu veya bu bakımdan belli sıkıntılara girebilir, bunlar ifade edilebilir, bunların hepsi normaldir, doğaldır bunlar. Avrupa Birliğine aday ülkelerin tamamında zaman içinde yaşanmış, hatta bu konular referandumla halkoyuna götürülmüş meselelerdir bunlar. Ama şu eksikliğimiz doğrudur, şu tespit doğrudur: Birçok konuda olduğu gibi, Avrupa Birliği konusunda da maalesef ülkemizde vatandaşımızın bilinçlenmesi henüz en üst seviyeye gelmiş değildir; yani bu konuda vatandaşımızın kafası karışıktır. Onun için bugün burada düzenlenmiş olan bu toplantıyı fevkalade önemsiyorum. Özellikle Barolar Birliği gibi, Türk Hukuk Kurumu gibi, özellikle hukukun en üst seviyede Türkiye'de yerleşmesi konusunda mücadele veren bu gibi sivil toplum örgütlerimizin, vatandaşlarımızı Avrupa Birliği konusunda bilinçlendirmesi ve bilgilendirmesi için yaptığı bu toplantılar hakikaten fevkalade önemli toplantılardır.

Çok değerli misafirler, değerli katılımcılar; İkinci Dünya Savaşının Avrupa yanında tüm insanlık için ortaya çıkarttığı inanılmaz tahribatin bir daha yaşanmaması için oluşturulan bazı kurumların günümüzde Avrupa Birleşik Devletlerine doğru gidişine tanık olmaktayız. Bugün artık 21. Yüzyılın başlarında Avrupa coğrafyasında ekonomik, siyasi ve askeri anlamda dev bir sanayi ve bilgi toplumunun doğması kesinlik kazanmış görünüyor. 6 ülke ile başlayan, bugün 15 olan ve çok uzak olmayan bir gelecekte sayısı 30'lar dolayına ulaşacak olan bu topluluk dev bir güç odağı olacaktır. Bu güç odağının siyasi mimarisinin ve

kurumlarının belirlenmesinin altyapısını da Avrupa Konvansiyonu hazırlayacaktır. Bu konuda, konvansiyon konusunda bir şeyler söylemeden önce Avrupa bizi istiyor mu, istemiyor mu? Avrupa Birliği acaba Türkiye için ne düşünüyor da Türkiye'de tartışılıyor?

Değerli arkadaşlarım; Avrupa Konvansiyonu, Avrupa Birliğinin bundan sonra önündeki yıllarda ne yapacağı konusunu tespit edeceği, belki Avrupa Birliğinin bugüne kadarki en önemli platformlarından birisidir. Helsinki'de Türkiye'yi aday ülke olarak kabul eden Avrupa Birliği, kendi geleceğini ilgilendiren Avrupa Konvansiyonuna Türkiye'yi davet etmekle bu konudaki tercihini ortaya koymuştur. Yani biz eğer gerekli şartları yerine getirirsek, Avrupa Birliğinin bu Konvansiyona Türkiye'yi de dahil etmesi dikkate alınır, bizi almaması, istememesi gibi bir şey söz konusu değildir. Ayrıca yine hem değerli Barolar Birliği Başkanımız, hem Hukuk Kurumu Başkanımız ifade etti; bu şartlar, Kopenhag siyasi kriterleri, yani bu "Kopenhag siyasi kriterleri" denilen ve her ülke için, aslında Büyük Atatürk'ün çağdaş Batı demokrasisini yakalayabilmek için önümüze koymuş olduğu hedefleri yakalama süreci inanın Türkiye için çok önemli bir süreçtir. Bugün eğer Avrupa Birliğine adaylık sürecinde Türkiye bu çağdaş değerleri hukukuna taşıyamazsa, her konuda olduğu gibi, zannediyorum ki bu konuda Türkiye biraz daha geç kalmış olacaktır. Onun için hadiseye birazcık da bu açıdan bakmanın çok yararlı olduğunu düşünüyorum.

Bu Avrupa Konvansiyonu, yani Avrupa Birliğinin geleceğinin şekilleneceği bu Konvansiyona henüz daha müzakere sürecine başlamamış olan Türkiye'nin de davet edilmesi, Avrupa Birliğinin Türkiye'ye bakış açısının tespiti açısından da zannediyorum önemli bir göstergedir.

Değerli hukukçu kardeşlerim, çok değerli öğrenci arkadaşlarım, değerli misafirler; Avrupa Konvansiyonunda ortaya çıkan görüşler -bizim de katıldığımız, Türkiye Cumhuriyeti olarak temsil edildiğimiz- 2004 yılında düzenlenecek Hükümetlerarası Konferans için bir temel olacaktır. Dolayısıyla Konvansiyonun Avrupa'nın geleceğinin şekillenmesinde çok önemli ve aynı zamanda tarihi bir işlevi vardır. Konvansiyon, Avrupa Birliğinin bir anayasası olup olmayacağı, milli parlamentolarıyla Avrupa Parlamentosu arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceği, Birliğin temel dayanağını teşkil eden anlaşmaların nasıl basitleştirilebileceği, Temel Haklar Şartının ne gibi bir statüye bağlanacağı gibi bir dizi soruya yanıt arayacak ve aynı zamanda bu konuda öneriler geliştirecektir.

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu tam üye ve aday ülkelerden 113 temsilcinin katılmasıyla oluşan Avrupa Konvansiyonunun çalışmalarına, yüzyıllardır Avrupa'da bulunan ve bir imparatorluk geleneğinin birikimini taşıyan Türkiye'nin büyük katkılarda bulunacağına inanıyorum. Bu nedenle de bu toplantılarda geleceğe dönük somut önerilerin geliştirilmesinde çok büyük yararlar olacağını düşünüyorum.

Çok değerli misafirler, değerli katılımcılar; Avrupa Birliğiyle ilgili tartışmaların doğru zeminlerde yapılabilmesi için, Avrupa'nın bugünlere nereden geldiğinin hatırlanmasında da büyük yarar vardır. Avrupa'nın bundan 50-60 yıl öncesine kadar ulusal çıkar, bağınaz milliyetçilik ve etnik farklılıklar temelinde insanlık tarihinin en kanlı savaşlarına ve hatta soykırımlara sahne olmuş bir kıta olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Oysa bugün Avrupa'da giderek yükselen bir barış, istikrar, hukuk ve demokrasi mimarisini görmek gerçekten iyi anlaşılması gereken büyük bir olgudur. Avrupa Birliğini oluşturan vizyon yalnızca

ekonomik değil, temelde siyasi bir vizyondur. Ticaret ve ekonomi, bu barış vizyonunun gelişmesinde önemli bir dinamik yaratmıştır. Bu Birlikte ulus-devletler varlıklarını devam ettirmişler, hatta yapılarını daha da güçlendirmişlerdir.

Üye devletler egemenlik haklarını tek pazarın yaratılmasından başlayarak, kurmuş oldukları ortak yapılar içinde paylaşma yoluna gitmişlerdir. Bu durum egemenlik kaybı olarak değil, egemenliğin daha da geniş bir alanda paylaşılması olarak değerlendirilmektedir. Ancak gelişmelerle birlikte sistemin zorlukları da görülmeye başlamıştır. Yeni ülkelerin katılmasıyla mevcut yapının nasıl işleyeceği, kararların nasıl alınacağı, ulus-devletle Avrupa Birliği ortak yapılarının nasıl birlikte çalışacağı, herkesin cevap aradığı sorular olarak bugün karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Konvansiyonu bu ve benzeri sorulara yanıt bulmak üzere oluşturulmuştur, bulunacak yanıtların hepsi de ülkemizi doğrudan ve birebir ilgilendirmektedir.

Çok değerli konuklar; kamuoyumuzda Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine geçişinin yalnızca müktesebat uyumuyla eş anlamlı olduğuna dair eksik bir kanı da mevcuttur. Oysa gerek tam üyeliğe hazırlık sürecinde, gerek tam üyelik müzakereleri döneminde ve gerekse tam üyelikte değişik aktör ve unsurlar bu süreçlerde rol almaktadır. Ayrıca hazırlık ve tam üyeliğin Avrupa Birliği felsefesine uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi de gerekmektedir. Bu aktör ve unsurların bir bütün olarak değerlendirilmesi, değişik aşamaların sorunsuz atlatılması bakımından da ayrıca gereklidir. Avrupa Birliğiyle ilişkilerin Avrupa Birliği ve Türkiye olarak iki tarafı vardır. Bu nedenle yapılacak değerlendirmelerde salt Türkiye düşünülmemeli, iki temel aktör her aşamada dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede Avrupa Konvansiyonunun çalışmaları, Türkiye'nin

nasıl bir oluşumla karşı karşıya kalacağını belirlenmesi bakımından da fevkalade önemlidir.

Konvansiyon, Birliğin yönetilmesinde ve katılma süreciyle ilgili kararların alınmasında hayati işlevleri olan Bakanlar Konseyi, Komisyon ve Avrupa Parlamentosunun yetki ve sorumluluklarıyla ilgili kararlar alacaktır. Yine Konvansiyon, Birliğin geleceğe dönük şekillenme, model ve düşüncelerini de değerlendirecektir.

Katılma sürecinde belirlenecek ve izlenecek stratejilerin doğru belirlenmesi bakımından bu gelişmelerin yakından izlenilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Birliğin gelecekte nasıl bir şekil alması gerektiği üzerinde değişik görüş ve yaklaşımlar ortaya konulmaktadır. Alakart Avrupa yaklaşımı, tam üyeliğe aday ülkelerle mevcut tam üyelerin belirlenen ortak politikaları seçme serbestisine sahip olduklarını kabul etmektedir. Avrupa Birleşik Devletleri yaklaşımı, üye ülkelerin Avrupa Birliğinin geliştirdiği her politikayı aynı derecede benimseyip uygulayacakları ve Avrupa Birliğini federe devletler yapısına büründürmeyi esas almaktadır. “Çok vitesli Avrupa yaklaşımı” diye tarif edilen yaklaşım, üye ülkelerin Avrupa Birliğinin geliştirdiği politikalara farklı sürelerde uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır. Değişken geometrili Avrupa yaklaşımı, Avrupa Birliği üyesi ülkeleri “ana çekirdek içindeki ülkeler ve çevresindeki ülkeler” şeklinde bir ayrıma tabi tutmaktadır.

Şu anda Avrupa Birliğinde çok çekirdekli bir yapı olduğu ileri sürülmektedir. Bir dönem çok tartışılan iki vitesli Avrupa yaklaşımı, genişlemenin boyutları karşısında artık Avrupa'da taraftar bulamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu gelişmeleri dikkate alarak ve eğilimleri doğru belirleyerek girişimlerini

yapmasında, sürecin hızlandırılması ve kesintiye uğramaması bakımından da ayrıca büyük yararlar vardır. Bu noktada da sizler gibi kuruluşlarımıza çok önemli ve büyük görevler düşmektedir. Türkiye ve dünya sorunlarını bilen kuruluşlarımızın oluşturacağı fikirler ve geliştirecekleri öneriler, Türkiye'nin geleceğinin şekilleneceği bugünlerde çok büyük bir öneme sahiptir. Özellikle Avrupa Konvansiyonu gibi konularda kısır çekişmelere girmeden, Avrupa vizyonuna uygun olarak geliştirilecek öneriler salt bizlere değil; aynı zamanda tüm ülkemize yarar sağlayacaktır. Bu nedenle de bu toplantıları çok önemsemekteyim. Ortaya çıkan her somut görüş ve öneri, tarafımızdan mutlaka ve ciddiyetle değerlendirilmektedir.

Çok değerli katılımcılar, değerli meslektaşlarım, değerli misafirler; Avrupa Birliğiyle yaklaşık 40 yıldır ortaklık ilişkisini sürdürmekteyiz, ancak tam üyeliğimizin gerçek perspektifi Aralık 1999 Helsinki Zirvesiyle açılmıştır. Helsinki Zirvesi, Türkiye'nin tam üyelik yolunu açan bir fırsat penceresi yaratmıştır. Tarihinin en büyük genişleme süreci içinde olan Avrupa Birliğinin dünya sahnesinde çok daha etkin bir rol oynaması beklenilmektedir. Bu olgu, dünya dengelerini değiştirecek yepyeni stratejik bir gelişme olacaktır. Avrupa Birliği, merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini üye yapma kararı alırken bir strateji geliştirmiştir. Bu strateji çerçevesinde Avrupa Birliğinin benimsemiş olduğu temel değerleri içeren kriterleri yerine getirmeleri istenilmektedir aday ülkelere.

Biraz önce de ifade ettiğim gibi, "Kopenhag siyasi kriterleri" denilen bu temel değerler aslında Avrupa Birliğinin temelini oluşturan ve her üyenin, ama her üyenin mutlaka uymak zorunda olduğu kavramlardır. Bu kriterler, aday ülkelerin demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve tüm kurumlarıyla

yerleşik ve işleyen bir serbest piyasa ekonomisi koşullarını yerine getirmelerini öngörmektedir. Yani Avrupa Birliği kendisini yaratan bu temel değerlerin aday ülkeler tarafından da aynen benimsenmesini ve bir zaman dilimi içinde bu kriterlere uygun gerekli düzenlemelerin yapılmasını beklemektedir. Siyasi kriterlere uyum, katılım müzakerelerinin başlaması için değişmez ve vazgeçilmez bir önkoşuldur. Bu koşul Türkiye için konulmuş olmayıp diğer bütün aday ülkeler için de yerine getirilmesi mutlak bir zorunluluktur. Bu kriterler bir dayatmayı, bir ödünü değil; Avrupa Birliğinin temelini oluşturan değerleri ifade etmektedir. Zaten katılma müzakerelerinin başlatıldığı aday ülkelerden de bizden istenilenlere benzer hususların yerine getirilmesi istenilmiştir. Ancak bu hususlar diğer aday ülkeler tarafından da mutlaka yerine getirildikten sonra ancak müzakere süreci başlayabilmiştir.

1993 yılından itibaren bizim dışımızdaki 12 aday ülke Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmeyi taahhüt etmiş ve gerek siyasi, gerek ekonomik ve sosyal planda anayasal ve yasal değişiklikleri yapmaya başlamışlardır. Bu nedenle de tam üyelik müzakerelerine başlama imkânına kavuşmuşlardır. Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti gibi ülkeler bu müzakereleri tamamlamaya çok yaklaşmışlardır. Dolayısıyla 2-3 yıl içinde Avrupa Birliği "ilk dalga" tabir edilen bir genişleme sürecini yaşayacak, bunu diğer aday ülkeler de izleyecektir.

Değerli misafirler, çok değerli meslektaşlarım; ülkemiz de benzer bir süreci izlemektedir. Türkiye, katılım öncesi stratejisini tamamlamak için ulusal programını ortaya koymakla kendi üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmiştir. Bu programın oluşturulmasında ülkemizin gerçekleri ve Hükümetimizin öncelikleri temel referanslarımız olmuştur. Ulusal program

oluşturulurken, ülkemizi çağdaş uygarlıkla buluşturmaya ve Türkiye'yi Avrupa Birliğinin tam üyesi yapma hedefine çok büyük bir özen gösterilmiştir. Türkiye'de hukukun üstünlüğü, vatandaşlarımızın bireysel özgürlüklerden en geniş şekilde yararlanması, düşünce ve ifade özgürlüğünün güvence altına alınması, bağımsız ve iyi işleyen bir yargı mekanizmasının oluşturulması, kısacası Türk demokrasisinin sağlam temellere oturtulması hepimizin ortak arzusu ve hedefidir.

Çok partili siyasi hayata geçtiğimiz dönemden beri insan hakları ve hukukun üstünlüğü temel referanslarımız olmuştur. Bununla birlikte eksikliklerimizin olduğu da bir gerçektir. Türkiye, bir Avrupa Birliği perspektifi olmasa dahi kendi tarihine ve insanına saygısı, Cumhuriyetimizin kurucu felsefesine bağlılığı ve Yüce Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefi doğrultusunda bu eksikliklerini mutlaka bir an önce gidermek mecburiyetindedir. Bu çerçevede, başta Anayasamız olmak üzere birçok yasamızda değişiklikler yaptık, yapmaya da devam ediyoruz.

Yine Avrupa Birliğinin anlatılması ve anlaşılması gibi, acaba Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 34 maddesinde yapılan bu değişiklikleri vatandaşımıza ve milletimize iyi anlatabildik mi? Vatandaşımız bu Anayasa değişikliklerinden ne anlıyor veya bunlar hayatına nasıl yansdı? Zannediyorum Türkiye'de en büyük eksiklik buradan kaynaklanıyor. Gerek benim temas ettiğim Türkiye'de bizi ziyarete gelen yabancılar -her seviyede-gerekse bizim gerçekleştirmiş olduğumuz Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi nezdindeki dış temaslar bana gösteriyor ki, son gerçekleştirmiş olduğumuz 34 maddelik Anayasa değişikliği zannediyorum Türkiye'deki görmüş olduğu kabulden çok daha büyük ve açık bir destek görüyor bütün dünyada ve çok daha iyi anlaşılabilmiş. En büyük eksikliğimiz olan bu Anayasa

değişikliklerinin insanlarımızın hayatına yansması bakımından mutlaka yapılması gereken, uyum yasalarını da hayata geçirebilmektir. 312 ve 159 meselesi Türkiye'de uzun zaman tartışıldı ve Parlaentonun gündeminden bir şekilde bir değişiklikle geçti. Hemen hemen tamamına yakını hukukçu olan bir heyetin önünde bunları ifade etmeden geçemeyeceğim.

Çok değerli arkadaşlarım, değerli meslektaşlarım; acaba eski haliyle, yani Türk Ceza Kanununun 312 ve 159. Maddeleri eğer uygulayıcılar eliyle farklı bir şekilde uygulansa ve bu konudaki içtihatlar yine eskisinden farklı bir şekilde ortaya çıkmış olsaydı, Türkiye acaba 312 ve 159 gibi Maddelerin değişikliğini tartışabilir miydi veya buna gerek var mıydı? Bugün bir maddenin maddi ifadesinin, yani kelimelerle ifadesinin, şu veya bu şekilde değiştirilmesi, maddenin şu veya bu şekilde sadece yazılışının ve anlamının, değişmesi eğer uygulayıcılar tarafından farklı algılanmayacak ve yorumlanmayacaksa, bundan sonra bu konudaki verilecek kararlarda Türkiye'nin artık ne istediği; Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Türkiye'yi yönetenlerin, Türkiye'nin varmak istediği noktanın ne olduğu konusundaki hedefi eğer iyi değerlendirilmeyecekse ve dolayısıyla yeni bir yorumla oluşacak kararlar sonucu yeni içtihatlar oluşmayacaksa, o zaman 312 ve 159'u niçin değiştirdik?

Değerli arkadaşlarım; bütün bunları çok iyi değerlendirmemiz lazım. Dolayısıyla tekrar ifade ediyorum: Kanunlarımızdaki maddelerin yazılış şeklinin şu veya bu şekilde değiştirilmesi değil, aslında uygulayıcılar açısından bunların nasıl yorumlanacağı ve daha sonra nasıl uygulanacağı fevkalade önemlidir.

Değerli misafirler; biraz önce de ifade ettim, Anayasamızda

olduğum gibi, dünyanın her ülkesinde insan hakları ihlalleri mevcuttur, bunları sadece Türkiye'ye münhasır görmek fevkalade yanlış bir düşüncedir. Dolayısıyla bizim de artık dünyada, özellikle Batı Trakya Türkleri, Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarımıza uygulanan ırkçı muamele, Kuzey Irak'taki Türkmenler, Ahıska Türkleri gibi bizi çok yakından ilgilendiren konular başta olmak üzere, dünyanın her ülkesinde, Avrupa Birliği üyesi ülkeler de dahil olmak üzere, Afrika'sında, Asya'sında insan hakları konusunda o ülke insanlarına karşı dahi yapılan insanlık dışı insan hakları ihlallerini birinci derecede izleyen bir ülke olma mecburiyetimiz vardır. Türkiye artık bunu ziyadesiyle hak etmiştir. Bizim bu şekilde devlet olarak açık tavır ortaya koymamız; yani bizim dışımızdaki ülkelerdeki insan hakları ihlallerini ilgili ülkelerde takip eder hale gelmemiz, aslında Türkiye'nin dünyadaki insan hakları açısından değerlendirilmesi meselesinde de zannediyorum ciddi bir iyilik getirecektir.

Çok açık bir misal vereyim. Dünyanın herhangi bir ülkesinde o ülke vatandaşlarına karşı yapılan birtakım insan hakları ihlallerini eğer biz Türkiye olarak dünya gündemine taşıyabilirsek, başka ülkelerin yapmış olduğu gibi onların savunucusu olarak ortaya çıkarsak, zannediyorum bu Türkiye'nin insan hakları açısından algılanmasını da özellikle aday statüsünde bulunduğumuz Avrupa Birliği üyesi ülkeler açısından çok ciddi bir şekilde değiştirecektir.

Değerli katılımcılar; bu konuda, yani insan hakları meselelerini dünyaya taşımak konusunda en önemli güvencemiz, biraz önce ifade etmiş olduğum gibi, Türkiye'nin insan hakları konusundaki bugüne kadar yapmış olduğu atılımlar değil; aynı

zamanda Türkiye'de sivil toplumun bugün gelmiş olduğu mesafedir. Çünkü Türkiye'de sivil toplum, özellikle insan hakları meseleleriyle ilgili olarak çalışan sivil toplum örgütlerimiz ve aynı zamanda Türk Hariciyesi -Dışişleri- dünya platformlarına artık bu meseleyi taşıma olgunluğuna erişmiş bulunmaktadır.

Değerli arkadaşlarım; Avrupa'yla ilişkilerimizin kritik bir noktaya geldiği günümüzde, ülkemizin üstesinden kolayca gelebileceği bazı konuları sağduyuyla tartışmanın önemli olduğunu düşünmekteyim. Önümüzdeki günler Avrupa'nın yanında Türkiye'nin de geleceğinin şekilleneceği günler olacaktır. Bu şekillenme “ya çağdaş ve gelişmiş bir Türkiye ya da bir üçüncü dünya ülkesi olan Türkiye” biçiminde olacaktır. Toplumumuzun çok küçük bir azınlık dışındaki temel tercihi birinci şıktan yanadır. Dolayısıyla atılacak adımlarda bu husus sürekli olarak göz önünde tutulmalı, kısır birtakım düşüncelerle bu tarihi fırsat heba edilmemelidir.

Tam üyeliğe hazırlık süreci ve tam üyelik geniş bir yelpazedeki uyumu gerektirmektedir. Bu uyum, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel boyutları olan bir değişimdir. Bu özellikleriyle de Türkiye'nin son 200 yıldır ulaşmayı amaçladığı hedefi yansıtmaktadır ve Atatürk'ün bize göstermiş olduğu büyük hedeflerle de tıpatıp örtüşmektedir. Bu büyük hedefi engellemeye çalışanlar amaçlarına ulaşamayacakları gibi, yaptıklarıyla tarih önünde büyük bir vebali de yüklenmiş olacaklardır. Değerlendirmeler yapılırken, Avrupa Birliği dışında kalacak bir Türkiye'nin istikrarsızlaşmasının, karıştırılmasının, güçsüzleştirilmesinin çok daha kolay olacağı gözden ırak tutulmamalıdır. Bundan dolayıdır ki, Avrupa Birliği üyeliği ulusal bir politika olarak benimsenmiş bulunmaktadır ülkemizde. Kamuoyumuzun Avrupa Birliği üyeliğine verdiği desteğin çok

yüksek oranlarda olması, bu politikanın tabanda kabulünün de geniş ifadesidir. Bu husus dikkate alınarak, Avrupa Birliğiyle ilgili tartışmalarda geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması gerekmektedir.

Kurtuluş Savaşımızda Atatürk'ün her anlamda yanında yer alan, bağımsızlık ve egemenlik kavramlarını herkesten çok daha iyi bildiğine inandığımız rahmetli İsmet İnönü'nün 1963 yılında o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğuna girmek için yaptığı başvurunun, daha sonraki dönemlerin kısır politikaları nedeniyle sonuca ulaşamamış olduğunu hepimiz biliyoruz. Avrupa Birliği adaylığı sürecinde Türkiye'nin kendi eksiklikleri veya yerine getiremediği birtakım gereklilikler dolayısıyla bu hakkı çok daha önce elde edebileceği halde edemediğini de biliyoruz. Türkiye'den çok daha geri noktalarda olan, ancak bugün Avrupa Birliği üyeliği sürecinde Türkiye'yi fersah fersah geçen ülkeler olduğunu da biliyoruz. Müracaatları ve kabulleri sırasında bütün ekonomik değerleriyle Türkiye'nin çok altında olan birtakım Batılı dostlarımızın, hatta komşularımızın bugün ekonomik olarak nerelere geldiğini de çok yakından görüyoruz. Bugün maalesef bu biraz önce ifade etmiş olduğum hava yaratılmak istenmektedir. Türkiye'nin ne yaparsa yapsın Avrupa'ya yaranamayacağı, ağzıyla kuş tutsa bile Avrupa Birliğine alınmayacağı havasının yaratılmak istenildiğine tanık olmaktadır.

Avrupa'nın belli konularda takındığı tutumlar böyle bir yargının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Avrupa'daki kimi güç odaklarının Türkiye'nin üyeliğini mümkün olduğu kadar ileri bir tarihe erteleme çabalarının olduğu da bir gerçektir. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa'dan uzaklaşmaması için, tam üye yapma yerine özel avantajlar tanınmış bir Avrupa müttefiki olarak birlikte tutma çabaları da vardır. Türkiye olarak tüm hedefimiz

tam üyeliktir, dolayısıyla Avrupa kaynaklı erteleme senaryolarına alet olmamız gerekmektedir. Konuşmamın başında da ifade etmiş olduğum gibi, bunun birinci yolu da Avrupa Birliğinin olmazsa olmaz şartı olan Kopenhag siyasi kriterlerini en kısa zamanda yerine getirme zorunluluğumuzdur. Artık ulusal programımızın kısa vade, orta vade değerlendirmesi de zannediyorum ortadan kalkmış bulunmaktadır. Çünkü ulusal programımızın kabulünün üzerinden hemen hemen neredeyse 1 sene geçti, artık bu 1 seneden sonraki her gün zannediyorum ki orta vade olarak değerlendirilebilir.

Çok değerli misafirler, değerli katılımcılar; diğer aday ülkelerle aynı koşulları yerine getirmiş bir Türkiye'nin üyeliğini reddetmeye veya farklı senaryoları dayatmaya hiçbir Avrupa ülkesinin gücünün yeteceğini zannetmiyorum. Avrupa Birliği böyle bir çifte standardın altından kalkamaz. Halkımızın sağduyusu doğruyu bulacak ve öyle inanıyorum ki, inşallah tarih tekerrür etmeyecektir. Bu düşüncelerle toplantının bizim de yararlanacağımız sonuçlar ortaya çıkaracağından emin olarak, hem bu toplantıya katılan değerli genç öğrenci kardeşlerimi, hem siz değerli hukukçu arkadaşlarımı ve yargı organlarımızın değerli başkan ve üyelerini, daha doğrusu salonda bulunan herkesi en içten duygularıyla, sevgi ve saygılarımla selamlıyorum. (Alkışlar)

BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Av. Özdemir Özok

ŞAHİN MENGÜ- Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım; Sayın Prof. Dr. Füsun Arsava, Sayın Prof. Dr. Nahit Töre, Sayın Prof. Dr. Anıl Çeçen'in tartışmacı olarak katılacakları Birinci Oturumu yönetmek üzere Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Av. Özdemir Özok'u davet ediyorum.

OTURUM BAŞKANI Av. ÖZDEMİR ÖZOK- Değerli konuklar; toplantımızın Birinci Oturumunu açıyorum. Oturumu açmadan önce, artık toplumda çok ciddi yapılanmalara, uğraşlara çok fazla ilginin olmadığı bir dönemde, bu tatil gününde bizleri yalnız bırakmayan ve bizlerle birlikte bu tartışmalara katkıda bulunmak, destek vermek isteyen siz değerli konukları teker teker kutluyor ve çok teşekkür ediyorum. Öncelikle bu oturuma katılan değerli katılımcıların özgeçmişini kısaca bilgilerinize sunmak istiyorum.

Prof. Dr. Füsun Arsava, 1.11.1946 tarihinde İstanbul'da doğmuş. Sayın Arsava, ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesinde tamamlamış, 1964-68 yılları arasında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde yükseköğrenimini tamamlamış ve okulunun dönem birincisi olarak mezun olmuş. 1969-1973 tarihlerinde Almanya'da

bir burs kazanarak, bursiyer olarak Münih Üniversitesi Hukuk Fakültesinde devletler hukuku alanında doktora yapmış ve 1975-78 yılları arasında TRT Hukuk Müşavirliğinde avukat olarak çalışmıştır. 1978 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine doktor asistan olarak girmiş, 1981-82 tarihleri arasında Münih Hukuk Fakültesinde Alexander Von Humboldt Schaffert'ın bursiyeri olarak doçentlik çalışmasını tamamlamış ve 1985'te doçent, 1990'da profesör unvanını kazanmıştır.

Sayın Arsava, 1992 tarihinden bu yana Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekan Yardımcılığı ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı görevlerini yürütmektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesinin yanı sıra, Ankara İletişim Fakültesinde, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Ana Bilim Dalında, Polis Enstitüsünde, Ankara Üniversitesi Bankacılık Enstitüsünde, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezinde lisans ve yüksek lisans dersleri vermektedir. Sayın Arsava, Yüksek Öğretim Kurulu, Stratejik Araştırma ve Etütler Merkezi Kurulu Üyeliği, Uluslararası İlişkiler Vakfı Başkanlığı, Avrupa Birliği Derneği Başkan Yardımcılığı görevlerini yürütmektedir. Devletler hukuku ve Avrupa hukuku alanında yayınları vardır. Sayın Arsava, evli ve iki oğlu var. Çok iyi derecede Almanca ve orta derecede İngilizce bilmektedir. Kendisine teşekkür ediyoruz. (Alkışlar)

İkinci katılımcımız Prof. Dr. Nahit Töre, 1941 yılında Ankara'da doğmuş, 1964 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, aynı yıl İktisat Kürsüsüne asistan olarak girmiştir. 1965-71 yılları arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde iktisat doktorası yapmış, 1980 yılında üniversitede doçent, 1989 yılında profesör olmuştur. 1987-1999 yılları arasında Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma

ve Uygulama Merkezinde Müdür Yardımcılığı ve Müdürlük görevlerini yapmıştır. 1999 yılında emekli olmuş, halen özel sektörde danışmanlık görevleri yapmakta ve Çankaya Üniversitesinde ders vermektedir. Kendisine teşekkür ediyor, “hoş geldin” diyorum.

Üçüncü katılımcımız ve konuşmacımız Sayın Anıl Çeçen, 1948 yılında Ankara'da doğmuş, 1970 yılında Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1971 yılında Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsüne, 1972 yılında Ankara Hukuk Fakültesine asistan olarak göreve başlamıştır, doktorasını 1978 yılında vermiştir. 1974-77 yılları arasında Halkevleri Genel Sekreterliği ve İkinci Başkanlık yapmış, 1976-78 yılları arasında UNESCO Eğitim Komitesi Sekreterliği yapmış, 1990 yılında Atatürkçü Düşünce Derneğinin kuruluşuna katılmış ve ilk Genel Sekreterliğini yapmıştır. Sayın Çeçen, 1982 yılından bu yana serbest avukat ve yazar olarak çalışmaktadır. 1990 yılında üniversiteye tekrar dönerek “kamu hukuku profesörlüğü” unvanını kazanmıştır. Halen Ankara Hukuk Fakültesinde çalışmalarını ve öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir. Şimdiye kadar 12 kitabı, çok sayıda araştırma ve yayınları vardır. Kendisine “hoş geldin” diyorum, başarılı bir toplantı diliyorum. (Alkışlar)

Değerli konuklar; konuşmacılardan öncelikle Türkiye Cumhuriyeti-Avrupa Birliği ilişkilerinde görüşlerini, düşüncelerini aktarmak üzere Prof. Dr. Nahit Töre'ye söz vermek istiyorum. Çünkü bizim bu toplantımızdan sonra çok önemli bir toplantısı ve randevusu var; o nedenle rica etti, ilk sözü kendisine veriyorum.

Sayın Töre, buyurun.

Prof. Dr. NAHİT TÖRE (Çankaya Üniversitesi Öğretim Üyesi)- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Bakan, Türkiye Barolar Birliği'nin Türk Hukuku Kurumunun Ankara Barosu'nun çok değerli yöneticileri, sayın başkanlar, sevgili öğrenciler, çok değerli konuklar; Sayın Başkanın da belirttiği gibi, 11.30 dolayında ayrılmak mecburiyetindeyim, huzurunuzdan erken ayrılmak zorunda olduğum için, hepinizden özür dilemek istiyorum.

Ekonomik ilişkileri daha geniş bir zaman diliminde anlatabilme, bu konudaki bazı gelişmeleri yeni bilgilerle birlikte sunabilme, bazı görüşlerimi ve yorumlarımı aktarabilme düşüncesiyle toplantıya geldim ve çalışmalarımı da bu doğrultuda yaptım; fakat bazı hadiseler insanların kontrolünde olmuyor. Bir tesadüf galiba, 2 yıl kadar önce Barolar Birliği'nin düzenlediği bir toplantıda yine konuşmacıydım, daha salona girmeden bir rahatsızlık geçirdim.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri özünde ekonomik ilişkilerdir. Bugün insan haklarını, demokrasiyi vesaireyi tartışıyoruz; ama ekonomik ilişkileri hiçbir şekilde gözden kaçırmamız gerekiyor. Bunu ben söylemiyorum, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1964 yılının 1 Aralık tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasının 2. Maddesi söylüyor. Maddeye göre anlaşmanın amacı şudur: Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk Halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümüyle göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir. "Ama iş tabii, bu kadar basit de değil; çünkü bu Anlaşmanın ünlü 28. Maddesi "Bu Anlaşmayla kurulan ortaklığın işleyişi, Türkiye'nin o

tarımsal toprakların fiyatının 1/30'ü. Eğer herhangi bir geçiş dönemi vesaire kabul edilmezse, Polonya Avrupa Birliği üyesi olduğu gün pek çok Avrupalı -Avrupalı çiftçiler de Ortak Tarım Politikasının sonucu zengindir- Polonya'ya girip Polonya'nın topraklarını kapatacaklar.

Diğer aday ülkelerde de bu durum var ve bunlara genelde 7 yıllık bir geçiş dönemi tanınıyor, yani müzakereler böyle sonuçlandırıldı. Bunlar aday olduktan sonra tarımsal arazileri 7 yıl süreyle diğer Avrupa Birliği vatandaşlarına satılmayacak, ondan sonra bu iş başlayacak. Polonya, öteden beri 18 yıllık bir geçiş dönemi istiyordu. Ciddi kaygıları var; fakat yapılan müzakereler sonucu -bildiğim kadarıyla 21 Martta bunlar tamamlandı- Polonya'ya "sana 12 yıl, 12 yıl sonra topraklarını Avrupa Birliği vatandaşı her kim isterse, gelip satın alabilir" dediler. Bakın, ufacık bir konu; yani ekonomik konuları çok tartışmamız gerekiyor, daha bunlara başlamadık. Gerçi ilerleme raporlarında, diğer belgelerde "Türkiye'de esas itibariyle bir piyasa ekonomisi mevcuttur" ifadesini görüyoruz; ama ifade hemen arkasından "fakat" diye uzun uzun yapmamız gereken işleri ortaya koymaktadır.

Bir diğer konu, ekonomik ve parasal birliğe hazırlanma konusu. Avrupa Birliği, geçtiğimiz 1 Ocak tarihinden itibaren hiç olmazsa Birliğin 12 üye devleti; İngiltere, Danimarka ve İsveç dışında kalanlar "Euro" diye bir ortak para birimini kullanıyorlar. Yunanistan'a gidin, Yunanistan'da drahmi yok artık; Euro'yla karşılaşacaksınız, Euro'yla alışveriş yapacaksınız. Aday ülkeler açısından tabii Euro'nun hemen getirdiği birtakım etkiler var. Dış ticarete, sermaye hareketlerine, yatırımlara bağlı olarak, Merkez Bankası rezervlerinin kompozisyonuyla ilgili olarak birçok sorunu oturup tartışmak gerekir. Türkiye'de bunu epeyce yaptık

zannediyorum. Fakat daha önemlisi, Euro'nun veya parasal birliğe katılmanın bu Kopenhag Kriterleri arasında yer almasıdır.

Kopenhag Kriterlerine göre, aday ülkeler siyasal birlik ve ekonomik/parasal birlik hedeflerini benimseyeceklerdir. Bunun anlamı, yeni üye olacak ülkelerin İngiltere gibi, Danimarka gibi tek para dışında kalma haklarının bulunmadığıdır; ama önce üye olacaklardır, sonra Maastricht Kriterlerine uyarak tek paraya zamanı geldiğinde geçeceklerdir. Kriterlere göre durumu 2' yılda bir gözden geçirilir vesaire. Bunu da oturup tartışmamız gerekiyor, ama bazı şeylerde de bayağı ileri durumdayız. Mesela, Katılım Ortaklığı Belgesini veya ulusal programı açıp bakın, "Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bu çerçevede -yani parasal birliğe götüren yolda- orta vadede bağımsızlaştırılacaktır" diyor. Biz bunu şimdiden yaptık, geçen yıl Merkez Bankası Kanunumuzu değiştirdik. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bugün hemen hemen tümüyle bağımsız bir konumdadır. Basında da bugünlerde bazı yazıları okuyoruz. Yani tartışmayı bir-iki noktaya getirip dayamak ve orada tıkanmak bizi Avrupa Birliği üyeliğine götürmez, taşımaz.

Gümrük Birliği, her şeye rağmen işleyişini sürdürmektedir. Benim iktisatçı olarak görebildiğim kadarıyla Gümrük Birliğinden büyük bir olumsuz etki olmadı bugüne kadar. Çeşitli sektörlerin çok olumsuz etkileneceği, ortadan kalkacağı tahminleri vardı; örneğin, Türk otomotiv sanayiinin Gümrük Birliği içinde yaşayamayacağı kanısı genelde hâkimdi. O zaman ben de Türk Otomotiv Sanayi Derneğine hazırladığım bir raporda çok kötü birtakım sonuçları tahmin etmişim; fakat herkes yanıldı. Türk otomotiv sanayii âdeta Gümrük Birliğinden en büyük yararı sağlayan, çok dinamik bir sektör haline geldi, 3-4 milyar dolar ihracatı var ve ihracatı daha da artacaktır. Yani Gümrük Birliği

anlaşması olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak bu anlaşmaların maddi içeriğine baktığımız zaman, şekli Devletler Hukuku anlaşmalarından çok daha farklı özellikler gösteren birer anlaşma olduğunu görürüz. Bu tabii her şeyden önce bu anlaşmalarla birlikte bir hukukun ortaya çıkmasından ileri gelmektedir. Diğer klasik uluslararası örgütler bakımından söz konusu olmayan bir durum, o halde Avrupa toplulukları bakımından söz konusu olmuş ve onlarla birlikte bir hukuk ortaya çıkmıştır ki, bu hukuku "Avrupa Birliği hukuku" olarak isimlendiriyoruz ve klasik Devletler Hukukundan da önemli ölçüde ayrı özellikleri olduğunu söylüyoruz.

Kurucu anlaşmaları yine şöyle dışarıdan klasik anlaşmalarla karşılaştırarak bir değerlendirildiğimizde, bu anlaşmaların yine süre bakımından da oldukça önemli bir farklılığa sahip olduğunu görüyoruz. Örneğin, açık bir şekilde Avrupa Topluluğu Anlaşmasında bu anlaşmanın sürekli bir anlaşma olduğu ortaya konulmuş. Yine mesela değişiklik prosedürü bakımından klasik anlaşmalarla bir karşılaştırma yaptığımızda, bu çerçevede de önemli bir farklılığın ortaya çıktığını görüyoruz. Klasik Devletler Hukuku anlaşmaları muayyen bir süre için yapılır, yahut da muayyen bir süre öngörülmede dahi o sürenin sonunda ortadan kaldırılabilceği gibi, yine taraflar arasında revize edilme şansına sahiptir. Avrupa Topluluğu Anlaşmasına baktığımız zaman, bu anlaşmanın diplomatik kanaldan, yani üye devletler arasında oturup değiştirilebilecek bir anlaşma olmadığını, Topluluğun kurumsal yapısının da devreye girdiğini görüyoruz; yani karma karakterli bir değişim ortaya çıkmaktadır. O halde hem süre hem de değişim bakımından da farklılık gösteren ve kendisiyle birlikte kurucu anlaşmalarla birlikte bir hukukla ortaya çıkan bir yapıyla karşı karşıyayız.

Diğer taraftan yine bu anlaşmalara baktığımız zaman, toplulukların her birinin ayrı ayrı tüzel kişi olarak son derece geniş, muhtar yetkilerle donatıldıklarını ve zamanında üye devletlere ait kimi alanlarda günümüzde münhasır, kendilerine ait birtakım yetkiler kullandıklarını görüyoruz. Diğer taraftan yine bir hukukla birlikte kullanılan bir egemenlik yetkisi sonucu olarak Topluluk organlarının dinamik bir şekilde her gün birtakım yeni tasarruflar oluşturduğunu görüyoruz ki, bu tasarruflar da kurucu anlaşmalara dayanarak ortaya çıkmaktadır. Yine bu tasarrufların bir sonucu olarak klasik Devletler Hukuku anlayışından farklı bir şekilde ağırlıklı olarak üye devletlerin parlamentolarından geçmeksizin, kendi karakterleriyle ulusal egemenlik alanında uygulandığını ve hüküm ve sonuç doğurduğunu görüyoruz. Bunlar benim başlangıçta bir ufuk turu olarak, ayırıcı özellikleri ortaya koymak bakımından söylemek istediğim birtakım hususlardı.

Daha derinlemesine giderek meseleye girdiğimizde, kurucu anlaşmaların Avrupa topluluklarının mesnedi olması ve onların statüsü olması nedeniyle zamanında “bu metinler acaba toplulukların anayasası olarak mı ortaya çıktı” tartışması yapılmıştır. Bu tartışmanın günümüzde yeniden gündeme geldiğini görüyoruz, çünkü biliyorsunuz Laeken Zirvesinde Avrupa'nın geleceğine ilişkin bir bildiri kabul edildi. Bu bildiri de konvansiyonda ele alınacak konuların başında da kurucu anlaşmaların anayasa hukuku karakterinin vurgulandığını görüyoruz. Yani mesele en başta ortaya çıkan bir konuyken ve zaman içinde belki tartışma alanı dışına kaymışken, Laeken sonrasında konvansiyon konusu olarak karşımıza çıkması nedeniyle yeniden aktüalite kazanmıştır.

Toplulukların birer devlet olup olmadığını tabii burada uzun

uzun tartışmak istemiyorum; ancak Sayın hocam Nahit Töre'nin de vurguladığı gibi, Avrupa Topluluğunun, özellikle zamanında AET olarak isimlendirdiğimiz Topluluğun en kapsamlı bir yapı olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen bir devlet oluşturmadığını, hatta siyasi birlik amacını kesinlikle gütmeyişini söylüyoruz. Tamamen ekonomik konularla sınırlı amaçlarla ortaya çıkmıştır. Bu yüzden de kurucu anlaşmaların ne içeriğinde, ne de daha sonraki yapılan değişikliklerinde herhangi bir şekilde "anayasa" kavramı kullanılmamıştır. Bu belki de siyasi yapılara özgü olan anayasa çağrışımını yapmamak için tercih edilen bir yöntemdi. Ancak o dönemde de topluluklarda kimi devlete has birtakım özelliklerin vurgulandığını görüyoruz.

Hepimiz burada hukukçuyuz, o bakımdan bir devleti oluşturan unsurları hatırlamakta problem yaşamayacağız. Bir devleti oluşturan 3 temel özellikten söz ederiz; bunlar bir insan toplumu olması, bir ülkenin olması, egemenlik yetkileri olarak karşımıza çıkar. Bu 3 öğeyi Avrupa toplulukları bakımından teker teker şöyle kısacık gözden geçirdiğimizde, gerçekten baştaki hususu teyit eder bir noktaya geldiğimizi göreceğiz. "Bir insan topluluğu, her şeyden önce bir devleti oluşturan özellik olarak vurgulanır" dedim. "Acaba Avrupa Topluluğu bakımından bu var mıdır" diye şöyle baktığımızda, gerçekten günümüzde 400 milyon civarında bir insan karşımıza çıkıyor. "Acaba bu devlet anlamında insan topluluğu oluşturabilir mi" diye bir tahlil yaptığımızda, tabii bu çerçevede yine "insan topluluğunu tahlil ederken esas almamız gereken iki önemli esas, objektif ve sübjektif esas burada söz konusu mu dur" diye baktığımızda, objektif unsurun bizim için çok çok önemli olmadığını biliyoruz. İnsan topluluklarında, devleti oluşturan topluluklarda çok çok farklı dış görünüş özellikleri söz konusu olabilir. Bunu kenara bırakıyoruz; ama bizim için önemli

olan sübjektif kriter acaba bu 400 milyon kadar olan insanda, devleti oluşturan insan topluluğunda gerekli olan sübjektif kriter var mıdır? Bakıyoruz ki, biz bunu bir aidiyet duygusu, aidiyet bağı olarak nitelendiririz. Bu aidiyet bağının henüz ortaya çıkmadığını söylememiz gerekiyor. Bir Alman'ın eskisi kadar Alman, bir Fransız'ın eskisi kadar Fransız olduğunu hatırlatmakta hiçbir sakınca yok tabii. Hatta belki de şöyle söylemek gerekiyor: Bu kolektif aidiyet duygusunu yaratmak bakımından Maastricht Anlaşmasında bir Avrupa Birliği yurttaşlık statüsü yaratılmıştır, ancak bu statü hiçbir zaman vatandaşlık statüsünü ikame eden bir statü değildir. Her bir Avrupa Birliği yurttaşının tabii ki kendi ulusal kimliği korunmaktadır, ancak Topluluk Hukukunun birtakım imkânlarından yararlanmak için özel bir statü yaratılmıştır. Esasen gerek Maastricht Anlaşması, gerek Amsterdam Anlaşması metinlerinde "ulusal kimliğin korunması" vurgusunu yapmaktadır. Yani hiçbir şekilde bir Avrupa Birliği yurttaşlığı statüsünün yaratılması, ulusal kimliği geriye atacak bir durum değildir. Amaç, hep vurgulanan "Avrupa halkları" arasında yakın ilişkilerin sağlanması, Avrupa halklarını yakınlaştırmaktır. Dikkat ederseniz, bir Avrupa halkı yaratmak gibi bir amaç yok; tamamen tersine, her ulus kendi kimliğini koruyacaktır, halklar arasında yakın ilişki sağlanacaktır. Hatta bu çerçevede, Avrupa Birliği nitelendirmesi çalışmalarını çerçevesinde biz devletlerin Avrupa'sından değil de, halkların Avrupa'sından söz ediyoruz; yani halkları yakınlaştırmak bizim için son derece önemli, tek bir Avrupa halkı yaratmak kesinlikle arzu edilen bir husus değil.

Arkasından ikinci unsur olarak ülkesel alana baktığımız zaman üye devletlerin ulusal egemenlik alanlarının Avrupa Birliğinin egemenlik alanı olarak karşımıza çıktığını görüyoruz;

yani Avrupa Birliğinin hukukunun uygulanma alanı, üye devletlerin ulusal egemenlik alanı oluyor. Burada belki orijinal olan husus şu: Ulusal egemenlik alanına nazaran her bir devletin kendi egemenlik yetkileri, kendi ulusal egemenlik alanıyla, ülkesiyle sınırlıyken, Avrupa Birliği bakımından bunun çok daha geniş olduğunu; yani 15 devletin ulusal egemenlik alanında Avrupa Birliğinin egemenlik yetkilerinin kullanılabileceğini söylemek gerekiyor. Yine bir vurguyu da ekonomik ve siyasi sınırlar bakımından yapmak gerekiyor. Özellikle iç pazardan itibaren ekonomik sınırların, iç sınırların kalktığını biliyoruz. Fiziki, teknik, mali engeller ortadan kalkmış ve mal, hizmet, sermaye serbest dolaşüyor, gayet güzel; ama bu çerçevede unutmamamız gereken husus, siyasi sınırların halen korunuyor olmasıdır.

Arkasından devleti oluşturan unsur olarak bir başka unsura geçmek istiyorum hemen; bu da hepimizin bildiği egemenlik unsurudur. “Egemenlik unsuru” denilince gerçekten Avrupa Birliği bakımından dudaklarımız uçuklayacak kadar geniş yetkilerin söz konusu olduğunu itiraf etmemiz gerekiyor. Avrupa Topluluklarıyla birlikte gerçekten üye devletlerin zamanında kullandıkları birçok egemenlik yetkisinin Avrupa Topluluklarına transfer olduğunu ve bu şekilde bir Avrupa egemenliğinin doğduğunu görüyoruz. Hatta bu egemenliği yalnız iç egemenlik konularıyla da sınırlamıyoruz, dış egemenlik konularında da bu yetkilerin kullanıldığını görüyoruz. Özellikle Maastricht ve Amsterdam Anlaşması ışığında ikinci sütunlar itibariyle ortak dış ve güvenlik politikası çerçevesinde bunun pekiştirilmek istenildiği gözlenmektedir. Avrupa Birliği egemenliği tabii bir egemenlik olduğu için, onun gerek oluşumu, gerekse uygulanmasının hukuk aracıyla; yani Avrupa Birliği hukuku aracıyla söz konusu

olduğunu kabul etmek gerekiyor. Biraz evvel de söylediğim gibi, Avrupa Birliği hukuku üye devletlerden birtakım egemenlik yetkilerini almış, kısmen de yine üye devletlerde birtakım yetkiler kalmış; ama kriterleri yine bu yetkileri kullanmak bakımından Avrupa Birliği üye devletlere bildiriyor ve üye devletler egemenlik yetkilerini bu kriterler, bu ölçüler ışığında kullanmak durumunda kalıyor.

Bir Avrupa egemenliğinin doğması ve söylemiş olduğum gibi birtakım konular itibariyle üye devletlerden yetkileri tümüyle alması, münhasır yetkileri kullanmaya başlaması ve diğer taraftan da kimi yetkiler bakımından birtakım ölçüler koyması üzerine, Avrupa Birliği seviyesinde bu kez her egemenlik yetkisinin kullanılması çerçevesinde olduğu gibi, Avrupa egemenliğinin meşruiyeti tartışmasının başladığını görüyoruz. Bu tartışmalar sonunda “zamanında ulusal egemenlik yetkileri hangi meşruiyet kriterlerine göre kullanılıyorsa; madem ki Topluluk seviyesinde, Avrupa Birliği seviyesinde bu yetkiler kullanılmaktadır, bu meşruiyet kriterleri ölçü olmak üzere Avrupa Birliği tarafından kullanılabilir” deniliyor.

Bu çerçevede Avrupa Birliği Anlaşmasında, Maastricht Anlaşmasında, arkasından Amsterdam Anlaşmasında bu meşruiyet kriterlerinin anlaşmada yazılı olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Bugün Maastricht Anlaşmasının F Maddesinde, Amsterdam Anlaşmasının 6. Maddesinde Birliğin dayanakları olarak karşımıza çıkan hususlar Avrupa Birliği egemenlik yetkisinin meşruiyet dayanakları olarak nitelendirilmektedir. Bunlar nedir; bunlar Birliğin istinat ettiği ilkelerdir. Bu hükümler “Birlik, özgürlük, demokrasi, hukuk devleti, insan hak ve özgürlüklerine istinat etmektedir” diyor. Bu değerlerin -altını çizerek bunu söylememiz gerekir- tüm üye devletlerde ortak

değerler olduğu vurgulanmaktadır. Demek ki, bu meşruiyet dayanakları Avrupa Birliğinin dayanakları olarak kabul edilmiştir. Ulusal egemenlik yetkilerinin dayanağını teşkil eden bu kriterler bugün Avrupa Birliğinin egemenlik yetkilerine de dayanak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir egemenlik yetkisinin meşruiyet dayanağı tabii ki gündeme gelince, bu yetkilerin Avrupa Birliği organları tarafından kullanılması nedeniyle biraz da meseleyi kurumsal yapıda tartışmamız gerekiyor. Kurumsal yapıya şöyle baktığımız zaman, klasik uluslararası örgütlerden farklı olarak, Avrupa Birliğinde yetkilerin kurumsal yapıda, özellikle Tek Senetten itibaren nitelikli çoğunlukla karara bağlandığını görüyoruz. Yani uluslararası örgüt organlarında kararlar prensip olarak oybirliğiyle karara bağlanırken, Avrupa Birliği organları seviyesinde nitelikli çoğunlukla kararların alınmaya başlanıldığını görüyoruz. Bu bir yerde ulusal çıkarların kenara bırakılıp Avrupa Birliğinin çıkarlarının daha güçlü olarak temsil edilmesi arzusuna istinat etmektedir. Bir taraftan meşruiyet dayanakları bakımından Avrupa Birliği Anlaşmasında karşımıza çıkan dayanaklar, diğer taraftan da nitelikli çoğunlukla kararların alınarak yetkilerin kullanılması bugün Avrupa Birliğinde en çok tartışılan konular arasında karşımıza çıkmaktadır.

Gerçekten de Amsterdam'dan sonra önemli bir dönemeç olarak karşımıza çıkan Nice Zirvesinde ki, bu zirvede de bir anlaşma metni kabul edilmiştir, ancak bu metin henüz yürürlüğe girmemiştir, önümüzdeki sene yürürlüğe gireceği varsayılmaktadır; yani Amsterdam'ı değiştiren bir anlaşma olarak yürürlüğe girecektir. Bakıyoruz, Topluluk kurumsal yapısında kararların prensip olarak yavaş yavaş daha ağırlıklı olan nitelikli çoğunlukla alınmaya başlanıldığı görülmektedir. Bunun da

ötesinde Nice Anlaşmasında daha da önemli bir adım atılmış ve Topluluk organlarının -özellikle Komisyonun son derece önemli bir statüsü var, yürütme organı olarak- üye devletlerden bağımsız bir şekilde sayısının oluşumu ve başkanın ve üyelerin atanması bakımından yine üye devletlerin kenara atılarak, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından bu atamanın gerçekleştirilmesinin kabul edildiğini görüyoruz. Yani Avrupa Birliği egemenliği bugün yavaş yavaş üye devletleri saf dışı bırakıp kendi içinde kurumsal yapısını ve yetkilerini kullanma yolunda adım atmaya başlamıştır.

Ancak bu çerçevede hemen tabii bir hatırlatma yapmak gerekiyor. Bütün bu gelişmelere rağmen, yani birtakım meşruiyet dayanaklarının yetkilerin kullanılması bakımından anlaşmada öngörülmesine rağmen, kurumsal yapının kendi içinde kendini yenilemesi imkânının kabul edilmesine rağmen, Avrupa topluluklarının her birinin ayrı ayrı tüzel kişi olarak birer devlet olmadığını, bir klasik uluslararası örgütlenmeyi aşan özellikler gösteren birer yapı olduğunu kabul etmek durumundayız. Ancak hemen bir vurgulama olarak onlarla birlikte ortaya çıkan hukukun federatif karakterli olduğunu söylemek durumundayız. Yani Avrupa topluluklarının her biri kendisi bir devlet değil, bunu kesinlikle arzu etmiyorlar; çünkü ulusal devleti her bir Avrupa Topluluğu üyesi devlet çok zor koşullarla yaratmıştır. Hatırlayacağımız üzere 200 yıllık bir devlet anlayışının Fransız ihtilaliyle gündeme oturan bir konu olduğunu biliyoruz, ulusal devletin 200 yıllık bir geçmişi var. Üye devletler kesinlikle ulusal kimliği bir kenara atmayı düşünmüyorlar bile; tamamen tersine, geliştirilmiş bir iş birliği, belki supranasyonel özellikleri olan bir işbirliği.

Ama bu oluşumla, bu yeni dünya oluşumuyla birlikte ortaya çıkan hareketin bir hukuku var ki, bu hukuk federatif karakterli.

Neden federatif karakterli? Bir defa Avrupa topluluklarının amacı entegrasyon, entegrasyonu sağlamak için kullanılan hukukun federatif karakterli olması gerekiyor. Bu hukuk ortak bir hukuk; yani tüm üye devletlerde aynı ölçüde bağlayıcı olması gerekiyor, aynı anlamı taşıması gerekiyor, aynı sonuçları doğurması gerekiyor ve bu entegrasyonu sağlayabilmek bakımından üye devletlerden bağımsız olması, muhtar olması gerekiyor. Demek ki, hukukun kendisi federatif. Federatif hukuk, tasavvur edebileceğiniz gibi, asimetrik ilişkilere izin veren bir yapıya sahip değildir, federatif yapılar farklılıkları göğüslemek istemezler. Zaten federatif yapılar kendi çıkarlarını ortak çıkarlara nazaran geride bırakmayı kabullenme duygusuyla birlikte ortaya çıkmak durumundadır. Bu bakımdan farklılıkların, asimetrik yapıların federal yapılarda kabul edilmemesi prensibi geçerlidir.

Ancak burada bir parantez açmak istiyorum. Özellikle Maastricht Anlaşmasından itibaren her ne kadar size bu olması gereken hususları vurguladıysam da, Avrupa Birliği hukukunun federatif yapısında birtakım çatlakların da ortaya çıktığını söylemek istiyorum. “Bu çatlaklar neden ortaya çıkmıştır” diyeceksiniz belki, önce sebebini söylemek lazım. Topluluğun politikalarında müthiş bir dinamizm var, yani 57 yılında ortaya çıkan politikalarla günümüzdeki politikalar arasında son derece büyük bir uçurum var; genişlemiş, yelpaze son derece geniş. Zamanında çok mütevazı olan politikaların bugün çok geniş kapsam kazandığını görüyoruz. Politikaların bu kadar geniş kapsam kazanması, üyelerin sayı olarak bu kadar artması neticesi birtakım çatlaklar oluyor. Üye devletlerin her birinin aynı ölçüde birtakım politikalarda adım atma olasılığı söz konusu değil, Avrupa Topluluklarından ayrılmak da mümkün değil, girince çıkmanız mümkün değil. İçeridesiniz, ama federal hukukun

gereğini yerine getiremiyorsunuz, ekonomik nedenlerle veya birtakım siyasi gerekçelerle yükümlülüklerinizi yerine getirmeniz mümkün değil. Buna bir çözüm bulmak için, Maastricht Anlaşması “güçlendirilmiş işbirliği” diye bir model oluşturmuş. Güçlendirilmiş işbirliğini yapan devletler o politikayı uygulayabiliyorlar, ama bunun dışında da kalmak mümkün.

Sevgili hocam Nahit Töre de bir örneğini verdi. Mesela, ekonomik/parasal birlik alanında kimi devletlerin dışarıda kaldığını biliyoruz. Mesela, aynı şekilde Schengen Anlaşmasında birtakım devletlerin dışarıda kaldığını görüyoruz. Yine birtakım devletlerin zamanında, en başta, daha geçiş dönemi çerçevesinde birtakım politikaların dışında kaldığını görüyoruz. Tabii ki şimdi yeni katılan devletler bakımından da geçiş dönemi öngörülmesi durumunda birtakım politikalar uygulama durumunda değil. Ama hemen bir konuya da işaret etmek istiyorum. Amsterdam Anlaşmasında özel bir vurgulama var; mesela, yeni katılan devletler ekonomik/parasal birliğin dışında kalamıyor, Schengen’in dışında kalamıyor. Belki geçiş dönemindeki birtakım politikalar bakımından ılımlı ilişkiler kurulabilecektir, ama tabii ki geçiş dönemi sonunda bu ortak olarak yürütülmesi gereken politikalar bu devletleri de bağlayacaktır.

Kurucu anlaşmaların egemenlik yetkilerinin kullanılmasına dayanak olması özellikle Nice’den sonra daha da güçlenmiş şekilde ortaya çıkmış durumdadır. Anlaşmaların Nice’ten sonra yeniden “anayasa” kavramıyla ifade edilmeye başlanıldığını görüyoruz. Bunun tabii ki önemli nedeni şu: Anayasalar biliyorsunuz halkın iradesine istinat eden metinlerdir. Avrupa halklarının desteğini kazanmak amacıyla konunun bu kavramla yeniden gündeme getirildiğini görüyoruz. Yani kurucu anlaşmalar ne kadar Avrupa halklarının desteğini alırsa, o kadar meşruiyeti

kanıtlanmış olacaktır. Belki anlaşmaların içeriğinde çok çok önemli değişiklikler olmayacaktır. Bunu neden vurguluyorum? Bu anlaşmalar belki Devletler Hukuku anlaşmalarına göre çok atipik özellikler taşıyor; ama bir önemli özellik var ki, onu unutmamamız gerekiyor. Bu anlaşmalar aynı zamanda üye devletlerin birbirlerine karşı taahhütlerini de içeriyor ve bunun Avrupa Konvansiyonunda değiştirilecek bir hali de yok. Yani bir anlaşma eğer devletlerin taahhütlerini de içeren bir anlaşmaysa, bunun anayasa olarak nitelendirilmesi tabii ki mümkün değildir. Birtakım anayasal özellikler taşıyacaktır belki kurucu anlaşmalar. Neden bunu söylüyoruz? Çünkü özellikle temel haklar bakımından bunu söylemek durumundayız, Nice Zirvesinde bir Temel Haklar Şartı kabul edildi. Bu Temel Haklar Şartının yeri belki konvansiyon sonunda “kurucu anlaşmaların bir parçası olacak” denilecek. Eğer gerçekten bu yapılabilirse, anayasa yolunda çok önemli bir adım atılmış olacak. Çünkü hepimizin bildiği üzere, anayasaların en temel bölümü temel haklar bölümüdür. Bu şekilde kurucu anlaşmalar temel haklar bakımından tamamlanmış olacaktır ve bunun da ötesinde tabii Avrupa Birliği yurttaşlarıyla Birlik arasındaki ilişki bu şekilde kurulmuş olacaktır. Çünkü temel haklar devletin bireylere taahhütleridir ve bu taahhütler Birlik Anlaşmasında Temel Haklar Şartı metne monte edildiği nispette söz konusu olabilecektir.

Mesela, konvansiyonda ne yapılacaktır; yetki paylaşımı yapılacaktır. Üye devletler hangi yetkilere sahiptir, Topluluklar hangi yetkilere sahiptir? Bu tablo günümüzde biraz kaotik gözükmektedir. Çünkü Topluluğun açık olarak yetki kullanabildiği politikalar var; ama özellikle yetki ikamesi prensibi ışığında, subsidiarite ilkesi ışığında Topluluk kimi yetkiler de kullanabilmektedir. Bu yetkiler kullanıldığı zaman, özellikle üye

devletlerdeki muhtar birimler, yerel birimler mutazarrır olmak durumunda kalabilmektedir. Çünkü o yerel birimlere ait olan yetkiler, onlar tarafından kullanılacağına ilişkin olarak üye devletlerin anayasalarında garanti edilmiştir. Oysa Avrupa Toplulukları günümüzde subsidiarite ilkesine göre bu yetkilere el attığı zaman, üye devletlerin kendileri kendi yerel birimlerine mahcup olmaktadır. Örneğin, eğitim ve kültür; bakıyorsunuz, anayasalarda yerel birimlere bırakılmış. Mesela, federal devlet yapılarında böyle, eyaletlere bırakılan yetkiler. Ama bugün bakıyorsunuz, subsidiarite ilkesine istinaden Topluluk bu yetkileri kullanıyor.

Yetki paylaşımını yapmak istiyorlar, ama Avrupa Birliği hukukçuları tarafından "yetki paylaşımını yapmak da son derece riskli bir durum" diye nitelendiriliyor. Zira Avrupa Topluluklarının amaçlarının dinamik olduğunu görüyoruz, devamlı değişiyor ve gelişiyor. Eğer yetki katalogları içinde bu yetkileri hapsederseniz, bu dinamik entegrasyon prosesini devam ettirmeniz mümkün değil. Bu bir önemli pürüz olarak ifade ediliyor, ama diğer taraftan da biraz evvel işaret etmiş olduğu problemi halletmek bakımından bir çözüm olarak düşünülüyor.

Yine Konvansiyonun bir gündem maddesi de metinlerin basitleştirilmesi. Neden basitleştirilmesi? Metinler bu şekilde şeffaflaştırılmak isteniliyor; çünkü biraz evvel söylediğim gibi, Avrupa Birliği hukuku iç hukukta hüküm ve sonuç doğuruyor ve biz sade bireyler bu hüküm ve sonuçlardan etkileniyoruz. Etkilendiğim hukuku anlamak, birey olarak benim hakkım. Topluluk metnlerinin komplike üsluplarından soyutlanılarak, halkın anlayabileceği, bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri ve hakları anlayabileceği metinler haline getirilmesi arzu ediliyor. Bu bir yerde tabii ki kolektif kimliğin,

aidiyet bağının Avrupa Birliğiyle oluşturulması bakımından da bir araç olarak kabul ediliyor. Birliğin hukukunu yurttaşlar ne kadar anlarsa, Birlikle aralarında o kadar köprü kurulmuş olur, toplumsal konsensüs sağlanmış olur diye düşünüyorlar.

Avrupa Birliğini kuran anlaşmaların birtakım anayasal özelliklerini bu şekilde ortaya koyduktan sonra, arkasından bir de kısaca bu anlaşmaların üye devletlerin anayasalarına etkisi üzerinde de bir parça durmak gerekmektedir. Avrupa Birliğine üye olan devletlerin kendi ulusal anayasalarına baktığımız zaman, her birinin ulusal devlet anlayışıyla egemenlik yetkilerinin kullanılması konusunu düzenlediğini görüyoruz. Bizim Anayasamız atipik bir model değil. Bizim Anayasamızda nasıl bir tablo karşımıza çıkıyorsa, bugün Avrupa Birliğine üye olan devletlerin anayasalarında da aşağı yukarı aynı tablonun karşımıza çıktığını söylüyoruz. Hal böyle olunca, Avrupa Toplulukları organlarının münhasır, kendilerine ait muhtar egemenlik yetkisi kullanması meselesinin ulusal anayasalarda da yerini bir yerde korumak gerekiyor. Yani ulusal anayasaların düzenlemesi ışığında, bir yerde Avrupa Birliği organlarının yetkilerini kullanmasını açıklamak gerekiyor. Bu tabii üye devletlerin bir çoğunda egemenlik kullanımını öngören anayasa hükümlerinin değiştirilmesi sonucunu ortaya çıkartmıştır.

Zaten literatüre baktığımız zaman, bu oluşumu açıklamak bakımından çok değişik kavramların karşımıza çıktığını görüyoruz. Kimi hukukçular Topluluklar lehine egemenlik yetkilerinin terkinden, üye devletlerin egemenlik yetkileri feragatinden söz etmektedir, kimileri Avrupa Toplulukları lehine egemenlik yetkisinin sınırlanmasından söz etmektedir, kimisi “egemenlik devredilir mi, edilemez mi?..” Anayasa hukukçuları burada olduğu için, uzun teorik tartışmalar yaparak mahcup

olmak istemiyorum; kimi anayasa hukukçuları egemenlik devrinin mümkün olmadığını, egemenliğin bölünmez bir bütün olduğunu söyleyerek, bu yetkilerin ancak kullanılmasının devrinin mümkün olduğunu egemenlik haklarının kullanılmasının devrinden söz edilebileceğini ifade etmektedir. Bir kısmı da, mesela bir başka grup da anayasal yetkilerin devrinin mümkün olacağını savunmaktadır.

Değişik bir kavram yelpazesi karşımıza çıkıyor, tabii bu kavram yelpazesinin üye devletlerin anayasalarında da yansımalarının olduğunu görüyoruz. Mesela, bir İtalya'nın anayasası egemenlik haklarının sınırlanmasından söz ederken, bir Belçika anayasası egemenlik haklarının kullanılmasının devrinden söz etmektedir, bir Yunan anayasası anayasal yetkilerin devrinden söz etmektedir. Bunları anayasalar kendilerine göre düzenledikten sonra, bir önemli ortak vurgulamaları var; onu da hemen söylemek istiyorum. Üye devletler anayasalarında kavramı ne şekilde kullanırlarsa kullansınlar, bu yetki bırakımının, egemenlik bırakımının sadece uluslararası örgütler lehine olduğunu vurgulamaktadırlar; yani her şekilde bir devlet lehine bu terk yahut da feragat söz konusu olmuyor. Ne oluyor; bir uluslararası örgüt lehine bu egemenlik bırakımı söz konusu oluyor. Bunu da yaptıktan sonra bir önemli değerlendirmenin daha yapıldığını görüyoruz.

Anayasada egemenlikle ilgili bir düzenleme var; ama bildiğiniz üzere her anayasada dokunulmaz bir öz var, anayasanın dokunulmaz özü. Biz bunu Topluluk literatüründe daha da değişik kavramlarla ifade ediyoruz. Örneğin, entegrasyon yetkisinin sınırları her anayasada var; yani devletler anayasalarında egemenlik haklarının devrini öngörürken, bir de entegrasyon yetkisinin sınırını oluşturan hususları saptıyorlar,

anayasanın dokunulmaz özünü saptıyorlar, anayasanın aşılamayan sınırlarını saptıyorlar, geçerli anayasanın kimliğini oluşturan temel taşlarını saptıyorlar. Diyorlar ki, “tamam, egemenlik hakkını uluslararası örgütlere devredeceğiz; ama şu kayıtlarla...” Bu kayıtlara bakıyoruz, her bir devlet kendine göre bu sınırları belirlemiş. Mesela, Alman anayasası oldukça kapsamlı bir düzenleme öngörmüştür. Bir defa Avrupa Birliği içinde yer alma iradesini açık bir şekilde ortaya koyuyor Alman Anayasası; ama arkasından “ben bu irademi ortaya koyuyorum, ama benim entegrasyon yetkimin sınırları şunlardır” diyor. Şöyle diyor: “Bir defa Avrupa Birliği demokratik olmak zorundadır, hukuk devleti esaslarına saygı göstermek zorundadır, sosyal devlet prensibine saygı göstermek zorundadır, federatif prensibe saygı göstermek zorundadır, subsidiarite ilkesine saygı göstermek zorundadır.” Her şeyden önemlisi, Almanlar; anayasalarının temel hak bölümüyle çok gururludur, son derece geniş ve güzel bir temel hak katalogları var; diyor ki, “Avrupa Birliği, özü itibariyle en az benim temel hak katalogumun hükümlerine saygı göstermek zorundadır.”

Kurucu anlaşmaların anayasaya ilişkin sonuçları, Avrupa Birliği hukukunun ulusal egemenlik alanında uygulanmasından dolayı da ortaya çıkabilmektir. Yani ulusal egemenlik alanında bir tarafta ulusal hukuk geçerli, ama diğer taraftan bir de Avrupa Birliği hukuku geçerli oluyor. Bunun sonuçları bakımından, yani collision (çakışma) durumlarında acaba ne yapılabilecektir; yani hangisi, hangisine üstün olacaktır? Burada tabii Avrupa Birliğinin ortak bir hukuk olması nedeniyle Avrupa Birliği hukukunun önceliğini vurgulamak söz konusu olmaktadır. Yalnız burada hemen bir hatırlatma yapmak istiyorum: Avrupa Birliği hukuku homojen bir hukuk değil, yani bütün hükümleri itibariyle ortak bir

hukuk olarak nitelendiremiyoruz. Ağırıklı olarak ortak bir hukuk, ama ortak hukuk olduğu nispette iç hukukta mutlak olarak öncelikle uygulanması gerekiyor. Eğer ortak hukuk içinde mütalaa edilmeyen özellikleri varsa, o zaman Avrupa Birliği hukuku üye devletlere kendi iç hukuklarında yapmaları gereken birtakım kriterleri de ortaya koyuyor.

Sayın Başkanın uyarısı ışığında fazla uzatmak istemiyorum. Bugün kurucu anlaşmaların kendilerinin belki anayasa olmadıklarını, ama anayasa özellikleri taşıdıklarını ve bu özellikleri itibariyle de üye devletlerin anayasaları bakımından da kimi sonuçlarının ortaya çıktığını söyleyerek konuşmamı bitirmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Sayın hocam, biz teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar; şimdi söz vereceğim değerli bilim adamı ve konuşmacı Anıl Çeçen, hukuksal ve ekonomik bakışı daha farklı bir yaklaşımla kendi görüşlerini ortaya koyacak.

Sayın hocam, buyurun.

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN (AÜ Hukuk Fakültesi Öğr. Üyesi)- Efendim, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Özellikle hukuk camiasının böyle bir konuya el atmasının günümüz koşullarında önem taşıdığı kanısındayım. Benim konum özel bir bakış açısı değil, keyfi bir bakış açısı değil, Anıl Çeçen'in özel görüşlerini anlatmayacağım; ben bir kamu hukukçusuyum, kendi disiplinim açısından bakacağım ve bazı kaynaklara gireceğim.

Bakın, önümde bir kitap var; Emekli Korgeneral Suat İlhan Paşa, “Avrupa Birliğine Hayır” İkinci baskısı çıktı, ikinci cildi de önümüzdeki günlerde devrede. Türkiye 1 yıldır bu kitabı tartışıyor. Dün çıkan bir dergi var; 2023, “Lozan-Sevr Çatışması Düzleminde Türkiye-AB İlişkileri” Burada da bazı stratejistlerin, bazı bilim adamlarının, özellikle Bilkent’te görevli olan uluslararası ilişkiler uzmanlarının Türkiye’yle AB ilişkilerini -dikkatinizi çekerim- Lozan ve Sevr çizgisinde tartışmaya başladıklarını görüyoruz.

Bir üçüncü kaynak, benim geçen sene yayınlamış olduğum bir kitap, Avrasya Araştırma Merkezinden çıktı; Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti. Bugün Türkiye’nin Avrupa Birliği süreci içerisinde karşı karşıya kaldığı sorunlarda ulus-devlet olarak ne gibi sorunlarla karşıya karşıya olduğunu vurguluyor.

Bir dördüncü kaynak, geçenlerde Karen Fogg’dan para almadığımı iddia eden... Diğer kuruluşların hepsi Karen Fogg’dan para almışlar biliyorsunuz; yani bunların hepsi basına yansıdı, gülmeyelim, size olayları anlatacağım. Keşke her şey Fusun hanımın söylediği gibi olsaydı da, ben de konuşmasaydım. Keşke her şey iyi gitseydi, her şey zamanında gitseydi, Türkiye onurlu bir şekilde üye olsaydı da, benim konuşmama gerek kalmasaydı. Bunu ben yayınlamadım; bakın, burada TÜRK-İŞ’in, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun hazırlamış olduğu AB Raporu var. Bu rapora bakarsanız, dipnotlarında da AB’nin çeşitli kararlarına dayanarak, Türkiye’de Kıbrıs, Ermeni soykırımı, azınlıklar, Ege sorunu, patrikhane, Heybeliada Ruhban Okulu, IMF programlarıyla ilgili olarak AB kuruluşlarının almış olduğu kararlar. Bütün kararlar Türkiye’yi tehdit eden kararlar, Türkiye’nin ulusal ve anayasal yapısını tehdit eden kararlar.

İlgilenenler için TÜRK-İŞ'ten almaları gerektiğini vurgularım, kararların da notları burada var.

Bir beşinci kaynak -şu an elimde yok, ama umarım çok hızlı bir şekilde Türkiye'ye çevrilir- dün basına yansıdı ve çok açık bir şekilde Türkiye'de de tartışılmaya başlandı, o da Margaret Thatcher'ın yeni yazmış olduğu kitap. "İngiltere hemen Avrupa Birliğinden çıkmalı" diyor. Ben söylemiyorum, bunu 10 yıl İngiltere'yi yönetmiş olan Demir Lady Margaret Thatcher söylüyor; çünkü "Avrupa Birliği sürecinin İngiliz Devletini ortadan kaldıracağını ve İngiliz Devleti olarak ayakta kalamayacağını" söylüyor. Biliyorsunuz Thatcher eskiden beri karşıydı; yani bu Özal'ın Türkiye'de uyguladığı ekonomileri Amerikan destekli olarak İngiltere'de uyguladığı zaman, AB'nin bir sosyal devlet olduğunu, sosyal devlet yapılanması olduğunu ve böyle bir sosyal devlet yapılanmasında, sosyalistlerin hâkim olduğu bir Avrupa Birliği içerisinde İngiltere gibi kapitalist bir ülkenin bulunamayacağını defalarca söyledi. Ama ondan sonra gelen bir süreç içerisinde İngiltere'nin AB'yle bir ilişki içerisine girdiğini gördük.

Değerli dinleyiciler; ben bir kamu hukukçusuyum, kamu hukuku bilgi birikimini, bugünkü Türkiye'ye, Cumhuriyet dönemindeki bilgi birikimini yansıtmaya çalışıyorum. Ankara Hukuk Fakültesinde kamu hukuk eğitimi gördüm ve aynı bölümde kaldım. Türkiye'de çok önemli kamu hukukçuları yetişti, ama şimdi maalesef yetişmiyor. Ama bize önderlik eden bir büyük hocamın, Tarık Zafer Tunaya'nın "Kamu Hukuku ve Jeopolitik" isimli makalesini okuduktan sonra -ki, 55 yıl önce, 1947 yılında İstanbul Hukuk Fakültesinde yayınlanmış bir makaledir- amme hukuku, kamu hukukuyla jeopolitik arasında çok büyük bir bağlantı olduğunu vurguluyordu. O makale benim ufkumu

değiştirdi ve ondan sonra farklı çalışmaya başladım, farklı çalışmalarım da beni Türkiye'de zaman zaman yalnızlığa ve dışlanmaya itti. O nedenle belki benim konuşmama "farklı bir bakış açısı olarak" diyorlar.

Tarık Zafer Tunaya, "Kamu Hukuku ve Jeopolitik" isimli makalesinde, 55 yıl önce yayınlanmış olan o makalede "her devletin, her siyasi yapının belirli jeopolitik gerçeklere dayalı olarak kurulduğunu" söylüyor. Haritayı alıp baktığımız zaman, Türkiye Cumhuriyetinin okyanusta bir adada yer almadığını görüyoruz. Türkiye, Şili gibi dünyanın kıyısında bir ülke değil, okyanusta da bir ülke değil, Asya ve Afrika'da da bir ülke değil; dünyanın jeopolitik merkezinde yer alan bir ülke. Dünyanın jeopolitik merkezinde yer alan ülkenin bugününü ele aldığımız zaman, yarınını ele aldığımız zaman, dünyadaki bütün gelişmeleri eşit koşullarda değerlendirmek durumundayız. Eğer Türkiye'nin geleceğini bir tek Avrupa Birliğine yönelik ele alırsak, bu diğer alternatiflerden Türkiye'nin yararlanma imkânını ortadan kaldıracaktır.

Bakın, size bir örnek vermek istiyorum. Soğuk savaş dönemini hepimiz yaşadık, Kuzeyde bir büyük devletler birliği vardı, Sovyetler Birliği vardı ve biz bunu tehdit olarak görüyorduk. Neden? "Aman, Moskova'ya bağlanacağız, Moskova bizi yönetecek" diyorduk. Sovyetler Birliği bir büyük devletler birliği olarak Türkiye'nin geleceği açısından bir tehditti. Yani başımızda Avrupa Birliği kuruluyor, "aman girelim" diyoruz, hiç tehdit olarak da görmüyoruz. Avrupa Birliğiyle Sovyetler Birliği arasında ne fark var? Bir tek fark var; ideoloji. İdeolojiyi kaldırın, geriye kalan bir devletler birliğidir. O zaman ben Ankara'dan yönetilmeyeceğim, önceden Moskova tehditti, şimdi Brüksel'den yönetileceğim. O zaman Brüksel'de Türkiye'nin bağımsızlığı

açısından tehdittir. Daha önce Moskova'dan yönetilmek bir tehditti de, şimdi neden Brüksel'den yönetilmek bir tehdit değil? Bir ulus-devletin milli sınırları içerisinde ve bir başkentinde bir ulusal egemenlik söz konusuysa, Sovyetler Birliği ne kadar Türkiye için tehditse, Avrupa Birliği de o kadar tehdittir. Bunu ben önceden söylediğim zaman, "paranoya" diyordu arkadaşlarım. Nahit Töre çok yakın arkadaşımıdır, uzun süre tartıştık, "bırak bu paranoyalara" diyordu, Erol Manisalı söylemeye başladı şimdi. Çünkü hakikaten Avrupa Birliği süreci Ankara Merkezli milli devletin devre dışı kalmasıdır. Egemenliğin devri konularında Füsun hanımla konuşmaya razıyım; ama netlik yok, farklılıklar var.

Değerli dinleyiciler; bakın, dünya siyasi tarihinde bir olgu vardır, o da dünyaya hâkimiyet kavgası. Dünyaya hâkimiyet kavgası, dünyanın başına 20. Yüzyılda Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını getirmiştir. Şimdi üçüncü dünya savaşına giden bir süreçte oyun oynanmaktadır, bilim adamlarının söylediği gibi, bir büyük oyun oynanmaktadır. Bunu ben söylemiyorum, "Büyük Oyun" isimli kitaplar var. Almanya'nın Doğuya açılışı, İngiltere'nin hâkimiyeti, Amerika'nın hâkimiyeti, Amerika'nın Avrasya politikası, Avrupa Birliğinin Ortadoğu'ya girmesi, Rusya'nın direnmesi ve Çin'in hazırlanması bütün bunlar büyük oyunun parçasıdır. Bütün büyük ülkeler, emperyal ülkeler ve Amerika Birleşik Devletlerinin karşısına Avrupa Birliğinin ayrı bir alternatif olarak, alternatif küreselleşme modeliyle çıkacağı Laeken Zirvesi sonrasında açıklanmıştır. Zaten ondan sonra uluslararası konjonktürün değiştiğini ve sertleştiğini görüyoruz.

Değerli dinleyiciler; büyük oyun, dünyaya hâkim olma süreci içerisinde dünyanın jeopolitik merkezine de hâkim olmayı beraberinde getirmektedir. Askerler biraz rahatsız Türkiye'de,

bürokrasi de rahatsız, devlet de rahatsız, onlar konuşamıyorlar. Ben bir bilim adamı ve bir kamu hukukçusu olarak, Türkiye'de bağımsız bir devlet yapılanmasının dayandığı kamusal yapının geleceği konusunda uluslararası konjonktürü değerlendirerek konuşmak istiyorum. Büyük oyun eğer Avrasya'ya hâkim olma sürecini beraberinde getiriyorsa, bunun sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti yoktur, böyle bir devlet ayakta kalamaz. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1920'li yılların koşullarında ortaya çıkan süreç içerisinde Atatürk tarafından getirilen bir modeldir. Atatürk modeli gelmeseydi ne olacaktı biliyor musunuz; ya Sovyetler Birliği Güneye inecekti, ya Almanya Doğuya açılacaktı, ya bir büyük İslam imparatorluğu kurulacaktı veyahut da biliyorsunuz 1918'den sonra 4 tane Avrupa ülkesi Türkiye'ye girmişti ve Türkiye'de eyaletler oluşacaktı, yani Sevr gündeme geliyordu.

Türkiye, böyle bir süreç içerisinde Kurtuluş Savaşını Asya ülkelerine karşı vermedi, İslam ülkelerine karşı da vermedi, Avrupa ülkelerine karşı verdi; çünkü Avrupa ülkeleri bu bölgede ciddi büyük devlet istemiyorlar, bu bölgede küçük devletçikler istiyorlar. Bunun da sebebi şu: Balkanlarda Osmanlı döneminde yarattıkları küçük devletleri Anadolu'ya taşımak istiyorlar, bunun adı Balkanizasyondur. Balkanizasyon süreci Anadolu'ya taşınacak, oradan Ortadoğu'ya taşınacaktır; bunu hem Avrupa, hem Amerika, hem de İsrail istemektedir. Bugün Kürdistan meselesinin arkasında hem Avrupa hem de İsrail var; Türkiye tartışmıyor, İsrail bizim dostumuz. Neden; çünkü Balkanizasyonun sürecinde Irak'ın, İran'ın, Suriye'nin ve Türkiye'nin parçalanması lazım. Böyle bir süreç içerisinde Türkiye bir ulus-devlet modeli olarak 1920'lerde ortaya çıkıyor ve bütün konfederasyon planlarını devre dışı bırakıyor.

İngiltere 1920'li yıllarda dünyanın hâkimiyken, 1850 yılında Benjamin Disraeli'nin hazırlamış olduğu bir modeli Sevr'le Türkiye'ye dayatıyor. O da dörtlü konfederasyondur; Balkanlar bir federasyon, Ortadoğu'da bir federasyon, Kafkaslarda bir federasyon, Anadolu'da bir federasyon. Sevr haritası bunun doğal sonucudur, İngiltere'nin dünya hâkimiyeti planı çerçevesinde dünyanın jeopolitik merkezinde Osmanlı gibi bir büyük imparatorluğun kurulmasını önlemek üzere gündeme gelen dörtlü konfederasyon modelidir. Avrupa Birliği de şimdi aynı doğrultuda bakıyor; "Balkanlar küçük devletler, Kafkaslar küçük devletler. Olmadı, Anadolu'da büyük devlet var, burada da küçük devletler lazım. Olmadı, Irak da büyük; olmadı, Suriye de büyük; olmadı, İran da büyük, Ortadoğu'yu parçalamak lazım." Zaten İsrail süreciyle beraber Balkanizasyon süreci Ortadoğu'ya girmiştir.

Değerli dinleyiciler; tabii "bu senin söylediklerin hukuk dışı" diyorsunuz, ama kamu hukuku jeopolitikle doğrudan doğruya bağlantılıdır. Bizde hukuk fakültesinde eğitim eksik verilmektedir, hukukçulara -değerli bakanlarımız ve parlamenterlerimiz var burada- hukuk fakültesinde siyaset bilimi okutmuyoruz, eksiktir; jeopolitik okutmuyoruz, eksiktir, bunları okutmak zorundayız. Eğer bunları okutursak, o zaman kamu hukuku anlayışının bunları da beraberinde getirdiğini görebileceğiz, o zaman Avrupa Birliğinin bize getirdiği Kopenhag Kriterlerinin arkasında neler yattığını görebileceğiz. Kopenhag Kriterlerine karşı değilim, tabii ki demokrasi, tabii ki insan hakları, tabii ki serbest piyasa; ama "azınlık hakları" diyerek Lozan'da tartışılan konuyu tekrar Türkiye'nin gündemine getirirseniz, Lozan'ı kaldırırız. Lütfen bugün Lozan'ın tutanaklarını okuyalım. Daha sonra Atatürk'e karşı çıkan Rıza Nur'un nasıl toplantıyı terk ettiğini tutanaklarda göreceksiniz. Kopenhag Kriterleriyle bugün bize kabul ettirilmek

istenilen konuların benzeri Lozan'da tartışılmıştır, Türk heyeti terk etmiştir; çünkü Türk heyeti terk etmeseydi, Sevr modeli savaşla değil, barışla Türkiye'ye empoze ediliyordu.

Bakın, Türkiye'yi 15 yıl terörle uğraştıran siyasi kuruluşun kongresinde alınan kararlara ne diyor; "Kopenhag Kriterleri" diyor, hatırlatırım. Bir tarafta terörist kuruluş, bir tarafta bizim girmek istediğimiz devletler birliği ki, Avrupa uygardır, kimse karşı çıkamaz, ben de karşı çıkma hakkını kendimde görmüyorum; ama kendi alanım açısından bunları da söylemeye mecburum, aksi takdirde kamu hukukçuluğu yapamam. Kamu hukukçuluğu zaten Türkiye'de ve dünyada da yavaş yavaş bitme noktasında. Özel hukukun tahkim müessesesini getirip kamusal alana koyarsanız, özel hukuk müessesesi kamusal alana girerse, bu gibi çarpıklıklar da kaçınılmaz olarak beraberinde gündeme gelir.

Değerli dinleyiciler; karşımızda bir büyük oyun oynanmaktadır ve bir şark meselesi vardır. Osmanlı yıkıldıktan sonra, Avrupa ve Batı bu bölgedeki şark meselesini çözememiştir. Türkiye, şark meselesinin tam ortasındadır. Balkanlar-Kafkaslar-Ortadoğu üçgeninde, eski Osmanlı hinterlandında Türkiye bir büyük ülke olarak Batılıları çok rahatsız etmektedir. Şark meselesini kendi çıkarları doğrultusunda halledebilmeleri için, Balkanizasyon sürecini Anadolu'ya ve Ortadoğu'ya taşımak zorundadırlar. Taşyabilirlerse buraya hâkim olurlar, taşıyamazlarsa yeni bir Osmanlı yapılanması gündeme gelebilir ki, bu da onları çok ciddi boyutta korkutmaktadır.

Değerli dinleyiciler; eğer "Avrupa Birliği üyeliğiyle bunların ne ilgisi var" diye sorarsanız, Lüksemburg Zirvesinde Türkiye dışlandı. Gazeteciler gittiler ve o zamanki Alman Başbakanını

sıkıştırdılar, “niye Türkiye’yi almıyorsunuz “dediler. Alman Başbakanı sinirlendi, “gidin, dünya haritasına bakın bakalım, Türkiye’nin yeri Avrupa’da mı” dedi. Ben demedim, Alman Başbakanı söyledi bunu. Helsinki Zirvesinde Türkiye’yi içeriye aldılar, ama Avrupa haritası içinde olduğumuz için değil; Amerika’nın Avrasya stratejisi ön plana çıktığı aşamada, Avrupa Birliği Amerika’ya karşı Avrasya’ya girme noktasında Türkiye’yi köprü olarak kullanmak istedi. Bunun içindir ki, gelecekte Avrupa Birliğinin Avrasya bölgesine girme süreci içerisinde, Türkiye’yi dışarıda bırakmamak gerektiğini ve üyelik süreciyle biraz daha yakınlaştırarak, Amerika’nın, İsrail’in ve Asya güçlerinin Türkiye üzerinde etkin olmasını önlemek üzere Avrupa Birliği Helsinki Zirvesinde Türkiye’nin önünü açtı; ama açar gibi yaptı, tam açmadı. Bu çerçevede bakarsak, gelecekte böyle bir sürecin tam ortasındayız.

Değerli dinleyiciler; demin Sovyetler Birliği gibi, Avrupa Birliğinin de Türkiye’nin ulusal devlet olarak kamu düzeni açısından tehdit olduğunu söyledim. Ayrıca bir başka yanlış daha yapılmaktadır, o da şudur: ABD gibi bir federasyon haline gelmek istiyor Avrupa Birliği. Bu mümkün değil; çünkü Amerika Birleşik Devletlerinin temeline bakarsanız, burada ulus-devletler yoktur, göçmenlerden oluşan bir yapı vardır. Orada zaman içinde bölgesel eyaletler oluşmuştur, o eyaletlerle bir federasyon kurulmuştur. Ama Avrupa’da 200-300 yıllık ulus-devletler vardır, ulus-devletlerin merkezleri vardır ve bu uluslar herhangi ulus devletler değildir, hepsi emperyalisttir. İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya’nın bugün uluslararası alanda eski sömürgeleriyle yakın ilişkileri vardır. Böyle bir süreç içerisinde kesinlikle Amerika Birleşik Devletleri gibi bir devlet kurulamayacaktır Avrupa’da, bu mümkün değildir, çok uzun zaman alacaktır. Avrupanın

birleşmesi böyle bir çerçevede Avrupa bunu gördüğü içindir ki, ulus-devletleri tasfiye etme çabası içerisinde. Almanya'nın öncülüğünde ulusların Avrupa'sını değil, devletlerin Avrupa'sını değil; ama halkların Avrupa'sını gündeme getirmektedirler. Kopenhag Kriterleriyle bizim karşımıza çıkan azınlık hakları, kültürel haklar ki, bu süreç içerisinde ciddi boyutlarda ekonomik haklar ve sosyal haklar ihmal edilmektedir -sanki öyle insan hakları yokmuş gibi- ama insan hakları adına sadece kültürel haklar ve azınlık hakları gündeme getirilmektedir. Avrupa Birliği içerisinde bu ulus-devletleri tasfiye etmek ve ulus-devletlerin haklar aracılığıyla aşılmasından sonra bir bölgesel birliği gerçekleştirme hedefi gündemdedir.

Avrupa Konvansiyonu 2 yıl içerisinde Avrupa'nın gelecekte alacağı biçimi belirleyecektir. Avrupa, bu konvansiyon görüşmeleri sonucunda federasyon mu, konfederasyon mu, gevşek devletler birliği mi, yoksa bugünkü yapılanması içerisinde bir bölgesel oluşum olarak mı ayakta kalacaktır ya da kalmayacaktır, bu belli değildir. Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgeden gelen jeopolitik sorunları nedeniyle Türkiye'nin iki yıl süreyle konvansiyonun çalışmalarının tamamlanmasını beklemesi gerekir. Konvansiyon sonucunda Avrupa'nın nereye gideceği kesin belli olur, ulusların Avrupa'sı ise Türkiye ona girer; ama halkların Avrupa'sıysa, bu sadece Türkiye'nin Güneydoğusunda kalmaz, Türkiye'nin Doğu Anadolu'sunda Ermeni tasarılarını gündeme getirir, Türkiye'nin Doğu Karadeniz'inde Pontus meselesini yeniden yaratır, Türkiye'nin Ege Bölgesinde Hıristiyan misyonerlerin çalıştığı gibi İyonya Devletini kurar, İstanbul'un civarında da bir Marmara Devleti veya bir Trakya Devletini getirir ki, bunların hepsi muhtemel Avrupa Birliğinin eyalet devletçikleri olacaktır. Türkiye'nin böyle bir şeyi kabul etmesi mümkün değildir. O

zaman konvansiyonun sonuçlarını 2 yıl içinde bekleyeceğiz. Ancak ulusların ve devletlerin Avrupa'sına katılabilecektir Türkiye.

Bakın, demin size yeni çıkan bir dergiyi gösterdim. Türkiye'deki rejimi Lozan'dan Sevr'e kaydıracaksa, Türkiye bunu tartışmak zorundadır, konuşmak zorundadır. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin açıkça ifade ettiği gibi, alternatiflerini de aramak zorundadır Türkiye. Uluslararası konjonktürde siz eğer dengelere oynamazsanız, herhangi bir rüzgâra kapıldığınız zaman o gider. Unutmayın, İkinci Dünya Savaşından uluslararası dengelere oynayarak kurtulmuştur Türkiye. Unutmayın, Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal'in Lenin'le yaptığı işbirliği sonucunda ve Doğu dengesinin Batıya karşı kullanılması doğrultusunda, Kurtuluş Savaşının getirdiği bağımsızlık Lozan'da Batılı emperyalistlere kabul ettirilmiştir. Demek ki, uluslararası dengelere oynayarak kurulmuştur Türkiye Cumhuriyeti. Türkiye, uluslararası dengelere oynayarak, o dengelerde kendi çıkarlarını arayarak varlığını korumuştur.

Bugün Avrupa Birliği sürecinde "olmazsa olmaz" diye dayatılan Kopenhag Kriterlerinin sadece azınlık hakları boyutu Türkiye'yi Lozan'dan Sevr'e kaydırmayı gündeme getiriyorsa, gerçekten ulus-devlet ve Türkiye'deki ulusal yapı tehdit altında demektir. Bu sadece Türkiye'yi değil, aynı şekilde İngiltere'yi tehdit ediyor. Bakın, İngiltere'de, İskoçya ve Galler'de otonomi gündeme geldi. İspanya'da, Katalanya'da, BASK Bölgesinde, Fransa'da, Korsika'da, Oksidanya ve benzeri yapılanmaya sahip olan bölgelerde aynı konu gündemde. Demek ki, Avrupa içerisinde de benzeri sorunlar var.

Bakın, demin Sayın Bakanımız konuştular, kendi görüşlerine saygı gösteriyorum; ama keşke o kadar iyimser olabilsek. Çünkü Avrupa ülkelerinin yapmış oldukları bu Avrupa

Birliği süreci içerisindeki sözleşmelerin bir kısmına katıldıklarını, bir kısmına katılmadıklarını; bir kısmını imzaladıklarını, bir kısmını da parlamentolarından geçirmediklerini biliyoruz. Kopenhag Kriterleriyle ilgili sözleşmede İngiltere'nin, Fransa'nın, Yunanistan'ın, Belçika'nın, Hollanda'nın itirazları var; lütfen, bu listeleri getirip bakalım. Hangi ülke, hangi sözleşmeyi ne zaman imzalamış? Hangi ülke, hangi sözleşmeyi neden meclise getirmemiş, neden parlamentodan geçirmemiş? Çünkü biliyorsunuz sözleşmelerin uluslararası hukuka göre kendi ülkesinde geçerli olabilmesi için, sadece altını imzalamanız yetmez, onu parlamentodan geçirmeniz lazım. Türkiye bu doğrultuda çok büyük bir soruna sahiptir, o da Birleşmiş Milletler İnsan Haklarıyla İlgili Sözleşme. Biliyorsunuz 35-36 senedir bu Parlamentodan geçmedi. Neden; çünkü self-determinasyon konusu vardır. Self-determinasyon konusunu Türkiye'nin gündemine getirdiğiniz noktada, Türkiye'de belirli bölgelerde halkoylamalarına, referandumlara gidilmesi beraberinde gündeme gelecektir ki, bu noktada Türkiye'de ulusal birliğin ve bütünlüğün tehdit altında olduğunu görüyoruz.

Demek ki, bu sadece Türkiye için geçerli değil; bütün ulus-devletler için geçerli, Avrupa devletleri için geçerli. Bakan, Avrupa Birliği de bugün kendi içinde çok uyumlu değil -Sayın Arsava da bunu söyledi- birçok ülkenin kendi çıkarları doğrultusunda itirazları var; imzaladıkları anlaşmalar var, imzalamadıkları var. Tekrar ediyorum: İmzaladıkları anlaşmaları -Kopenhag Kriterleri gibi- parlamentolarından geçirmediklerini görüyoruz. Geçirseler, Belçika ikiye bölünecek, Flamanca ve Valonya çıkacak ortaya; İspanya'dan Katalanya çıkacak, BASK çıkacak, Korsika çıkacak; İskoçya ayrı olacak -İskoçya Bağımsızlık Partisi var- Galler ayrı devlet olacak. Bunlar ciddi boyutta Avrupa'nın geleceğinde 25 tane yeni devletin çıkacağını söylüyorlar bölgesel yapılanmada, Avrupa devletleri de bu yüzden rahatsızlar. Thatcher'e

katılıyorum, böyle bir süreç içerisinde Avrupa Birliği yapılanması gerçekçi bir yapılanma değildir. Ulus-devletleri aşarsanız, köşeye sıkıştırırsanız, bölünme tehdidini insan hakları ve demokrasi adına gündeme getirirseniz, Avrupa ülkeleri de ayaklarını sürümeye başlarlar. Nasıl? İşte İngiltere, buyurun, para birliğine girmedi, Amerika'yla beraber tamamen Commonwealth politikasına yöneldi. Fransa, Almanya'yla ilişkilerinden çok rahatsız, Quebec'te direniyor. Fransa, Afrika'daki eski sömürgelerinde direnmeye başladı ve tekrar eskisi gibi bir sömürge imparatorluğu çerçevesinde Ortadoğu'ya ve Asya'ya Fransa'nın da bağımsız giriş süreci içerisine girdiğini görüyoruz.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Çeçen, 25 dakika oldu, sanıyorum toparlarsınız.

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN- Çok konu var, aslında anlatacak çok şey var; keşke birkaç gün yapsanız da...

OTURUM BAŞKANI- Yapacağız efendim, bu devam edecek Sayın hocam.

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN- Lütfen teker teker bunları ele alalım, çünkü benim de hakikaten Sayın Arsava'yla tartışmak istediğim konular var.

OTURUM BAŞKANI- Sayın hocam, bu süreç devam edecek.

Prof. Dr. ANIL ÇEÇEN- Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliğinin nereye gideceği kesin değil. Nereye gideceği kesin belli olmayan bir yere tam teslimiyet içerisinde Türkiye'nin gitmesi, Türkiye'nin geleceği açısından bir güvenlik sorunu yaratır. Bakın, Türkiye'de o kadar büyük bir güvenlik sorunu yaratıyor ki, Türkiye'de devletin herhangi bir yetkilisi değil, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri konuşmak zorunda kalıyor. Türkiye, küreselleşme süreci içerisinde her tarafı savaşla dolu olan bir bölgedeyken, Türkiye'de güvenlik meselesi yokmuş gibi hareket edilerek, MGK ve benzeri organların yetkileri sınırlanmak isteniliyor. Ben bunları söylediğim zaman "demokrasiye karşı mısınız" diyeceksiniz. Hayır, bu konuda yüzlerce makalem var, kitaplarım var; hiçbir kompleksim yok. İnsan haklarının da siyasi amaçla istismar edilmesine karşıyım ve bu konuda da çalışmış bir insanım, yıllardır da konferans veriyorum, kitaplarım var. Ama şunu söyleyeyim: Türkiye gerçekleri görüyor. Her şey medya değil, medyamız kontrol altındadır, her şeyi konuşamıyoruz, ancak küçük kanallara girebiliyoruz. (Alkışlar) Teşekkür ederim.

Efendim, 6 aydır küçük kanallarda konuşarak bazı şeyleri Türk toplumuna anlatmaya çalışıyorum. İnanır mısınız, Avrupa Birliğinden baskı geldi, bana program yaptırmıyorlar. Hani özgürlükçüydü Avrupa?.. Madem çekinmiyorlarsa, Karen Fogg'un e-mail'lerle yasaklanmasını neden istiyorlar, neden baskı yapıyorlar, nerede özgürlük? Bu sansür değil mi; bu da sansür. Madem gocunacak bir şeyleri yoksa, bıraksınlar yayınlansın, tartışalım, her şeyi açıkça konuşalım. (Alkışlar)

Değerli dinleyiciler; inanın, gerçekten çok kritik günlerden geçiyoruz. Şimdiye kadar uluslararası alanda büyük devletler oyuncuydu; bizi hâlâ arazi olarak görüyorlar, üzerinde politika yapılacak alan. Kendileri satranç oynuyorlar, bizi satranç oyuncusu olarak kabul etmiyorlar, bizi satranç tahtası yerine koyuyorlar. Ben söylemiyorum, Brezinski'nin kitabına bakın. Biz

de bu satrançta varız, biz de kendi oyunumuzu oynayacağız. Nasıl Mustafa Kemal ve Kuvayı Milliyeciler oynadıysa, Türkiye yeniden bu Kuvayı Milliye mücadelesini verecektir.

Hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Değerli konuklar; her üç konuşmacıya da teşekkür ediyorum. İzinizle kısaca başlıkları hatırlatmak istiyorum. Füsun hanım, gerçekten devletlerarası anlaşmalar ve sözleşmelerin oluşturduğu ve uluslararası bir hukukun Avrupa Birliğinin temelini oluşturduğu hukuksal yönden vurguladı ve onu açarak bugünkü ulaştığı noktayı bize iletti.

Sayın hocamız Prof. Nahit Töre, bu birlikteliğin temelinde aslında bir ekonomik birliktelik olduğu, ekonominin yattığı ve nitekim Avrupa Birliğinin ilk doğuş nedeninin Avrupa Ekonomik Topluluğu AET'yle başladığını ve bu bütün ilişkilerin aslında ekonomiye bağlı bir ilişki olduğu, onun üzerine geliştiğini vurguladı. Gümrük Birliği, onun bir ilerisi gümrük duvarlarının kaldırılması, serbest dolaşım gibi tamamen ekonomiye yönelik bir birliktelik olduğunu vurguladı ve onunla ilgili gelişmeleri ve kaygılarını ifade etti. Hatta Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesi aşamasında çok kaygı duyduğunu ve bu konuda özellikle Türk sanayisinin, Türk ekonomisinin çok büyük sorunlar ve zararlar yaşayacağını ifade etti. Bu konuda kendisinin değerlendirmesinin ve yorumlamalarının da böyle olduğunu ifade etmesine karşın, bugün Gümrük Birliğine girdiğimiz halde, özellikle otomotiv sanayiinde müthiş bir gelişme olduğunu; demek ki, Avrupa Birliğiyle öyle önyargılı, peşin birtakım değerlerle yaklaşmamak gerektiğini ifade etti.

Tabii bu iki hukuksal ve ekonomik bakışın dışında, hepinizin çok candan ve çok dikkatli dinlediğiniz Sayın hocamız Anıl

Çeçen'in çok farklı bir biçimde ifadesi vardı. Yalnız bunu ortaya koyarken, özellikle bu farklılığın kendisinin özel bir düşüncesi olmadığını, kendisinden kaynaklanan özel bir farklılık olmadığını; bir kamu hukuk hocası olmasının verdiği sorumlulukla, Türkiye'nin tarihsel gelişimiyle, Türkiye'nin jeopolitik durumuyla bugünkü Avrupa Birliği ilişkileri içerisinde daha duyarlı, daha dikkatli ve daha hassas davranması gerektiğini ifade etti. Özellikle ulusal egemenlik, ulusal birlik, üniter devlet gibi çok önemli vazgeçilmez kavramlarla Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerde çok dikkatli ve çok duyarlı davranılması gerektiğini ifade etti. Her üç konuşmacımız da gerçekten bizlere büyük katkılarda bulundular, kendilerine sonsuz teşekkür ediyorum.

Katılımcılar ve Sayın Bakanımız da gelirse onur duyarız, birlikte Galatasaraylılar Evinde yemek yiyeceğiz. Buraya Barolar Birliğinin ve Türk Hukuk Kurumunun çağrılısı olarak gelen değerli baro başkanlarımız, Türk Hukuk Kurumu ve Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu üyeleri ve Ankara Barosu geçmiş dönem baro başkanları da bu yemeğimize davetlidir. Gönül isterdi ki, bütün konukları davet edelim; ama çok mütevazı bir yemek. Saat 13.45'te burada buluşmak üzere toplantıyı kesiyorum.

Çok teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

(Ara verildi)

İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Av. A. Tayyar SELÇUK

ŞAHİN MENGÜ- Sayın konuklar; öğleden sonraki ilk oturumumuzda Sayın Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, Sayın Dr. Sanem Baykal'ın tartışmacı olarak katılacakları ve Sayın Av. Tayyar Selçuk'un yöneteceği oturumu açıyorum.

Sayın Tayyar Selçuk ve konuşmacıları kürsüye davet ediyorum.

OTURUM BAŞKAN Av. A. TAYYAR SELÇUK- Teşekkür ediyoruz.

Sayın konuklar; "Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği İlişkileri" konulu çalışmanın İkinci Oturumunu açıyor, tüm konuklarımıza Türk Hukuk Kurumu adına saygılar sunuyorum. Konuya ilişkin pek çok çalışma ve tartışma, ülkemizde ve Avrupa'nın değişik ülkelerinde sürmektedir. Bizim düzenlediğimiz bu çalışmanın da tartışmalara ışık tutmasını, yarar sağlamasını beklemekteyiz. Sabahki toplantıda sunulan; ilişkilerin hukuksal, siyasal ve ekonomik etkileriyle, ilişkilere farklı bir bakıştan sonra, Türkiye'yle Avrupa ilişkilerinin kültürel etkileşimi ve uyumunun da çok önem taşıdığı ortadadır. Diğer yandan

Avrupa Birliğinin geleceği, karşı karşıya bulunduğu fırsatlar ve sorunlarla Avrupa Birliğinin gelecekteki yapısı ve bu bağlamda Türkiye'yle Avrupa Birliği arasındaki ilişkilere etkisi de kesinlikle tartışılması, bilinmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken hususlardır.

Bu oturumda söz alacak değerli konuşmacılar, Türkiye Cumhuriyetiyle Avrupa Birliği ilişkilerine kültürel açıdan ve gelecekte alacağı şekil ve içerik açısından bakacaklar ve konuya ilişkin görüş ve düşüncelerini sizlere sunacaklardır. Bu nedenle zaman kaybetmeden, konunun uzmanı olan konuşmacılara sözü bırakmak istiyorum. Ancak öncelikle konuşmacıların özgeçmişlerini de size kısaca sunacağım.

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç; 1926'da Samsun'da doğdu. Bir asker ailesinin çocuğu olarak ilk ve ortaokul yılları boyunca Anadolu'yu dolaşp yurdun değişik yörelerini tanıma olanağı buldu. Kabataş Lisesinden sonra İstanbul Teknik Üniversitesine devam etti, mimarlık öğrenimini Amerika Birleşik Devletlerinde tamamladı. Demokrasiye geçiş döneminin eğitim, felsefe ve yabancılaşma sorunlarıyla ilgilendi. "Kalkınıyoruz, geriliyoruz" tartışmaları arkasında "ne oluyoruz" sorusuna yanıt aradı. Kültürün değişik bir varlık olduğu gerçeğini Kolombiya Üniversitesindeki insanbilim derslerinde öğrendi. Sayın Güvenç, Hacettepe Üniversitesinde İnsanbilim Bölümünü kurdu. Sayın Güvenç, 1969'da doçent, 1977'de profesör ve 1993'te emekli oldu. Halen Türkiye Bilimler Akademisinde görev yapmaktadır.

Güvenç'in yayınlanmış araştırmaları "insan, kültür, eğitim ve değişim" sorunlarında toplanmaktadır. "Türkiye Demografyası, Sosyal-Kültürel Değişme, İnsan ve Kültür, Kültür Sorunu, Japon Kültürü, Mantık ve Metot" gibi eserlerin yanında, konuya ilişkin

çok sayıda önemli çevirileri de vardır. Sayın Güvenç, Türk kültür tarihinin kaynakları üzerinde yaklaşık 10 yıl süren son çalışmasını “Türk Kimliği” adı altında çıkardığı kitapta sunmuştur.

Diğer konuşmacımız Sayın Dr. Sanem Baykal, Ankara doğumlu. TED Ankara Kolejinde sonra, 1990’da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Avukatlık stajından sonra, 1992’de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Avrupa Topluluğu Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 1994’te Londra Üniversitesinde Avrupa hukuku alanında mastır derecesi, 1999’da Londra Üniversitesinde 9 ay süreyle doktora araştırması yaptı. 2001’de Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Topluluğu Ana Bilim Dalında Avrupa Birliği hukuku doktorasını tamamladı. 1993’te Jean Monnet Bursu, 1996’da Sasakava Vakfı Genç Liderler Bursunu, 1998’de Türkiye Bilimler Akademisi Doktora Araştırma Bursunu kazandı. Sayın Baykal, halen Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Araştırma Görevlisidir. Avrupa Topluluğu Araştırma Uygulama Merkezinde, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinde lisans ve yüksek lisans düzeyinde ders vermektedir.

Sözü ilk olarak Sayın Bozkurt Güvenç hocamıza sunuyorum.

Prof. Dr. BOZKURT GÜVENÇ (Türkiye Bilimler Akademisi Üyesi)- Teşekkür ederim Sayın Başkan, tanıtma hazırlığı yapmışsınız. İzin verirseniz, tanıtımda iki çok küçük ayrıntıya değinmek istiyorum. “Kültürün”, değişik bir varlık alanı değil de, “değişen bir varlık alanı olduğunu” çok genç yaşta fark ettim ve ondan sonra da kendimi bu alanda çalışmaya adadım.

Çünkü “değişik” dersek, sadece farklı; ama “değişen” dersek bir süreklilik vardır. Kültür, değişen bir varlık alanıdır. Bu gerçek benim hayat hikâyemde vurgulanıyor, Çünkü biz Türkler, 1950’lerden, 70’lere kadar kültürel varlık alanının din ve inançlar gibi değişmeyen, dokunulmaz varlık alanı olduğunu düşünüyor ve bugünde yanılıyoruz. Kültür, sürekli değişen bir varlık alanı, biz onu yaratıyoruz, o da bizi yaratıyor, sonra bizler değişemiyoruz, hayatımız boyunca da o değişen kültürel varlık alanıyla bir uyum sorunu yaşıyoruz ve bir çatışma alanı içerisinde bulunuyoruz; çünkü huyumuz, temel kişiliğimiz değişmiyor.

İkinci nokta da şu: Sayın Başkan beni tanıtırken, “konu uzman” dedi. Osmanlıca deyimiyle, estağfurullah. bu konuda uzman değilim, uzman kişileri de tanımıyorum, hepimiz bu alanın biraz öğrencisi gibiyiz. Norman Davis adlı bir İngiliz’in son yıllarda yayımlanan bir “Avrupa Tarihi” var; bu kitabı okumak, incelemek zor, bin küsur sayfa. Fakat şöyle bir karıştırdığım zaman, Avrupa’yı ne kadar az tanıdığımı hemen gördüm. O bakımdan uzman olarak değil de, bir öğrenci olarak öğrendiklerimi sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Bugünkü toplantının konusu “Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa İlişkileri.” Tabii bu mekânda değilse bile zamanda konumunu sınırlıyor; ama sunuşumun konusu kültür olunca, öyküyü Türkiye Cumhuriyetiyle başlatmak çok zor, hemen hemen imkânsız. Kültürel ilişkiler, tarihi ilişkilerdir. Olayın biraz öncesini bilmeden Cumhuriyetle başlatmak ve bir sonuca varmak, konuyu çok olumsuz bir yönünden parçalamak olur. Onun için biraz daha gerilere, hatta Lale Devri’ne kadar geri gitmek gereğini duyuyorum; ama Lale Devri deyip kimseyi korkutmamayım, birtakım saydamlarla bu 250 yıllık süreci 25 dakikada özetlemeye çalışacağım.

Konuyu iki bölümde sunacağım; 1) mütarekeye kadar yani Küçük Kaynarca'dan mütarekeye kadar, aşağı yukarı Batılıların "Doğu sorunu" dedikleri dönemde etkileşim nasıl olmuştur 2) Cumhuriyetten sonra neden, nasıl olmuştur? Çünkü bu iki bölümde kültürel etkileşimimizin amacı ve mahiyeti büyük ölçüde değişmiştir. Konuya buradan girebiliriz. Her ne kadar ***"Küçük Kaynarca ve Lale Devri" demişsem de, 16. Yüzyılın ortasında bir Alman coğrafyacının Avrupa haritasını sunuyorum. Regina Europe, yani "Avrupa Kraliçesi"; başı, kolları, gövdesiyle Avrupa ülkelerini temsil ediyor. Eğer şöyle bakarsak, İspanya başı; Fransa, göğsü, gövdesi, Almanya daha çok gövdesi diyelim; İtalya bir ayağı, Danimarka bir kolu, koldan çıkan bir kılıçla da İngiltere ve İrlanda'yı da Avrupa'ya bağlıyor. Doğuda İskitler var, Litvanyalılar var, Macarlar ve Bulgarlar var. Avrupa'nın Güney sınırında Greece, yani Yunanistan var; fakat 16. Yüzyıl Avrupa'sında Osmanlı varlığı, kendisini Peşte'de ve Viyana'da hissettirirken, Osmanlı varlığı yok, Türk varlığı da yok. Ne var; Yunanistan kıyısında köşesinde bir Konstantinopol var. Burası Avrupa'dır, fakat bundan sonrası Asya'dır. Ne Avrupa'da, ne Asya'da Türklerin adı ve sanı yoktur.

Bu tarihi vak'a, (olgu) benim icadım değil, Avrupa belgelerinde var. Benim tarihçem İbrahim Müteferrika'yla başlıyor. 1720'lerde Lale Devrinde, Macar ülkesindeki dini (taassuptan) bağnazlıktan, kaçan genç Macar aydını Osmanlı'ya iltica ediyor, süratle yükseliyor ve Osmanlı sarayıyla yöneticilerini, bazı konularda etkilemeye ve ikna etmeye çalışıyor. Onun görüşüne göre, Avrupa'nın gücü akıldır ve aklın ürettiği hikmettir; yani felsefedir, bilgidir. Osmanlı maalesef burada biraz yaya kalmıştır. Osmanlı'nın gücü ise tanrı imanından gelmektedir. Müteferrika'nın kanaatine göre "bu akılla baş etmek için, siz de

biran önce şu matbaayı kurun” diyor. Osmanlı’da matbaa yok mu; var, fakat azınlıklara tanınmış bir hak. Yahudilerin, Ermenilerin, Rumların var; fakat Osmanlı ve İslam vatandaşlarının bu hakkı yok. Neyse, bir dizi zorluklarla matbaa kuruluyor ve 1750’lere doğru biraz faal hale gelmeye, birtakım kitapları basmaya başlıyor, onlardan bazı örnekleri görüyoruz.

1740’larda başka bir iltica vakası daha oluyor, bir siyasi iltica; Fransız Bourbon ailesinden Kont Bonneval adında çok üstün yetenekli ve siyasi bir şahıs. O da siyasi birtakım komplolardan kurtulmak için Osmanlı’ya iltica ediyor ve Humbaracı Ahmet Paşa olarak Osmanlı Ordusunun topçu birliklerini yeniden düzenliyor. Fakat hırslı bir adam olduğu için, politikaya bulaşıyor, Anadolu’ya nefyediliyor, İstanbul’da ölüyor. Fakat Batının uygulamalı Fen bilimi bu Fransız vasıtasıyla Osmanlı Ordusuna geliyor. O gün bugündür, Silahlı Kuvvetlerimiz Batıdaki fenni gelişmeleri yakından takip etmektedirler.

1770’lerde Osmanlı Ordusu Ruslara karşı büyük bir savaşı kaybedince, Ruslar Avrupa’yı dolaşıp geliyorlar, Çeşme’de yatan Osmanlı Donanmasını bir gece yakıyorlar, İstanbul’da büyük bir şok etkisi yaratıyor haber. Babıali bu baskından Venediklileri sorumlu görmek istiyor, Venedik sefirinin kulağı delik, herhalde, bir haritayla gelip “Adriyatik’ten değil, Cebelitarık’tan geçip geldiler ve onların geldiğini size haber verdik” diyor. Osmanlı Devleti hemen karar veriyor ve Bahriye Mektebinde hiç olmazsa Batı usulü yeni bir program uygulamaya çalışıyor. Bu işi kim yapacak? Bu sefer Osmanlıların talebiyle Fransa’dan yine Macar asıllı “Baron De Tott” adında bir mühendis ve matematikçi davet ediliyor; kendisine Osmanlı Bahriye Mektebinin yeniden örgütlenmesi görevi veriliyor. Bu bilge kişi, “Mühendisliğin temelinde geometri var -yani bizim o zaman ‘hendese’ dediğimiz

bilim bakalım sizin bilim adamlarınız ne kadar hendese biliyor” diyor. Medresenin seçilmiş hocalarına” bir üçgenin iç açılarının kaç derece olduğunu sorduğunda -kaç tane bilmiyoruz, ama 15-20 kadar hoca bu sınavdan geçmiş herhalde- doğru cevap yok. Bir kişi doğruya çok yaklaşıyor, “üçgen büyüdükçe, açılar da büyük” diyor. Halbuki dünya biliyor ki, üçgen ne kadar büyük olsa, açılarının toplamı 180 derecedir.

Yani 18. Yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devletimiz maalesef geometriden haberi olmayan kişiler tarafından yönetilmektedir. Bu tarih önemli bir tarih; çünkü Ruslara karşı kaybettiği savaştan sonra Küçük Kaynarca’da yapılan barış anlaşmasında Osmanlı Devleti bazı egemenlik haklarını Ruslara devretmeyi kabul etmektedir. Kırım gidiyor, vesaire gidiyor ve Batılı tarihçiler bu tarihi; yani 1774’ü “Doğu Sorununun” başlangıcı olarak alırlar. Doğu sorunu -bu sabah da söz edildi- 1774’te başlar, 1920’de yine Batılıların kendi ifadesiyle, Osmanlı Devletinin yıkılışıyla biter. Çünkü Doğu sorunun özü şudur: Osmanlı, yükselişini bitirmiş, çöküş başlamıştır. -hani basketbolde topun baskete inişi gibi- devlet er geç yıkılacaktır. Bu yıkılıştan Batılı büyük güçler, ne kadar pay alabilirler? Sorun budur. Osmanlı sorun değildir. Sorun Batılıların arasında bir tartışma konusudur ve Batılılar buradaki Osmanlı mirasını Rusya’ya bırakmamaya çalışmaktadırlar; çünkü Osmanlı yıkılırken, Rus gücü yükselmiştir.

Bu arada Fransa’daki büyük Devrim tabii Osmanlı sarayını tedirgin eder, Osmanlılar “ne yapacağız” diye telaşa düşer. Üçüncü Selim’in sarayı ve orduyu yenileştirme (yapılandırma) çabalarının nasıl bir felaketle sonuçlandığını hep biliyorsunuz, onlara girmeyeceğim. Ama bu sırada hiç olmazsa Fransızlarla bir yakınlaşma var; sultan Fransız kültürüne hayran. İngiliz rekabeti

dolayısıyla Fransızlarda yardım etmek istiyorlar. İkinci Mahmut bunu gerçekleştirir. Belki Nizamı Cedid olmaz; ama yeni bir ordu kurulur, tıbbiye kurulur, harbiye kurulur, bahriye kurulur, yeni mektepler açılır ve bu arada da Osmanlı Devleti Tanzimat'a yönelir. İlginç bir gelişme; Osmanlı'nın Paris'teki Büyükelçisi Mehmet Çelebi, İkinci Mahmut'a yazdığı mektupta "Geldim, gördüm, Batı gücünü o kadar da büyütmeylim. Biraz para, birkaç mektep, birkaç fabrika açıp da bunları işletir hale gelirsek, Batıdan daha güçlü olur Osmanlı" diyor. Tabii bu olay bize, böyle dar görüşlü elçilerin, kısa sürede edinilen kanaatlerinin çok da güvenilir olmadığını gösteriyor. Çünkü para bulunmuştur, fabrikalarda açılmıştır; ama Osmanlı'yı kurtarmak veya Batı düzeyine getirmek mümkün olmamıştır.

Bu arada ikinci büyük bir sorun da şu: Mısır'dan geliyor. Osmanlı Yunan İsyanı'na karşı yardım isterken, Mehmet Ali Paşa İstanbul'a yürümüştür ve bizim tarihlerimizde bu olay maalesef pek yer almıyor. Mısır isyanı Rusların ve de İngilizlerin ortak politikasıyla durdurulmuştur, Batılılar bunu durdurmuşlardır; çünkü durdurmasalardı, Mehmet Ali Paşa gibi bir dinamo Osmanlı'yı ele alacak ve Batının işleri güçleşecekti. Tehditle durdurmuşlardır; Tabii Osmanlı önce Kütahya Savaşında, sonra da Nizip Savaşında tehlikeyi görmüş ve, kendi çabasıyla Batıya karşı, Batı tehdidine karşı, kendi vilayetlerine karşı güçlenmek ihtiyacını duymuştur. Hatta bir tarihçinin yorumuna göre, İkinci Mahmut'un Nizip Yengilgisindeki üzüntüsünden dolayı öldüğü bile rivayet edilir. Bu savaşa katılan Sadrazam Mustafa Reşit Paşa Gülhane Hattını okur. Devlet, insan haklarına saygılı bir varlık olmaya karar vermiştir. Avrupa'ya rakip değil, Avrupa'ya benzemeye çalışacaktır; ama Avrupa'ya benzemek için değil de, kendi varlığını sürdürebilmek için bunu yapacaktır. Burada

Tanzimat'ın hiçbir zaman gerçekleşmeyen bir Tanzimat anıtı projesini görüyoruz; fakat Tanzimat eninde sonunda kısa dönem de olsa bir meşrutî krallığa doğru, mutlak bir padişahlıktan bir meclise doğru gidecektir.

1853-54 Kırım Savaşından hemen önce Leningrad'da Rus Çarıyla İngiliz Büyükelçisinin konuşması tarihe geçmiş bir belgedir; yorum değil, bir belge. Çar, "Ey Britanya, Boğaz'daki Hasta adam"ın cenaze törenine hazır mısınız" diyor, İngiliz Büyükelçisi "Boğaz'daki hasta adamın cenaze törenine ihtiyacı yok, hasta adamın iyi bir doktora ihtiyacı var" diyor. Acaba İngiltere Devleti fehimesi Osmanlı'yı kurtarmaya mı çalışıyor? Hayır, yalnızca paylaşmaya razı değil; çünkü o gün eğer Osmanlı'yı yıksalar, aslan payının Rusya'ya gitmesinden endişe ediyor.

İkinci Mahmut'tan sonra yeni padişah kendi iradesiyle Batıdan ünlü Guiseppe Donizetti Paşayı getiriyor, bir saray nazırı rütbesiyle sarayda bir bando kurmasını istiyor; bu önemli bir gelişme. Bu Batı müziğiyle beraber tiyatrosu, operası ve diğer sahne sanatları da giriyor. Bundan cesaret alan kumpanyalar Pera'da Mollier'i oynayan, Shakespeare'i oynayan tiyatrolar kuruyorlar. Osmanlı, bu arada Batıdan aldığı borçlarla Boğaziçi'nde bugün iftihar ettiğimiz görkemli sarayları yaptırıyorlar, fabrikalar yerine; yani Osmanlı İmparatorluğu, sadece İstanbulla sınırlı, bir medeniyet gibi, tek merkezli bir medeniyet gibi gözükmektedir.

1850'lerde Batının girişimiyle bir Osmanlı Bankası kuruluyor. Sermaye İngiliz, Fransız; fakat bu şirket kuruluş beratını Osmanlılardan değil, Kraliçe Victoria'dan almıştır. Bunun önemli bazı sonuçları var; banka, Türkiye'ye "banka, para, kredi"

kavramlarını getiriyor. Osmanlı Devleti ilk defa Galata'daki sarrafların komisyonlarından kendisini kurtarmaya çalışıyor. O zamanki bankanın bazı İstanbul tesisleri yöneticileri Batılı ve yerli olmak üzere bu fotoğrafta görülüyor. Bu arada Mustafa Reşit Paşa, Ali Paşa ve Fuat Paşalar -Tanzimat Döneminin önde gelen liderleri- beğendikleri gençleri hukuk tahsil etmek üzere Fransa'ya gönderiyorlar. Bunların başında ve en önemlisi İbrahim Şinasi Efendidir. Biz kendisini şair olarak, yazar olarak tanıyoruz; fakat tarihler onu çok ateşli bir "devrimci" olarak görüyorlar. Çünkü Fransa'da hukuk tahsil etmemiş, Fransa'daki salonları dolaşmış, aydınları tanımış; yazarlarla, edebiyatçılarla tanışmış ve bir "devrimci" olarak dönmüştür. Mustafa Reşit Paşa için yazdığı bir kasidede "senin yaptığın kanunlar padişahlara haddini bildirecektir" diyor. Osmanlı'da ilk defa bir meşrutî devrimin ateşi gazetelere yansımaya başlıyor ve de ilk defa devletten bağımsız gazete çıkartıyor, bazı dergilere de yazılar yazıyor. Yazık ki, çok genç ölüyor ve adı hatıra kalıyor, kendisi gidiyor.

1856'dan sonra hızlanan gerçek Tanzimat Fermanı sonucunda Tuna'da valilik, Bağdat'ta başarılı bir valilik yapan Mithat Paşa çeşitli okullar kuruyor. Sanıyorum ki, Balkanlardaki gelişmelerden haberdardır, gençleri daha çok yanına yardımcı olarak alıyor ve Osmanlı'ya kendi içinden gelen, dinamik bir enerji sunmaya çalışıyor. Divan-Sedir üzerinden yönetilen çağdışı bir imparatorluk yerine, Batı usulü masalarda iyi eğitim görmüş memurların yöneteceği bir bürokrasiyi gönlünden geçiriyor. Kanuni Esasiyi yazıyor. Beşinci Murat'ın kısa süreli padişahlığından sonra Kanunu Sultan Hamit'e empoze ediyor. Sultan Hamit, başlangıçta "evet" diyorsa da, sonradan vazgeçiyor ve biliyorsunuz Mithat Paşayı nefy ediyor ve öldürtüyor; yani

meşrutiyet teşebbüsü akîm kalıyor. Fakat bu fikirlerin de Batıdan geldiğini düşünebilir, söyleyebiliriz.

Tanzimat Döneminin ilginç atılımları arasında bir Maarifi Umumiye Nizamnamesi var. Bugün Türkiye'de “Eğitim Reformu”ndan söz ediyoruz; bu Nizamnameyi bugünün diline çevirsek, hâlâ uygulanacak maddeleri var. Doğrusu hâlâ uygulayamadığımız maddeleri var. Bu arada başarılı bir kurum olarak Sultan Aziz'in Avrupa ziyareti sırasında gördüğü Fransız okullarından çok etkilendiği, hem Fransa'da hem de Türkiye'de Fransız diplomatlarına bu okullara Türkiye'nin de ihtiyacı olduğunu ve bunun kurulması için yardım istediğini söylüyor. Keçecizade Fuat Paşanın bu okulun kurucusu olduğunu düşünürüz, ama bunun arkasında Padişahın yakın desteği ve Fransızların da büyük yardımı var. Fransızlar şöyle diyorlar: “Bir-iki defa üniversite kurmak istediniz; ama yandı yakıldı, çünkü medreseler üniversite istemiyordu.” Yüksekokul kurulabiliyor, meslek okulu kuruluyor; fakat hür düşünceyi gündeme getirecek, tartışma zeminini açacak olan üniversiteye izin yoktu. Onun üzerine Fransızlar “size iyi bir okul (lyce'e) kuralım, orada üniversite düzeyinde ders verebilecek hocalar bulunsun, böyle bir lise üniversite boşluğunu doldurur” diyorlar. Gerçekten de bu büyük lisemiz hem başka liselere, (idadilere) örnek olmuş, hem de 1933'te gerçek üniversite kuruluncaya kadar Türk bürokrasisinin, Türk aydınlanmasının ışıldayan, bir Yüksek Eğitim Kurumu olmuştur.

Bu kadar parlak olmayan bir gelişme de Düyunu Umumiyedir. 1850'lerden sonra her üç-beş yılda bir Batıdan büyük miktarda borç alan Osmanlılar, 1883'e gelindiğinde âdeta bugünün deyiimiyle “moratoryum” ilan ediyorlar ve “kusura bakmayın, biriken, borçlarımızı ödeyemeyeceğiz” diyorlar.

Neden? Çünkü borçların vâdesi gelince, devletin elinde para yok. Batılılar “size iki katını verelim, yarısını mahsup edelim, öbür tarafını inşallah ödersiniz” diyorlar. Borçlar büyüye büyüye 1880'lere gelince artık ödenemez duruma geliyor ve onun üzerine Batılılar bu borcun tasfiyesi için Düyunu Umumiye'yi kuruyorlar. Bu araştırmaya girişinceye kadar, Osmanlı'yı bir yarı sömürge haline getiren bir finans kuruluşu gibi görüyordum. Düyunu Umumiye'yi; ama gerçek öyle değilmiş. Bugünkü İstanbul Lisesinin silüetini görüyorsunuz, âdeta bir Maliye Bakanlığı! gibi muhteşem bir bina; ama gerçekte de bir Maliye Bakanlığı. Osmanlı devlet düzenine bir bütçe fikrini, bir para fikrini, bir vergi disiplinini getiriyor; yani Osmanlı'nın kamu maliyesine bir disiplin getiriyor. Ne yazık ki, bu disiplin 1980'lere kadar sürdü -hani taşıma suyla değirmen dönmüyor- ondan sonra biz bu disiplini kaybettik. Bugün Düyunu Umumiyenin yaptığını IMF, Dünya Bankası vesaire üstlenmiş bulunuyor.

“Burada biz yabancı kurumları eleştirirken, tenkit ederken “acaba kendi ihtiyaçlarımızı yeterince görüyor muyuz” gibi bir soruyu da sormaktan kendimi alamıyorum. Bununla ilgili bir üzüntüm de var; Türkiye Cumhuriyeti o yoksun olanakları ve bütçesiyle dışarıdan yardım almadan, kendisini toparlamıştır ve Osmanlı Borçlarının son taksidi 1954'te ödenmiştir. 1955-56'da da devrin başbakanı, dünyadan borç almak için Avrupa'ya, Amerika'ya gitmiştir. Umarım bu yüzyıldaki gelişmeler Düyunu Umumiye deneyimimize benzemez.

Devlet bir taraftan “bilim, üniversite, kamu maliyesi” derken, yine Batıya gönderdiği gençler döndüklerinde Türkiye'de sanata yeni bir yön vermişlerdir. Şu gördüğünüz Ortaköy Camiidir, minaresini görmediğiniz takdirde bunu bir Batı Barok eseri gibi yorumlayabilirsiniz. Ama Fransız mimarlardan

duyduğuma göre, bu eser Barok'un en güzel örneklerinden bir tanesidir. Balyan ailesinden birisi, Ecole Beaux Arts'ta eğitim görmüş ve dönüşünde dünyanın çok beğendiği bu eseri yaratmıştır. Osman Hamdi Bey de Vezir İbrahim Ethem Paşanın ailesinden seçilip Fransa'ya hukuk tahsil etmek üzere gönderilmiş; fakat hukuk yerine sanat tahsil etmiş, ressam olmuş, arkeolojiyi merak etmiştir. Dönüşünde Sanayi Nefise Mektebini - Güzel Sanatlar Okulunu- ve bugün hâlâ bir güzel eser olarak ayakta duran İstanbul'daki Arkeoloji Müzesini kurmuştur, o devrin Avrupa'daki en ileri gelen mimarlarından yararlanarak.

Biraz hızlıca gidiyorum; ama zamanım o kadar müsaade ediyor, tabii daha çok çeşitli, yorum mümkündür. 1912, İkinci Meşrutiyet ilan edildi, padişah halledildi, bu arada Almanlara sipariş edilmiş olan Galata Köprüsü yerine monte ediliyor. İstanbul'a elektrik gelmiş, tramvaylar elektrikle çalışıyor, Avrupalı şirketler İstanbul'a elektrik veriyorlar, su veriyorlar, su şirketi kuruluyor, Fatih'te kanalizasyon yapılıyor, Osmanlı'nın kurduğu Şirketi Hayriye gemileri Anadolu'yla Asya Yakası arasındaki ulaşımı sağlıyorlar, bu gemilerin gelmesiyle Adalar birdenbire canlanıyor. İstanbul'un gerçi bir civic (kent) merkezi yok, ama Galata Köprüsünde gördüğümüz manzara tümüyle "Avrupa kültürü"nü temsil etmektedir. Bu şehirde yaşayan insanlar için köprü Avrupa'dır, tarihi yarımada'yı Pera'ya bağlamaktadır; ama bu bağlantı, bu köprü Avrupa'dır. Hani bugün nasıl bizim ülkemize "köprü" diyorlar, o zamanda bu köprü bir Avrupa köprüsüydü; çünkü üzerinde gördüğümüz her şey Avrupalının Avrupa eseri idi. Halkta bir Avrupa hayranlığı, yatkınlığı, bir Övropa'ya açıklık fikri egemendi. "Pera" tabii daha eski çağlardan beri Avrupa'yla ilişkisi olan, Avrupa'yı temsil eden bir bölgeydi. Bu suretle bu köprü, Osmanlı'nın son döneminde; yani Birinci

Dünya Savaşı ertesinde İmparatorluğun ruhunu temsil eden, gayet dinamik bir simgeydi. Tabii biz burada köprü'nün üstünü görüyoruz; köprü'nün altı da meyhaneleriyle, restoranlarıyla, kahveleriyle romanlara geçmiş bir yeni kültürü, geleceği temsil ediyordu.

Osmanlı, sanıldığı kadar Batıya yabancı da kalmamıştır. İlk atlı tramvay 1871'de Berlin'de işledi, bir sene sonra İstanbul'da atlı tramvay vardı. Fakat İstanbul'da harita yok, altyapı yok, belediyecilik yoktu; bütün bunların dışarıdan gelmesi gerekiyor. Yangınlar şehri İstanbul Marmara'dan Haliç'e, Haliç'ten Boğaz'a kadar sürekli yanıyor; çünkü itfaiye teşkilatı yok. Tulumbacılar var, ama su yok. Bu yüzden İstanbul'a dünyanın çoğu sigorta şirketleri hücum ediyorlar, ahşap evleri sigorta ediyorlar. Fakat evlerin özellikleri dolayısıyla ne kadar sigorta primi alacaksınız? Sigorta şirketleri şehrin bir planını San Joseph mezunu Pervitich adlı bir Balkanlıya yaptırıyorlar. Sonra ilk defa olarak bu paftalar İstanbul Belediyesinin imar mevzuatında yahut yol açmasında, belediye hizmetlerinde imarında kullanılıyor. Osmanlı kültürüne harita ilk defa bu yıllarda giriyor, ama savaş ve mütarekeyle beraber de Osmanlı İmparatorluğu'nun sonu geliyor. Yani bu sabah görüştüğümüz, konuştuğumuz "Doğu sorunu" tarihen bitmiştir. Doğu sorununun amacı Osmanlı'yı parçalamaktı. Size şu Almanca haritayı sunuyorum, tabii araştırılabilir. Bu haritada diyor ki, "uluslararası bölge -Marmara Bölgesi, 'Türkei' diye gösterilen şu bölge- İstanbul'da ikamet edecek olan halifenin askerlerinin yöneteceği bölgedir. "Türk bölgesi" değildir, Osmanlı'da değildir." Bunu iyi bilmemiz gerekiyor ki, bu bize niçin Cumhuriyeti kuranların bir Misak-ı Milliden söz etmek ihtiyacı duyduklarını anlatıyor. Bu işin iki mimarı, önce cephede, sonra Lozan'da Batıyla barış yapmak istiyorlar.

İsmet Paşanın anılarında sürekli vurgulanan bir husus vardır; “Lozan’da görev aldığım andan itibaren karşılaştığı herkese, trende veya Lozan’da, otelde, yemekte özel ziyaretlerde hep şunu sordu: Barış olacak mı?” Niçin diye sordukların da, “Biz bir askeri zafer kazandık; ama zaferimizin tazminatını istemeye değil, barış yapmaya geldik” diyor. Lozan, böyle bir barış taarruzuyla kazanılmış zaferdir. Bu sabah bir arkadaşımız haklı olarak “biz her savaştan sonra masada kaybettik, ama bu savaştan sonra masada da kazanıyoruz...” O toplantıya fotoğrafçılar alınmadığı için, toplantıyı dergisine geçiren sanatçı, İsmet Paşayı bu konferans heyetinin bir kondoktörü, bir şefi (yöneticisi) gibi göstermektedir. Misak-ı Milli, Türkiye’ye ve Türklere bırakılan bölge yerine Anadolu’yu, biraz da Trakya’yı kurtarmış ve bir bağımsız Cumhuriyeti hayata geçirmiştir.

Belki Cumhuriyetin kuruluşuna çok giden dönemde -inkılap tarihini sizlere yeniden anlatacak değilim, hepiniz benden daha iyi biliyorsunuz- şu fotoğraf, çok fazla yayınlanmayan, Mustafa Kemal fotoğrafı çok fazla ilgimi çekiyor. Sivas Kongresi sırasında bir Batılı gazeteci çekiyor. Fotoğrafı şöyle yorumlayayım: Dikkat ederseniz, Atatürk’ün giyimi -özel olarak o fotoğrafçı için mi giyindi bilmiyorum- bir İngiliz centilmeni veya bir Batılı banker gibidir, onun Atatürk olduğuna şahadet eden tek şey başparmağına sarılı tespittir. Kendisine “Ege’de Batıyla, Avrupa’yla savaşıyorsunuz, oysa bu kıyafetiniz tamamen bir Batı kıyafeti. Nasıl oluyor bu çelişki” diyorlar. Atatürk’ün cevabı hâlâ geçerlidir, “Batı tehdidine, Batı emperyalizmine karşı en güçlü savunma Batı kültürüdür” diyor, “orada savaşıyoruz, ama arkamızı Batıya dönmüyoruz, yüzümü Batıya dönüyorum; çünkü en güçlü savunma, Batı kültürünün kendisidir.”

Bu sabahki sunuşlar sırasında Medeni Kanun üzerinde haklı olarak duruldu, fakat Medeni Kanundan önce ve Cumhuriyet döneminin önemli bir yüz karası olan -maalesef bunu söylemek zorundayım- Tevhid-i Tedrisat Kanununu ne kadar hafife aldığımız gerçeğidir. 1915'lerde Ziya Gökalp'in İttihat Terakki Meclisi Umumisine verdiği bir raporda, (bildiride) "çağdaş ülkede bir tek eğitim sistemi vardır, halen ülkemizde Batıların yaptığı bir Frenk eğitimi, Avrupa eğitimi, İslamcılarının yaptığı bir (İslam) medrese eğitimi, bir de devletin yaptığı Tazminat okulları var; bunların kitapları, programları, amaçları, yetiştirdikleri insanlar farklıdır. Üç farklı insanı yetiştirerek bir devlet yönetilemez" diyor. Bu rapor İttihat Terakkiyi ne kadar etkiledi bilmiyoruz, ama M. Kemal'in 1924, Tevhidi Tedrisat Kanununu uygulamasında çok önemli rol oynadı. Aslında bu kanun, adı konulmamakla beraber laik veya seküler düzenin de temelidir. Eğitimin sorumluluğu üç-beş vekaletten alınıp, vakıflardan alınıp tek bir bakanlıkta toplanmıştır.

Bu sabah adı rahmetle anılan Mahmut Esat Bozkurt, **Freibourg** Üniversitesinde hukuk tahsil etmiş bir genç ve Cumhuriyetin en önemli Medeni Kanununu adapte ediyor. Bugün yine vurgulandığı gibi, hukukçu arkadaşlarımız bu Kanunu çok iyi bilirler; ama ben bu Kanundan çok gerekçesinden etkilenmiştim. Türkçe'si de var, herhalde mutlaka okunması gerekir. Yalnız hukukçuların değil; bütün bürokratların, bütün aydınların, bütün Cumhuriyetçilerin onu okuması gerekir. Ne için; demokrasi için. Mahmut Esat Bozkurt'la ilgili olarak şu kadarını söyleyeyim: Çok büyük bir iş yapıyor ve sonradan yazdığı bir kitapta Cumhuriyete "Atatürk ihtilali" diyor, "En büyük devrim de budur, Atatürk devrimidir" diyor ve "Atatürk İnkılabı" gibi kavramlara da sığmıyor. Mahmut Esat Bozkurt'un eserini en iyi değerlendiren

bir hukukçudur, eminim duymuşsuzundur; fakat kitabı az bulunuyor, ben çok uğraşarak bir tane temin edebildim. Kont Leon Ostrorog adında bir hukuk bilgini, bu bilgin Fransızca biliyor, Arapça biliyor, Osmanlıca biliyor. Başka hangi dilleri biliyor bilmiyorum, ama bu dillerden alıntılar yapıyor. Batı hukukunu çok iyi biliyor, Fransız devrimi sonrasında hukuk devrimlerini biliyor, Osmanlı hukukunu biliyor, İslam hukukunu biliyor. Vardığı kanı, yaptığı yorum şudur: "Medeni Kanun, dünyadaki en büyük devrimlerden bir tanesidir. Hiçbir devrim, hukuku bu kadar temelden, bu kadar köklü ve bu kadar hızlı bir şekilde değiştirmeyi başaramamıştır."

Eğer bu Barolar Birliğinin, baroların ve Türk Hukuk Kurumunun kitaplığında yok ise, bu kitabı mutlaka oraya koymak gerekir. Eğer sayısı tükenmişse, öneririm ki bu kitap yeniden basılmalı; çünkü tarafsız bir gözle Türkiye Cumhuriyetinin yaptığı büyük işi anlatıyor.

1928-29'da Atatürk'ün Haydarpaşa Garında karşılaşması, çarşaftan ve peçeden kurtulmuş kadınların Atatürk'e ne kadar içtenlikle kucak açtığını görüyoruz. Hemen arkasından Atatürk bir çağdaş milleti yaratmak için ihtiyaç duyduğu tarih ve dil kurumlarını bir dernek olarak kuruyor, sonradan onları da bürokratik bir devlet kurumu haline getirdik.

1930 dünya iktisat krizi, dünya buhranı, Cumhuriyetin devrimci hamlesini durdurmuyor; ama yavaşlatıyor. 1920'lerden 30'lara kadar bir serbest piyasa ekonomisini amaçlayan yeni devlet, karşılaştığı sorunlar karşısında lokomotif görevini sermayesiz ve insan gücü olmayan toplumdaki alıp devlet kuruluşlarına veriyor. Bu arada da kendi şahsi katkısı ve sağdan soldan sağlanan yardımlarla kurulan İş Bankası'nın yöneticisi

Celal Bayar'la İsmet Paşa bir araya gelip Devlet İktisadi Teşebbüslerini kuruyorlar. Bugün Devlet İktisadi Kuruluşları tu kaka oldu. Onlardan kurtulsak, Türkiye Cumhuriyetinin ekonomisi kurtulacak; fakat o tarihte bu Türkiye'yi kurtaran yegane çareydi. Amaç Ruslara benzemek değildi, fakat krizi atlattı. Bugünün önde gelen iktisatçıları veya özel teşebbüsçüleri bu iki şahsın kurduğu devlet kurumlarında staj yapmış orada yetişmişlerdir; çünkü, bir mühendis okulundan diploma almakla insan iktisatçı veya mühendis olmaz. Atatürk devrimlerinin bir simgesi olarak da bugünlerde ölümünün birinci yılını andığımız Sabiha Gökçen, Türk kadınının imkân verildiği takdirde erkeklerle eşit olabileceğini en azından Balkanlar düzeyinde gösteriyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nde üniversitenin kuruluşunu 1933'e bağlamışım. Tevhidi Tedrisat Kanununda üniversite Milli Eğitim Bakanlığının yetki alanı dışında tutulmuştu. Fakat fazla bir şey yapamamıştı. 1933'te Almanya'dan kaçan hocaları duyan Atatürk, ünlü hocaları davet ediyor, İsviçreli Prof'tan aldığı rapora göre de üniversiteyi kapatıp yeniden örgütlüyor ve bu arada bölümlerin başına tanınmış Alman hocaları getiriyorlar. Bunlardan bir tanesi Ernest Hirsch'tir, son yıllarda "anıları" Almanca'dan Türkçe'ye çevrildi, zannediyorum ikinci baskısı da yapıldı ve sonra "Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Kuruluşu" adlı bir kitabı da çıktı. O günlerin, o yılların, entel havasını teneffüs etmek için, bu yabancının "Anıları" bize ışık tutabilir diye düşünüyorum. İşe hukukçu olarak değil de, hukuk fakültesinin kütüphanesini düzenlemekle başlıyor Prof. Ernest Hirsch. o tarihte Ankara'da Dil Tarih Coğrafya Fakültesini yine bir Alman mimarı yapıyor, Bakanlıklar Mahallesi Avusturyalı Prof. Holzmeister, diğer devlet kurumlarını Prof. Bonatz inşa ediyorlar. Mimaride ve

Ankara'nın yeni bir Başkent oluşunda Orta Avrupalıların büyük katkıları var.

Bu gelişmeler Avrupa'nın baskını değildir, etkisi de değildir; Türkiye Cumhuriyetinin Batıya yönelik politikasının ürünleridir. Cumhuriyetin temel felsefesinde şu var: "Biz diğer milletlerden geri değiliz, biz de bir Allah'ın kuluyuz; Tanrı bize aynı yetenekleri, gücü vermiştir." Niçin geri kaldık; çünkü kültürümüzü değiştirmeden korumaya çalıştık. Eğer kültürümüzü değiştirirsek, bu kültür yeni bir insanı yaratacaktır. Bu fikir, 1940'lardan sonra, 30'lardan sonra Atatürk'ten İnönü devrine geçerken Hasan Ali Yücel tarafından uygulanmaya konulmuştur. Bir efsane Milli Eğitim Bakan olan Hasan Ali Yücel, köy enstitülerinden üniversiteye kadar; genel eğitimden, akademik eğitimden mesleki eğitime kadar, tercüme bürosuna kadar, güzel sanatlara kadar, kızların eğitimine kadar; hatırıza ne geliyorsa, bugün eğitimde övündüğümüz ne varsa, hepsinin başlangıcını sağlamıştır. Ne yazık ki, 1948'de komünistlikle itham edilmiş, 60'tan sonra da Kırgın ve üzüntü içinde ölmüştür. Tabii bu fikirleri sadece bir felsefe hocası olarak İstanbul Üniversitesinden almamıştır, aynı zamanda Fransa'ya yaptığı bir gezide Fransız eğitimini yakından gördükten sonra bu kadar cesur hareket edebilmiştir.

Atatürk'ün gönlünde yatan sadece bilim, sadece akıl değil; ama güzel sanatlarla bunu tamamlamak istemişti. Tıpkı o da kendisinden önceki Osmanlı sultanı gibi müziğe önem verdi ve Batıdan müzik hocaları davet ettiler. Bunların arasında Prof. Hindemith çok ünlü bir Avrupalı hocaydı. Musiki Muallim Mektebinin başına getirilerek, Batı musikisi saray dışında halka veya öğretmenlere sunulmak istenildi. İki alternatif vardı; bir tanesi Hindemith'in önerdiği Batı musikisini alıp Türkiye'ye

uygulamak. İkincisi Adnan Saygun beyin ve de onun yakın arkadaşı Bela Bartok'un kendi ezgilerimizi derleyip oradan Batı musikisine, yani çok sesliliğe doğru geçmek. Atatürk, iki öneriyi inceledikten sonra Hindemith'i seçmiştir, Adnan beye de "sen Bartok'u biraz İstanbul'da oyala, sırası gelince onu çağırıp tekrar devreye sokarız" demiştir. Bugün beğenmediğimiz, eleştirdiğimiz konservatuarı kuran Carl Ebert, bugünkü orkestralarımız, bugünkü tiyatro ve operalarımız da o günlerde kurulmuş ve bugüne kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1945, Dünya Savaşının sonunda İsmet Paşaya şu teklif geliyor: "Eğer çok partili bir cumhuriyete razı olursanız, Birleşmiş Milletlerin kurucusu olabilirsiniz. Yoksa yalnız Avrupa'nın değil, dünyanın dışında kalacaksınız." İsmet Paşa hemen bu mesajı alıyor ve kendi partisi içerisinde bir muhalefet grubunun bir muhalefet partisi haline gelmesine izin veriyor. O arada bir şanssızlığımız var; Cumhuriyetin ilk yıllarında bastırılan muhalefet, 1945-46'da bir Demokrat Parti Hareketi olarak su üzerine çıkarırken, çatısı ve kanatları altında Cumhuriyete karşı olan "karşıdevrimcileri" de barındırıyor. O günden bugüne Cumhuriyetimizin yaşadığı sorunlar da işte gerçek demokratlarla, Cumhuriyete karşı olan karşıdevrimcilerin ayrışmasını, birleşmesini ve siyaseti sahneye koymalarını seyrediyoruz. İsmet Paşa, başlangıçta çok ümitlidir, güvenlidir; ama gördüğümüz gibi, 1970'lere geldiğinde, ölümünden hemen önce bir yorgun savaşıdır. Demokrasiyi korumaya inanmıştır ve kendisini hayatı boyunca da o demokrasinin, daha doğrusu Cumhuriyetin bir "gönüllü savcısı" gibi görmüştür. Bu fikri herhalde Batıdan aldığı, Batıyı görerek ve oraya yetişmek için başka yol olmadığını düşünmüştür. 1940'larda Prof. Holzmeister'in planladığı bu yapı, Büyük Millet Meclisi binası 1960'larda Milli

Birlik Hareketi tarafından açılıyor; ama Milli Birlik Hareketi “Cumhuriyeti kurtaralım” derken, demokrasimizi biraz zor durumlara da düşürüyor.

1920’de Meclis açıldığı zaman, üyelerin pek dikkatini çekmeyen bir slogan var; “Hâkimiyeti milliye” diyor duvarda, yani milli hakimiyet. Fakat “Hâkimiyeti milliye” sözcüğünü, ikilisini bugünkü dile tercüme ederseniz cumhuriyet’tir. Rexpublica veya respublica, halkın egemenliği demektir; ama Atatürk büyük bir bilgelikle “cumhuriyet” sözcüğünü telaffuz (1920’de) etmemiştir, “Hâkimiyeti milliye” ile yetinmiştir. Sonradan bu hâkimi milliyenin “Cumhuriyet” olduğunu anlıyoruz. Son yıllarda Avrupa gidip “Biz daha fazla demokrasi istiyoruz” diyen siyasilere Avrupa’nın verdiği çok anlamlı bir yanıt var; “daha fazla demokrasi, hak ve özgürlük istiyorsanız, Cumhuriyetinize sahip çıkınız; çünkü cumhuriyetten başka bir rejimle daha fazla özgürlüğü sahip olamazsınız.”

Sonuna geldim, bilmiyorum zamanımı ne kadar iyi kullandım; ama size son yıllarda çıkmış bir Avrupa tarihindeki şu semayı sunuyorum, Roma’dan bu yana kendisini Avrupalı hissedenenlerin çizdiği sınırları gösteriyor. Bu sınırlar sürekli olarak Doğuya doğru ilerlemektedir ve bu sınırlar sürekli değişmektedir ki, bu bize “Avrupa” kavramının, idealinin bir coğrafya meselesi, bir kıta meselesi değil; bir tarih ve bir kavram sorunu olduğunu gösteriyor. Fakat bunun yanında başka bir şeyi daha gösteriyor; Türkiye, bugüne kadar hep Avrupa’nın çizdiği şu sınırların doğusunda kalmıştır. Yani Türkiye nerededir; Batıdaki Avrupa’nın doğusunda kalmıştır. Ama şu sınırların sürekli yer değiştirmesi, bundan sonra da değiştirebileceği umudunu, olasılığını bize hatırlatmaktadır.

Olaya dışarıdan bakan bir Japon karikatüristi şöyle özetliyor bugünkü durumumuzu: “Siz Türkler Orta Asya’dan (Altaylar’dan) koptunuz, bütün Asya’yı geçtiniz, kılıç ve kalkanlarınızla İran’ı fethettiniz, Anadolu’yu fethettiniz, Avrupa’ya geçtiniz, Avrupa’nın göbeğine kadar ilerlediniz ve orada durdunuz; ama orada da tam durmadınız, şimdi bu kılıç ve kalkanlarınızı bir dönerci tezgâhına dönüştürüp Avrupa’yı yeniden fethetmeye çalışıyorsunuz ki, buna karşı Avrupa’nın da bir kalkanı veya bir koruyucu silahı yok” diyor.

Sorun, Boğaz üzerinde köprüler yapmak değil; Avrupa’nın zihnindeki bu coğrafi sınırı ortadan kaldırmaktır. Türkiye Cumhuriyeti, şu bizim orta halli hanımın yapmaya çalıştığı gibi, Batının çizdiği sınırı (Boğazı) dikmek zorundayız. Köprü kurmak değil, çünkü ülkeler köprü değıllerdir; ama insanların çabasıyla bu köprüden vazgeçip bu sınırı kaldırabiliriz. Bu sınır coğrafi bir sınır gibi gözükse de, bu sınır aslında kavramsal bir sınırdır, kafalarımızdaki bir sınırdır. Yalnız bizim değil, aynı zamanda Avrupa’nın... Yeni çıkan Euro’yu ben görmedim, ama görenlerden duyduğuma göre, madeni parada gösterilen Avrupa sınırı Boğazlardan geçiyormuş; yani Avrupa burada bitiyor, bundan sonrası Avrupa değil. Avrupalı olmak için herhalde bütün nüfusumuzu Trakya’ya taşıyamadığımıza göre, karşımızda bir blok var. “Buna gireriz, girmeyiz, olur, olmaz, doğrudur, yanlıştır” demektense, önce kendimizi iyi tanıyıp bu arada da Avrupa’nın ne olduğunu biraz daha iyi tanımak ihtiyacında olduğumuzu düşünüyorum ve sözlerimi bitiriyorum. Saygılarımla. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım; Sayın Bozkurt Güvenç hocamızın özetlenmesi

olanaklı olmayan bu özgün sunuşu için, sizler adına kendisine çok teşekkür ediyorum. Söz sırası “Avrupa Birliğinin ve Avrupa Birliğiyle Türkiye Cumhuriyeti İlişkilerinin Geleceğine Bir Bakış” konulu tebliğini sunmak üzere Sayın Dr. Sanem Baykal’da.

Sayın Baykal, buyurun.

Dr. SANEM BAYKAL (A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğretim Görevlisi) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Öncelikle böyle bir toplantıyı düzenlemiş oldukları için, Türk Hukuk Kurumuna ve Sayın Başkanı Yekta Güngör Özden’e, Türkiye Barolar Birliğine ve Sayın Başkanı Özdemir Özok’a teşekkürlerimi sunarak konuşmama başlamak istiyorum. Bunun ötesinde elbette tüm değerli katılımcılara ve dinleyicilere de saygılarımı sunuyorum. Bu paneldeki konuşma konum, “Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti İlişkilerinin Geleceğine Bakış” olarak belirlenmiş bulunuyor.

Panelin düzenlenmesinde büyük emeği geçen ve bu oturumun da Başkanlığını yürüten Türk Hukuk Kurumunun Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Tayyar Selçuk, özellikle genç bir akademisyen olarak gelecekle ilgili bir tebliğ sunmamı rica etmişti; ben de severek bu görevi yerine getirmeye çalışacağım. Bu çerçevede öncelikle Avrupa Birliğinin geleceği üzerine tartışmaların yoğunlaştığı şu günlerde bu geleceğin nasıl şekilleneceğine dair görüşmelerin yapıldığı ve konunun enine boyuna tartışılacağı “Kurultay” ya da “Konvansiyon” -ben ‘kurultay’ demeyi tercih ediyorum- konusu üzerinde durmak, bu konuda önemli bazı hususların altını çizmek istiyorum. Tartışma konuları neler olacaktır, kurultayın işleyişi nasıl olacaktır, alınacak kararlar hangi nitelikte olacaktır? Bundan sonra da

Türkiye'nin söz konusu kurultaya katılımının önemi ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine etkileri konusunda fikirlerimi belirtmeye gayret edeceğim.

Biliyorsunuz geçtiğimiz aralık ayında, 14-15 Aralık'ta Avrupa Birliğinin Dönem Başkanlığını yürütmekte olan Belçika'nın Laeken kentinde düzenlenen Zirvede, bir süredir hazırlıkları sürdürülen bir oluşuma start verilerek Avrupa Birliğinin Geleceği Kurultayının toplanmasına karar verildi. Böylece Avrupa Birliğinin geleceğine ilişkin tartışmalar yeni bir evreye girmiş oldu. Söz konusu kurultayın bu yılın mart ayından itibaren toplanması öngörülmüştü Laeken Zirvesinde. Böylece Avrupa'da onyıllardır sürmekte olan, geleceğe ilişkin, nasıl bir yapıya kavuşulması gerektiğine ilişkin tartışmalar da yeni bir boyuta taşınmış oluyordu. Aslında bu tartışmalar da Laeken Zirvesiyle başlamadı. Bir önceki yıl, 2000 yılının Aralık ayında gerçekleştirilen Nice Zirvesinde, Avrupa Birliğinin geleceğine ilişkin bir tartışma açılması kararlaştırıldı. Söz konusu tartışmaya hem üye devletlerin, hem Avrupa Birliği kurumlarının, hem sivil toplum kuruluşlarının, hem akademisyenlerin katkı sağlaması beklendi. Bu tartışmalar özellikle Avrupa Birliğinin resmi web sayfasında yayınlanmaya başlandı. Hatta interaktif yöntemler de izlenerek, katılımcıların soru sormasına da imkân sağlanarak, bu soruların Avrupa Birliğinin yetkilileri tarafından cevaplanmasına yönelik bir yöntem izlendi. Söz konusu tartışmalar 1 yıl kadar devam etti, halen de ediyor.

Geçenlerde hem bu panelle ilgili hazırlıklarımı sürdürmek için, hem de konuyla ilgili daha kapsamlı çalışmalarda bulunmak için söz konusu web sayfasına girdiğimde ve buradan dokümanları indirmeye çalıştığımda binlerce sayfalık dokümanla karşılaştım. Konu son derece farklı boyutları olan, zengin bir

konu, Avrupa Birliğinin Geleceği Kurultayı; fakat tabii konuşma sürem izin verdiği ölçüde belli başlıklar halinde burada tartışılacak konuları ve neden tartışılacağını sizlerle paylaşmak istiyorum. Öncelikle Kurultayın yapısı ve niteliği; bu Kurultay nasıl bir yapı, niteliği nedir, nasıl kararlar alması beklenebilir? Bu yılın 28 Şubatında ilk toplantısını yaptı Kurultay, Brüksel'de bu toplantıları gerçekleştirecek. Hepimizin bildiği gibi, üye devletlerin ve aday ülkelerin her birinin hükümet düzeyinde bir temsilcisiyle parlamentolardan ikişer temsilcileri de katılıyor, bunun yanında aday ülkelerin de yine hükümet düzeyinde bir parlamentolarından ikişer temsilcisi katılıyor. Ama bu kadar değil; Avrupa Parlamentosundan da 16 üye, Avrupa Birliği Komisyonundan 2 katılımcı yine bu kurultay çalışmalarına destek veriyor.

Bu çerçevede, evet, aday ülkeler de üye ülkelerle birlikte çalışmalara tam ve eşit koşullarda, statülerde katılıyorlar; ama aday ülkelerin, üye ülkelerin varabileceği uzlaşmaları, ulaşabileceği uzlaşmaları engelleme imkân ve yetkileri bulunmuyor. Yani 15 üye devletin temsilcileri herhangi bir öneri üzerinde uzlaşmaya varırlarsa, aday ülkelerin bunu engellemeleri, bunu veto etmeleri söz konusu değil. Bundan başka kurultayın çalışmalarına katılan farklı Avrupa Birliği kurumları da var; mesela, Avrupa Birliği çerçevesinde farklı ekonomik ve sosyal menfaat gruplarının temsilcisi olan Ekonomik Sosyal Komiteden, yine bölgesel/yerel çıkarların ifade bulmasına imkân veren Bölgeler Komitesinden de üyeler gözlemci statüsünde kurultay çalışmalarına katılacaklar. Aynı şekilde Avrupa Ombudsman'ı da gözlemci statüsünde Kurultay çalışmalarına katılacak. Adalet Divanı ve Avrupa Sayıştayının başkanları da gerekli görüldüğü hallerde Kurultaya hitap etmek üzere davet edilebilecekler.

Biliyorsunuz kurultaya eski Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d'Estaing başkanlık ediyor, bir Başkanlık Divanı da kurulmuş vaziyette.

Kurultayın çalışmalarına paralel olarak, üye devletler ve Avrupa çapında örgütlenmiş olan birtakım sivil toplum kuruluşlarının, iş dünyasının, akademik çevrelerin katılacağı bir forum oluşumuna da yer veriliyor. Paralel bir şekilde Brüksel'de bunların da tartışmalara devam etmeleri ve böylece Kurultayın çalışmalarına katkı ve destek sağlamaları öngörülüyor. Bu çerçevede amaç, elbette tartışmaların mümkün olduğunca geniş bir alana yayılabilmesi, bir tabana yayılabilmesi ve tüm Avrupa vatandaşlarını içermesi, düzenli ve yaygın bilgi akışının sağlanabilmesi. Bu amaçla bu forum da paralel bir oluşum olarak, belli şekillerde çalışmalara katılacak.

Kurultayın çalışmalarının 1 yıl sürmesi öngörülüyor, 1 yıllık bir süre içerisinde çalışmalarına son verecek; yani 2003 yılının Mart ayında kurultay çalışmaları tamamlanacak. Tabii kurultayda ortaya konulacak görüşlerin üzerinde uzlaşma sağlanması halinde ortaya çıkacak metnin Avrupa Birliği Zirvesine sunulması öngörülüyor. Bunun ötesinde elbette bu konuda ortaya çıkabilecek öneriler, bu konuları siyasi ve hukuki olarak bağlayıcı kararlara dönüştürebilecek olan ve 2004 yılında toplanacak Hükümetlerarası Konferans önüne gelecek. Bu Hükümetlerarası Konferans, Kurucu Antlaşma değişikliklerinin; yani Avrupa Birliğini kuran uluslararası antlaşmaların değiştirilebilmesinin mekanizmasını oluşturuyor, üye devletlerin katılımlarıyla oluşuyor ve burada Kurucu Antlaşma değişikliklerine karar veriliyor, üye devletler bunu kendi ulusal hukuk sistemlerine geçiriyorlar ve bağlayıcılık kazanıyor. Dolayısıyla Kurultay danışma nitelikli faaliyet gösterecek; ancak öneriler, uzlaşmalar

ortaya koyacak. Bu öneriler ve uzlaşmalar üzerindeki hukuki bağlayıcılığı, siyasi bağlayıcılığı olan kararlar Hükümetlerarası Konferansta alınacak. Üzerinde uzlaşmaya varılan hususlar tabii bir ortak metin halinde Kurultayın sonuç belgesine yansıtacak; ama üzerinde uzlaşmaya varılamayan hususlar da öneriler şeklinde, görüşler şeklinde belirtilecek. Bunların sağladığı destek, hangi üye ve aday ülkeler tarafından desteklendiğinin de yine belirtilmesi öngörülüyor.

Esasen Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde böyle bir kurultay sürecine de ilk defa rastlanmıyor. Özellikle yakın tarihli olarak vurgulanması gereken, şimdiki kurultayda da konuşma konularının birini oluşturan Temel Haklar Şartının hazırlanmasına ilişkin kurultay çalışmaları; biliyorsunuz Nice Zirvesinde Avrupa Birliği kurumları tarafından imzalandı, kabul edildi; ama üye devletler açısından bağlayıcılığı şimdiki kurultay sürecinin konularından birini oluşturacak. Bu Temel Haklar Şartı da aynı bu şekilde bir kurultay süreci -tabii aday ülkeler söz konusu değildi, ama özellikle sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla oluşan bir kurultay süreci- sonunda hazırlandı. Bu itibarla da yepyeni bir oluşum değil; ama bu ilk kurultayın başarısından alınan ilhamla yeni bir kurultay sürecinin ilk adımları atılmış oldu.

Peki, bu kurultayda hangi hususlar ele alınacak? Sabahki oturumda da bunlar üzerinde duruldu, ama belki özetlemek ve niye bu konuların ele alınacağını belirtmek açısından birkaç hususu vurgulamak lazım. Laeken Zirvesinin Sonuç Bildirisinde 4 konu "Kurultayda ele alınacak" diye somut olarak sayılmış:

1. Avrupa Birliği ve üye devletlerin yetki alanlarının ve bu yetkilerin niteliklerinin tam olarak belirlenmesi ve açıklığa kavuşturulması.

2. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının statusünün, hukuki bağlayıcılığının belirlenmesi ve kurucu antlaşmalara dahil edilip edilmemesinin görüşülmesi.

3. Kurucu antlaşmaların basitleştirilmesi.

4. Ulusal parlamentoların Avrupa bütünleşmesi içindeki rollerinin belirlenmesi.

Ama elbette tartışılacak konular bunlarla sınırlı değil. Bunların ötesinde Kurultayın gündeminde yer alacak diğer konular da şunlar:

- Avrupa bütünleşmesindeki mevcut demokrasi açığının ne şekilde ortadan kaldırılacağı, ve bu çerçevede Avrupa halklarının ve vatandaşların bütünleşme sürecine daha fazla dahil edilmesine yönelik önlemlerin ne şekilde alınabileceği; yani bilgilenme, saydamlık, demokratik katılım ve denetim konuları,

- Kurumsal yapının, özellikle yeni genişleme sürecinin ardından işlemez hale gelmesi muhtemel olan kurumsal yapının, ne şekilde gözden geçirilebileceği,

- Nitelikli çoğunluk yöntemiyle karara bağlanan konuların sayısının arttırılması,

- Son derece karmaşık ve çeşitli bir yapı arz eden karar alma süreçlerinin basitleştirilmesi ve belki sayılarının azaltılması. Çünkü bugün farklı şekillerde Avrupa Birliğinde kararlar en az 6-7 yöntemle alınıyor ve karmaşık mekanizmalar içeriyor,

- Avrupa Birliğinin araçlarının ve işlem türlerinin, çok farklı şekillerde ortaya çıkan karar türlerinin sayısının azaltılması,

- Avrupa Birliğinin hep sütunlar üzerine inşa edilmiş bir yapı olduğu söylenilir -ekonomik ve siyasi entegrasyon sütunları- bu sütun yapısının gözden geçirilmesi,

- Avrupa bütünleşmesinin gelecekte alacağı şekil, mesela “federal bir yapı mı olacak, konfederal bir yapı mı olacak; vatandaşlar veya halklar Avrupası mı, uluslar veya devletler Avrupası mı olacak” konusu üzerindeki tartışmalar,

- Yine sabahki oturumumda da bahsedilen “halklar Avrupası, çok vitesli Avrupa, á la carte Avrupa” gibi aslında en az 25 yıldır devam etmekte olan birtakım tartışmalar konusunda adımlar atılması, öneriler getirilmesi,

- Avrupa'nın sınırları ve Avrupalılık kimliği konularının gündeme gelmesi,

- Mevcut genişleme süreci.

Dolayısıyla söz konusu konular da kurultayın gündeminde yer alıyor. Peki, bu konuların özelliği nedir? Çok özet olarak bunu belirtmeye çalışayım. Özellikle iki husus üzerinde durmak lazım; bir, Avrupa Birliğinin yetkilerinin yeniden düzenlenmesine duyulan ihtiyaç. Üye devletlerle Avrupa Birliğinin yetkileri arasındaki paylaşımın belki de bir katalog çıkarılarak, bir liste hazırlanarak gözden geçirilmesi. Avrupa Birliği “sınırlı yetki” ilkesi üzerine inşa edilmiş bir bütünleşme modeli; yani ancak ve ancak üye devletler tarafından kurucu antlaşmalarla veya yapılan ikincil düzenlemelerle Avrupa Birliğine verilen yetkilerle, yasama-yürütme-yargı yetkileriyle düzenleyici işlemler yapabiliyor ya da bunları uygulayabiliyor. Dolayısıyla yetki sınırlı, fakat kurucu

antlaşmalarda yetkiler hep amaçlar çerçevesinde ortaya konulmuş. “Şu alanda Avrupa Birliği yetkilidir” denilmemiş, o konuyla ilgili olarak Avrupa Birliğine bir düzenleme yapma imkânı tanınmış ve bu da çok açık belirtilmemiş.

Ayrıca farklı yetki türleri var; bazı konularda Avrupa Birliği tek başına yetkili, münhasır yetkiye sahip. Bazı konularda ise, kararların mümkün olduğunca üye devletler tarafından alınması; ama üye devletler tarafından alınması halinde etkili ve verimli olamayacaksa, Avrupa Birliği düzeyinde kararların alınması öngörülmüş. Bu konuyla ilgili birtakım ilkeler de geliştirilmiş; “subsidiarite” ya da “yetki ikamesi” ilkesi gibi. Fakat burada da örneğin subsidiarite ilkesi sadece yarışan yetki alanlarında kullanılıyor, uygulanabiliyor, münhasır yetki alanlarında uygulanamıyor. Kurucu antlaşmaları açıp baktığınızda, hiçbir yerinde hangi yetkinin münhasır, hangisinin yarışan yetki olduğu belirlenmemiş durumda. Bu da tabii ki karışıklığa yol açıyor, Avrupa Birliğinin yetkilerini gittikçe genişleten bir yorumu benimsemesine imkân sağlıyor ve bu da üye devletler nezdinde bazı hoşnutsuzluklara neden olabiliyor. Dolayısıyla bu yetkilerin açık açık bir liste halinde ortaya konulması talep ediliyor. Bu yapılabilir mi, yapılamaz mı, yapılması ne derece verimli ve etkili sonuç doğurur? Bunlar ayrı tartışma konuları. Sonuçta bu süreç, Avrupa Birliğinin yetkilerinin artmasından çok yetki paylaşımının açıklığa kavuşturulmasına yönelik.

Bunun ötesinde belki Kurultayda tartışılacak en önemli sorun, Avrupa Birliğindeki demokrasi açığı meselesini ortadan kaldırmaya yönelik önlemler. Demokrasi açığından neyi kastediyoruz? “Avrupa Birliği sınırlı yetkileri kullanıyor” dedik. Bu sınırlı yetkiler üye devletler tarafından Avrupa Birliği kurumlarına devredildi; ama bu yetkiler ulusal düzeylerde büyük

ölçüde seçilmiş kişiler tarafından, ulusal parlamentolar tarafından kullanılıyordu. Oysa Avrupa Birliği nezdinde bu yetkilerin bir kısmının Avrupa Birliği Komisyonu gibi bürokrat niteliği ağır basan bir organ tarafından kullanıldığını öngörüyoruz. Örneğin, Avrupa Topluluğu bünyesinde, yani ekonomik entegrasyonda karar önerilerini hazırlamak konusunda tek başına yetkili olan kurum, bazı istisnaları olmakla birlikte Komisyon. Örneğin, Avrupa Parlamentosunun, Avrupa halkları tarafından seçilen tek organın bir karar önerisi sunma ya da tek başına karar alma imkânı, yetkisi bulunmamakta. Tabii bu durum, takdir edersiniz ki, kararların gittikçe merkezi ve bürokrat organlar tarafından hazırlanmasına, bazen de alınmasına yol açıyor, demokratik katılıma engel teşkil ediyor.

Bunun ötesinde demokratik denetim açısından da sorunlar var; çünkü alınan kararlar, Bakanlar Konseyi gibi, üye devletlerin bakan düzeyindeki temsilcileri tarafından alınıyor. Evet, bu bakanlar elbette üye devletlerinin ulusal parlamentoları tarafından seçilmiş, yetkilendirilmiş kişiler; ama ulusal parlamentoların bunlar üzerinde ciddi bir demokratik denetim uygulama imkânları fazla yok. Niye? Konulara uzak kalıyorlar ve nitelikli çoğunlukla karar alınan durumlarda elbette Bakanlar Konseyinde kimin, hangi konuda oy verdiğinin denetlenmesi kolay olmuyor. Bu nedenlerle demokratik denetim açısından da problemler var, aynı zamanda Avrupa Parlamentosu da Bakanlar Konseyi üzerine bir denetim yetkisine haiz değil. Dolayısıyla hem demokratik katılım, hem demokratik denetim açısından Avrupa Birliği birtakım problemler içerisinde. Bu problemleri arttıran bazı hususlar var; bir saydamlık sorunu, bir bilgilenmede eksiklik, karmaşık karar usullerine vatandaşların hâkim olamaması, burada katılımı yeterli ölçüde sağlayamaması... Tüm bu unsurlar

elbette ki Avrupa Birliğinin demokratik meşruiyetini belli ölçüde tehdit ediyor, tehlikeye atıyor.

Avrupa halklarının, Avrupa vatandaşlarının tam olarak destek vermediği bir bütünleşme sürecine, bu kadar devasa bir oluşuma, yetkileri bu kadar geniş bir oluşuma, birer demokratik hukuk devleti olan Avrupa Birliği üyesi ülkelerin halklarının çok da fazla sıcak bakmadığını söylemek zorundayız. Dolayısıyla bu desteğin temin edilmesi lazım. Bunun tarihi sebepleri var; Avrupa Birliği, Avrupa bütünleşmesi aslında bir seçkinci ya da elit hareket olarak ortaya çıkmış. Karar alıcılar "biz önden gidelim, Avrupa halkları nasılsa Avrupa bütünleşmesinin sağladığı kendi hayatlarındaki olumlu değişimi görünce, bu bütünleşmeye destek verecektir" demişlerdir. Ama bugün bakıyoruz, mesela Nice Antlaşmasının İrlanda tarafından referandumda reddedilmesi, bu aidiyetin, bu vatandaşlık bilincinin ya da demokratik desteğin tam olarak ortaya çıkamadığını gösteriyor. Dolayısıyla bu hususların Avrupa Birliği bünyesinde yeniden gözden geçirilmesi zorunlu hale geliyor.

Tabii bu çerçevede Türkiye'nin kurultaya katılımı ne ifade ediyor ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine etkisi ne olabilir? Biliyorsunuz Türkiye de bir Hükümet temsilcisi ve iki parlamenter ile Kurultay çalışmalarına katılıyor. Tabii ki bu son derece önemli, Avrupa Birliğinin geleceğinin tartışılacağı çok önemli bir düşünce platformunda bir aday ülke olan Türkiye'nin de görüşlerini ifade etme imkânını bulması son derece önemli. Belki de Avrupa Birliğinin geleceğini şekillendirdiği bu yapıya Türkiye'yi de davet etmesi, geleceğe yönelik olarak Türkiye'nin üyeliğine gösterdiği sıcak bakışın ya da siyasi iradenin mevcudiyetinin de bir göstergesi olarak ele alınabilir. Kanımca olay bu kadar basit değil elbette; çünkü belli bir kapsamda, belli

bir durum için bu iradenin ortaya konulmuş olması, Avrupa Birliğinin Türkiye'yi üyeliğe almak konusunda kesin ve nihai kararını verdiği anlamına gelmiyor ve tersini de ifade etmiyor elbette. Şahsi görüşüm; Avrupa Birliği, Türkiye konusunda son kararını vermiş değil. Tek başına etkili olmasa bile, bu kararın verilmesini de bir ölçüde sağlayacak olan herhalde Türkiye'nin atacağı adımlardır.

Dolayısıyla Türkiye'nin kurultaya katılımının simgesel bir anlamı var; ama bu simgesel anlamın ötesine gidebilmek için, Türkiye'nin ileride içinde yer almayı düşündüğü bu yapıyı şekillendirmek konusunda birtakım somut önerilerle ortaya çıkabilmesi için, elbette hem kurultayın niteliğinin, hem tartışacağı konuların ve hem de bu alanlarda Türkiye'nin görüşlerinin her platformda ortaya konulması, tartışılması zorunlu. Örneğin, Avrupa Birliğiyle üye devletler arasındaki yetki paylaşımı konusunda Türkiye ne düşünüyor? Avrupa Birliğinin yetkilerinin ne şekilde kategorize edileceğine dair somut birtakım kriterler belirlenmesine ilişkin önerileri, görüşleri var mı? Avrupa bütünleşmesiyle Avrupa halkları, vatandaşları arasındaki ya da Avrupa kamuoyları arasındaki uzaklığın kapatılması için nasıl önlemler alınması gerektiği düşünülüyor Türkiye tarafından? Türkiye, konfederalizm ve federalizmden ne anlıyor? Bu konularda nasıl bir Avrupa'yı hayal ediyor, nasıl bir Avrupa'nın içinde yer almak istiyor? Dediğim gibi, bu kavramların içerikleri bizler için neyi ifade ediyor? Kendi menfaatleri açısından Türkiye acaba bir halkalar Avrupa'sının; yani daha fazla bütünleşmiş üye ülkelerin yanında yer alan farklı düzeylerde bütünleşmiş ülkelere yana mı olmalı? Yoksa asgari müştereklerde anlaşmış, bu itibarla da bütünleşme düzeyi biraz daha geride kalmış; ama hepsi aynı hızla ilerleyen bir bütünleşmiş Avrupa'dan yana mı

olmalı? Hangisi Türkiye'nin daha fazla menfaatindedir? Elbette bu konulardaki somut görüşlerin ortaya konulması gerekiyor.

Son olarak elbette bu Kurultaydan ne beklenebilir, Avrupa Birliği kendi geleceğine yönelik olarak nasıl bir sonuca ulaşabilir? Bu konuyla ilgili olarak da birkaç hususu belirtmek istiyorum. Elbette çalışmalarına yeni başlamış olan ve 28 ülkenin katılacağı, Avrupa'nın geleceği üzerindeki fikirlerin ifade edileceği böyle bir tartışma platformundan nasıl bir sonuç çıkacağını bugünden tahmin etmek pek mümkün değil; çok somut sonuçlar çıkması da beklenebilir; bu çok zor da olabilir. Bu bağlamda bir Avrupa Anayasası gerçek anlamda ortaya çıkabilir mi, bu anayasanın niteliği ne olabilir? Parantez içinde belirtmek lazım; asla üye devletlerin anayasalarının yerini alacak bir anayasadan bahsediliyor, Avrupa Birliğinin kendi işleyişini tam olarak düzenleyecek bir anayasadan bahsediliyor ve bu anayasanın belli nüveleri de hali hazırda kurucu antlaşmalarda var. Sayın hocam Fusun Arsava'nın da sabahki oturumda belirttiği gibi, Avrupa Birliğinin kurucu antlaşmaları zaten anayasa karakterini taşıyor. Eğer anayasadan anladığımız belli bir siyasi birimin temel ilkelerini, hangi ilkelere istinat ettiğini, bunun yanında yetkilerini ve kurumlarının birbirleriyle ilişkisini düzenleyen bir temel metinse, bunlar kurucu antlaşmalarda çeşitli derecelerde mevcut.

Aynı şekilde kurucu antlaşmalar Avrupa Birliği vatandaşlarını da süje olarak kabul ediyor ve sınırlı alanlarla ilgili de olsa, onlara belli hak ve yükümlülükler öngörüyor. Dolayısıyla tam bir temel haklar katalogu olarak olmasa bile, vatandaşlara da hak ve yükümlülük öngören, anayasa benzeri kurucu antlaşmalardan söz etmemiz mümkün. Zaten bu anayasalaşma süreci her ne kadar genel gündeme yeni oturmuş da olsa, doktrinde siyaset bilimciler ve hukukçular en azından bir 15 yıldır

Avrupa Birliğinin bir anayasalaşma süreci içinde olduğunun altını çizmekteydiler. Dolayısıyla burada belki de anayasadan bahsedildiği zaman anlaşılması gereken hukuki veya şekli bir metnin ötesinde, meydana çıkmakta olan siyasi yapının altını çezecek olan bir söylem; yani bir anayasa söylemi, bir Avrupa siyasi yapısının artık iyice belirginleştiğini, bunun vurgulanması gerektiğini ortaya koyan bir söylemden ibaret kalıyor ve çeşitli tehlikeleri de bünyesinde barındırıyor. Örneğin, İngiltere gibi üye ülkeler, kendileri bile bir anayasaya sahip olmayan ve daha fazla bütünleşme konusunda ciddi tereddütleri bulunan üye ülkeler bu anayasa söyleminden rahatsızlar. O yüzden ortaya çıkacak metin anayasa niteliğinde olsa bile bu ismi taşımayabilir.

Belki son olarak söylenecek olan şudur: Kanımca federalistlerin büyük hayali olan bir Avrupa Birleşik Devletleri, öngörülebilir bir gelecekte mümkün değildir. Üye devletler -sabah da belirtildi- büyük zorluklarla ulus-devletlerini kurdular ve bugün için en azından şekli ve hukuki anlamda bu ulus-devletleri terk etmeye hazır görünmüyorlar. Bu çerçevede ortaya çıkacak somut sonuçların da Hükümetlerarası Konferansta karara bağlanacağını ve burada da kararların oybirliğiyle, uzlaşmayla alınacağını düşünürsek, birdenbire böyle devrimsel bir şekilde, birkaç yıl içerisinde Avrupa Birliğinin bir federasyona dönüşeceğini düşünmek sanıyorum biraz hayalcilik olabilir. Ama Avrupa Birliği bugüne kadar hep kendine özgü bir bütünleşme denemesi olarak kalmıştır. Son derece ciddi bir bütünleşme düzeyine ulaşmıştır, konfederali aşan yapıda bir bütünleşme olduğu tartışma götürmez, federal benzeri bir bütünleşmedir; ama kendine özgü bir hızla ilerlemektedir, kendine özgü araçlarla ve kendine özgü bir söylemle. Dolayısıyla burada da yine aşamalı olarak belli bir amaca doğru ilerlenecektir benim kanımca. Bu

gelişmenin de ilk aşamalarından birini, Türkiye'nin de katılacağı Avrupa Birliğinin Geleceği Kurultayının çalışmaları oluşturacaktır diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Sayın Dr. Sanem Baykal'a hem bu güzel sunuşu ve hem de toplantının düzenlenmesi aşamasındaki katkıları için çok teşekkür ediyorum.

Değerli konuklar; toplantının İkinci Oturumunu da böylece tamamlamış olduk. Panel bölümüne geçmeden önce 10 dakika ara veriyoruz. Sizlere teşekkür ediyorum.

(Ara verildi)

PANEL

Panel Yöneticisi: Prof. Dr. Ali BOZER

ŞAHİN MENGÜ- Emekli Büyükelçi-Yazar Sayın Gündüz Aktan, İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Sayın Meral Gezgin Eriş, Demokratik Sol Parti Ankara Milletvekili Sayın Uluç Gürkan, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı Genel Direktörü Sayın Özdem Sanberk'in konuşmacı olarak katılacağı ve önceki Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcılarından, daha önemlisi salondakilerin çoğunun hocası olan Sayın Prof. Dr. Ali Bozer'in yöneteceği panele başlıyoruz. Saygılar.

PANEL YÖNETİCİSİ Prof. Dr. ALI BOZER- Efendim, müsaade ederseniz Meral hanımı bekleyelim; fakat Meral hanım gelinceye kadar ben birkaç kelime söylemek istiyorum. Bu suretle zamanı da değerlendirmiş oluruz. Evvela bütün değerli dinleyicileri saygıyla selamlıyorum; yalnız kendi adıma değil, bütün panelist arkadaşlarım adına da saygılar sunarım.

Sonra, böyle bir toplantıya tertip etmiş olmaları dolayısıyla Türk Hukuk Kurumunun değerli Başkanı Sayın Yekta Güngör Özden'e ve aynı zamanda Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın

Av. Özdemir Özek'a teşekkürlerimi sunuyorum. Çünkü hepinizin de bildiği gibi, bu sıralarda Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması hususunda çeşitli cereyanlar var. Sanıyorum, Meral hanımefendi bu farklı cereyanları da aydınlatacak bazı açıklamalarda bulunacaktır. Sayın izleyiciler; değerli panelist arkadaşlarımı teker teker tanıtırma yoluna gidip zaman kaybetmeye gerek yok; zira hepsi kamuoyuna mal olmuş müstesna kimselerdir ve sanıyorum ki değerli izleyiciler arasında bu panelist arkadaşlarımı tanımayanlar yoktur.

Müsaade ederseniz, konuşmama bir hatıramı dile getirmek suretiyle başlamak istiyorum. Sayın hocamız Bozkurt Güvenç, merhum, Mahmut Esat Bozkurt hakkında fevkalade yararlı bazı bilgileri intikal ettirdi. Bilinmeyen, kitaplarda yer almamış olan bir hatırayı, özellikle bu çatı altında, Adalet Sarayı çatısı altında, sizlere sunmak istiyorum. Babam, rahmetli Mahmut Esat Bozkurt'la uzun süre birlikte çalıştı, kendisinin Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünü yaptı. Bu itibarla bazı hatıraları babam vasıtasıyla öğrenmek imkânını buldum; onlardan birini şimdi sizlere takdim edeceğim. Meşhur Lotus davasını bütün hukukçu arkadaşlarım bilirler. Lotus davasının savunması, Yüce Atatürk tarafından Mahmut Esat Bozkurt'a verilmiştir. Mahmut Esat Bozkurt, gerekli hazırlıkları yapmış, gerekli çalışmaları bitirmiş ve mürafaaya gitmek zamanı gelmiştir. Atatürk, sonuçtan fevkalade endişelidir; çünkü büyük mücadeleler sonucunda kaldırılmış olan kapitülasyonların bu davanın kaybı halinde, tekrar ihya edilmesi ihtimali vardır. Atatürk'ün endişesi de buradadır. Böylesine büyük bir sorumluluğu tekabül etmiş Mahmut Esat Bozkurt'un da nasıl bir psikoloji içinde bulunduğunu takdir buyurursunuz.

Atatürk, hareketten bir gece evvel, Çankaya'ya Mahmut Esat'ı çağırır ve sorar, "hazırlandın mı Mahmut Esat" der. Atatürk

çoğu kimseye “çocuk” dermiş, ona da “çocuk” diye hitap etmiş. Mahmut Esat “Hazırlandım”, “davayı kazanacağım, kazanmazsam da dönmeyeceğim” der. İnkılapların heyecanı bu örnekte yatar arkadaşlar. Temenni ederim ki, bu heyecan bugün de hâkim olsun. Atatürk’ün cevabı ise çok daha asildir, “benim Mahmut Esat’a ihtiyacım var, kazanmasan da geleceksin” der. Bu hikâyenin hiç olmazsa bütün hukukçular ve özellikle genç hukukçular tarafından bilinmesini istiyorum. (Alkışlar) Avrupa Birliği yolundaki maceramızın da bu heyecan içinde götürülmesini yürekten diliyorum.

Müsaade ederseniz iltimas yapayım kendime, Meral hanımefendiyi beklerken Avrupa Birliği ile ilgili birkaç görüşümü dile getireceğim. Biliyorsunuz Avrupa Birliği önce ekonomik birlik ondan sonra parasal birlik ve bugün siyasal birliğe kadar gelmiştir. Parasal birlik, kolayca geçilecek bir merhale değildir. Parasal birliği gerçekleştiren bütün liderleri saygıyla selamlıyorum. Bir ülkenin kendi parasından vazgeçmesi ve Avrupa Birliği parasına yönelmesi kararını alması fevkalade güçtür; ama temenni ederim ki, Avrupa Birliği içinde bu kadar samimi ve kararlı olan bu liderler laik Avrupa hususunda da aynı duyarlılığı gösterebilirler. (Alkışlar) Maalesef bu liderlerin bazılarının laik Avrupa hususunda aynı duyarlılığı göstermediklerini üzülerek müşahede ediyoruz. Bu hususu Roma’da yapılacak bir konferansta dile getirmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım; şimdi siyasal birlik dönemi geldi. Ben bu vesileyle biraz evvel burada konuşan Sayın Sanem Baykal arkadaşımı yürekten kutluyorum, son derece faydalı bir tebliğ de sundu. Bilgisi derin, takdimi güzel ve Türkçe’ye hâkim. Temenni ederim ki, sorumluluk mevkiinde bulunan zevat, bu tür gençleri teşvik etsinler, onların bu çalışmalarından yararlınsınlar.

Değerli arkadaşlarımız, bu kurultayın, -bazıları 'kurultay' diyor, bazıları 'konvansiyon' diyor, ne dersenez deyiniz- ele alacağı konuları fevkalade güzel bir şekilde dile getirdi, arkadaşımızla tamamen aynı fikirdeyim, ancak dile getirilmeyen bazı konuları eklemek istiyorum. Evet, bir konvansiyon var; değerli arkadaşımın ifade ettiği gibi ayrıca da bir forum var. Konvansiyonun Başkanı Giscard, onun iki yardımcısı var; biri eski Belçika Başbakanı, diğeri de eski İtalya Başbakanı. Ne kadar başkan önemliyse, başkan yardımcıları da o kadar önemlidir.

Bakıyorum, bizdeki sivil toplum kuruluşlarının bu çalışmalara, forum çalışmalarına dahil edilmesi konusunda hiçbir teşebbüs yok. Üzülerek ifade ediyorum; İKV; köklü ve eski bir kuruluşumuzdur, yalnız ekonomiyle uğraşmaması gerekir. Özellikle Avrupa'nın alacağı şekle katkısı bulunması itibariyle İKV dahil, önemli sivil toplum kuruluşlarının Forum toplantılarına katılması, meseleleri orada tartışmaları gerekir. Hükümetimiz bu hususta daha aktif davranmalıdır.

Bu tür kuruluşlardaki çalışma düzenine kısaca değinmek isterim. burada çalışma nasıl olur? Onu kısaca anlatmak istiyorum. Evvela Konvansiyonun gündemini teşkil eden önemli konuların tespiti gerekir. Bu önemli konulardan kastım şu: Hem Türkiye için hem Avrupa Birliğinin geleceği için önemli olan konular. Bunun bir envanterini yapmak lazım. Bu gündemin üzerinde Türk sivil toplum kuruluşlarıyla yoğun bir çalışmaya girmek, fikirleri orada oluşturmak gerekir. Ondan sonra da bu sivil toplum kuruluşlarının foruma dahil olması sağlanmalıdır. Türkiye için önemli olan konuların çoğunu arkadaşım söyledi; ama ben de önemli olanlara kısaca değineceğim. Avrupa Birliği Federasyon mu konfederasyon mu olacak? Üçüncü ihtimal var; bunun üzerinde durmuyorlar, Ama bugün tartışılıyor. Yetkileri

sınırlanmış bir Brüksel modeli mi olacak? Eğer Avrupa Birliği bu modelleri isabetli seçmezse, başarısızlığa uğrar. Benim buradaki görüşüm; bir kademeli geçişe ihtiyaç vardır. Değerli konuşmacı arkadaşım da buna temas etti. Eğer federasyona gidilecekse, birinci safhada yetkileri sınırlanmış Brüksel, ikinci safhada konfederasyon, üçüncü safhada federasyon. düşünülmelidir. Konvansiyonda olsun, forumda olsun, temsillerimizin bu konuyu incelemeleri ve tezlerini geliştirmeleri gerekir. Türkiye - Avrupa Birliği için hayati bir konudur bu.

İkinci hayati konu -arkadaşım çok güzel dile getirdi-yetkilerin dağılımı ve sınırlanmasıdır. Brüksel'in yetkisi ne olacak, üye ülkelerin yetkisi ne olacak -arkadaşım buna değinmedi-regional otoritelerin yetkisi ne olacak? Hükümetin bu konuda çok ciddi çalışma yapması lazım ve Türkiye'nin tezinin olması lazım. Ben bu işin başvurusunu yapan ve bu işle uğraşan bir insan olarak hâlâ Türkiye'nin tezini bilmiyorum. Neyi savunacaksınız orada? (Alkışlar)

Üçüncü konu, ulus-devlet meselesidir. Türkiye için önemlidir. Başkalarının söylediği gibi, halklar topluluğu vesaire gibi kesinleşmiş tercihler yoktur. Bunlar bu konvansiyonda tartışılacak konulardır, forumda tartışılacak konulardır. Türkiye'nin bu konu üzerinde de bir tez geliştirmesi gerekir.

Yetki dağılımına kısaca temas ettim en önemli başka bir konu var; bunu dile getirmek isterim. Bunu biraz açacağım. Avrupa Birliğinin birtakım kutsal ilkeleri var; Kopenhag Kriterleri. Değerli Büyükelçimiz bu işe gereken açıklığı getirecektir. Ama o müstesna değerleri yalnız Avrupa Birliği içinde uygulamak, Avrupa Birliğinin temel hedefini teşkil eden barışı sağlamaya yeterli değildir; bunun için, Avrupa Birliğinin

çevresini oluşturan ülkelerde de bu ilkelerin hâkimiyetini sağlayacak teşebbüslerde bulunmak gerekir. Türkiye'nin önemi burada ortaya çıkar. Türkiye, Avrupa Birliği için vazgeçilmez bir ülkedir. Neden; çünkü bu Türkiye kendi etrafını çeviren ülkelerde -Kafkaslar dahil, İran'ı, Irak'ı, Suriye'si- bu tür idelerin, bu tür ideallerin gerçekleşmesine yardımcı olacak bir ülkedir. Türkiye'nin bu özelliği ihmal edilemez, bu yetkililer tarafından dile getirilmemiştir.

Bunun dışında eğitim meselesi üzerinde durmak gerekir. Avrupa Birliği, bazı insanların söylediği gibi değildir. Maalesef bazı üst düzey yerlere ulaşmış kimselerin şu beyanlarına rastlıyorum: "Eskiden Amerika Birleşik Devletleri mandasına temayül edenler vardır, bunlar şimdi Avrupa Birliği mandası peşinde koşuyorlar" diyorlar. Hayır, Avrupa Birliği bu fikirle bağdaşmaz. Avrupa Birliği, Avrupa'da yeni bir siyasal oluşumdur. Eğer Türkiye oraya katılırsa, oranın organlarında yer alacaktır, buna "manda" demezler. Binaenaleyh bu fikri, bu ilkeleri genç nesillere aşılacak gerektiği kanısında olduğumu ifade etmek istiyorum. Bunun dışında "Lobing" faaliyetleri fevkalade önemlidir. Bütün bu esaslara temas ettikten sonra başka meseleler var, onlara girmiyorum.

Türkiye soruları kısa vade Nedir bu kısa vadeli sorunlar? İdam cezasının kaldırılması... Henüz bu safhadayken, "idam cezası kalksın mı, kalkmasın mı" tartışması yapıyoruz; Ancak henüz bu konunun ele alınması erkendir. Bu programda orta vadeli konular toplantı yapma ve dernek kurma özgürlüğü; bu konuda da Türkiye kendine düşen görevi yerine getirmelidir. İşkenceyle mücadele ve Güneydoğuda sosyal, ekonomik ve kültürel şartların iyileştirilmesi gibi hususları esasen Türkiye yapacaktır. Bugün Avrupa Birliğinin 15 üyesi, 13 aday ülkesi var;

bunlardan ikisinin -Bulgaristan, Romanya istisna edersek diğerleri üyeliğe doğru hızla gidiyorlar. Türkiye'yle de müzakerenin ne zaman başlayacağı henüz belli değil. Sözümü şununla bağlıyorum: Bizim görevimizi yerine getirmemiz kâfi değil; dışarıdaki temaslarımızla da etkili olmamız gerekir, onu sağlayabilmek için de buradaki potansiyelden istifade edilmelidir. Bunu temenni ediyorum.

İlk sözü İKV'nin değerli Başkanı -ikinci defa seçildiniz, sizi bu vesileyle kutlarım, bundan da büyük bir mutluluk duydum, İKV size emanettir- Meral Gezgin Eriş'e veriyorum. Sanıyorum bütün arkadaşlar zevkle ve merakla sizi bekliyorlar.

MERAL GEZGİN ERİŞ (İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı)- Sayın Bakanım, Sayın Başkan; çok teşekkür ederim, benim için sarf ettiğiniz lütfükâr sözler mahcup etti beni. Söylediklerinize lâyık olma çabası içinde olacağımı siz zaten biliyorsunuz, ben bir kere daha yüksek sesle söylemiş olayım. Efendim, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği İlişkileri Toplantısını düzenlemiş olan Türkiye Barolar Birliği ve Türk Hukuk Kurumu yetkililerini, başkanlarını, yöneticilerini ve bu toplantının tertiplenmesinde emeği geçen herkesi içtenlikle kutluyorum. Toplantının başından beri buradayım, son derece verimli ve yararlı bir toplantı izledim. Ben de çok aydınlandım, bir çok tebliğ benim için de çok yararlı oldu. Ümit ediyorum ki, bizim bu defa panelde söyleyeceklerimiz de belki bir parça bu fikir alışverişine katkıda bulunabilir.

Sayın Başkan, izin verirseniz panelde görevimi kendime göre şöyle tanımladım: Türkiye'de özellikle son birkaç haftadır Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri epey hararetle

tartışılıyor. Ancak benim görebildiğim kadarıyla bu tartışmalar zaman zaman fanatik tartışmalar haline dönüşebiliyor. Üzülerek ifade etmem lazım; birçok defa yeterli bilgiyle donanmış tartışmalar değil, daha ziyade önyargılardan hareket eden fikirlerin çarpıştığı tartışmalar halinde cereyan ediyor. Belki bu bakımdan biraz kavramları, Avrupa Birliğinin ne olduğunu, Türkiye'nin niye Avrupa Birliği yönelimi içinde olduğunu ve bir parça da bundan ne beklenebileceğini kavramsal olarak ifade etmek çabası içinde olacağım.

Efendim, aslında çok garip ve çelişik bir durum var; Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri resmi Ankara Anlaşması, çerçeve anlaşması itibariyle bakıldığı vakit, neredeyse 40 yıllık bir hikâye, uzun bir serüven. Halbuki bu uzun zaman, bugün konuşulanları izlediğimiz vakit, Türkiye'nin Avrupa Birliğini, Avrupa Birliğinin de Türkiye'yi yeterince tanıması için yeterli olmamış gözüküyor. Tabii bu ilişkilerde pek çok hüsrân, hayal kırıklığı özellikle Türkiye için yaşanmıştır, inişler-çıkışlar yaşanmıştır; fakat herhalde esas belirleyici olan, bizim Avrupa Birliğini yeterince tanımamamızın, Avrupa Birliğinin de bizi yeterince tanımamasının esas nedeni, belki de bugüne kadar bizim bu konuyu yeterince tartışmamış ve konuşmamış olmamız. Avrupa Birliği, Türkiye'de genelde bir yabancı konu olagelmiştir, dışarıdaki bir konu. Bir miktar entelektüellerin, akademi dünyasının, tabii bürokratların, biraz sivil toplum örgütlerinin ilgilendiği bir elit konu olagelmiştir ve hepimizin günlük yaşamına pek girememiştir.

Belki bir önemli hata da, Türkiye'de yöneticilerin Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerini sadece bir dış politika sorunu, bir diplomasi sorunu olarak algılamış olmalarıdır. Diplomatlarımızın, Dışişleri Bakanlığımızın ve bütün diğer bürokratlarımızın,

siyasetçilerimizin Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine ne kadar katkıda bulunduğunu yakından bilen birisiyim. Ama Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini sadece diplomatik ilişkiler olarak algılamak, yöneticilerin yaptığı temel bir hatadır. Çünkü Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri aslında bir toplumsal proje bütündür ve bunu sadece diplomatik sınırlara sıkıştırmaya çalışmak önemli bir hata olmuştur. Bir başka ifadeyle Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri “ tarafların sadece birbiriyle müzakere ettiği bir ortam” diye algılanmıştır.

Oysa Türkiye'nin Avrupa Birliği yöneliminin arkasında Türk toplumunun, Türkiye Cumhuriyetinin üç temel tercihinin Avrupa Birliğinin üç temel tercihiyle kesişiyor olması gerçeği yatmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin üç temel tercihi şudur: Siyasi düzeni itibariyle laik-demokratik hukuk devleti olmaktır, ekonomik düzeni itibariyle serbest piyasa ekonomisini uygulamaktır ve savunma konularında Batı ittifaklarıyla başından beri işbirliği yapmış olmaktır. Çok özetlemek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti bu üç temel ilke üzerinde bütün düzenini oluşturma çabasındadır. Avrupa Birliğinin de bu üç temel ilkeyle yolları kesiştiği içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği yönelimini, bu tercihi yapmıştır. Bir başka ifadeyle de Avrupa Birliği yönelimi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin menfaatine olduğu için tercih ettiği bir yoldur. Bu devletin menfaati itibariyle tercih ettiği, belirlediği yol, aynı zamanda toplumun da özlemidir. Devletin menfaatiyle toplumun özleminin çakışıyor olması, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin bir başka önemli veçhesidir. Toplumun özlemi nedir; refah sağlamak, ekonomik gelişmişliği -ekonomik kalkınma-sağlamak, demokratik-laik hukuk devleti niteliğini muhafaza etmek ve hatta geliştirmek ve güvenlik konusunda Batıyla birlikte

olduğunu bilerek, kuşku ve korkulardan bir ölçüde uzak olabilmek.

Dolayısıyla bu başlangıçtan sonra Avrupa Birliğinin ne olduğuna da bir parça bakarak belki yürümekte fayda var; bugünkü toplantıda birkaç defa zikredildi. Avrupa Birliği, herkesin bildiği gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrası artık uzun zaman süren Avrupa içindeki kavgalara, savaflara, can kaybına ve ekonomik kayıplara son verebilmek için bir birlik oluşturmak. Avrupa Birliği fikrinin arkasındaki temelde bu var; “menfaat ortaklığı oluşturalım, menfaat birliği oluşturalım, bunu uzlaşmayla sağlayalım, dolayısıyla menfaat birliği artık bir daha kavga etmememizin temel güvencesi olsun.” Bugün dahi Avrupa Konvansiyonunu konuştuğumuz; Avrupa'nın geleceğini, Avrupa'nın 10 yıl sonrasını, 20 yıl sonrasını konuştuğumuz günde dahi Avrupa Birliğinin temelinde menfaat birliği oluşturmak vardır, bunu uzlaşmayla yapmak vardır. Bence bunlar çok temel olmakla birlikte, aklımızın bir tarafında tutmamızda fayda olan iki temel ilke. Türkiye, Avrupa Birliğiyle bütünleşme amacını yine kendi menfaatine uygun gördüğü için, Avrupa Birliği de Türkiye'nin üyeliğini menfaatine uygun gördüğü için bir menfaat birliği oluşturulması söz konusudur ve bunun uzlaşmayla yapılması lazımdır.

Bildiğiniz gibi, Avrupa Birliği bu menfaat birliği oluşturma ve böylece kavgaya, savaşa, can ve mal kaybına son verme hedefini önce ekonomik birlikle başlattı; ama bunu ekonomik birlikte tutmadı. Çünkü ekonomik birlik derinleştikçe, başka alanlarda da aynı menfaat birliğini oluşturmanın gerekliliği bir yandan ortaya çıktı, öte yandan da Avrupa Birliğinin Avrupa değerleri inşa edilmesi; yani demokrasi, insan haklarına saygı, hukuk devleti, hukukun üstünlüğü ve sosyal devlet niteliklerini

pekiştirmek çabası içerisinde oldu. Bu çabayla Türkiye'nin çağdaşlaşma, ekonomisini refah düzeyini yükseltecek bir biçimde geliştirme, demokrasisini geliştirme, hukukun üstünlüğü niteliklerini geliştirme çabası örtüşüyor. Biz bugün Türkiye'de Avrupa Birliğini konuşmayıp sadece Türkiye'nin geleceğini konuşuyor olsak dahi aynı kavramları konuşacağız, yine ekonomik kalkınmayı konuşacağız, yine hukukun üstünlüğünü konuşacağız, yine demokrasinin ve insan haklarının gelişmesini konuşacağız; çünkü bize yakışan bunları konuşmaktır.

Bu temel ilkeler, aynı zamanda Cumhuriyetin temel ilkeleri. Türkiye'de şöyle bir ikilemin zaman zaman sorgulanmasını beraberinde getiriyor: "İyi de, Batı bunları bize dikte ettiği için bunları benimsemek mecburiyetinde miyiz?" Sabah da konuşuldu, ben çok önemli olduğunu düşünüyorum. Kurtuluş Savaşını yapan Büyük Atatürk ve arkadaşları, evet, Kurtuluş Savaşını Batıya karşı yaptılar; ama Kurtuluş Savaşını gerçekleştiren, Batıyla mücadele ederek Türkiye Cumhuriyetini kuran Büyük Atatürk, daha Kuruluş Savaşı sırasında Batılılaşmanın, çağdaşlaşmanın, ülkemizin geleceği için tek yol olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla Batılılaşmayla çağdaşlaşmayı neredeyse eşanlamli kullanan Atatürkçülüğün bir devamı olarak Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle bütünleşme hedefini görmek lazımdır.

Genelde Avrupa Birliği ilişkilerimiz son dönemde konuşulurken, sıkça dile getirilen bir kaygı var; Avrupa Birliği acaba Türkiye'nin ulusal bütünlüğünü bozmayı hedefliyor mu? Bir kere böyle bir kaygının varolabilmesi için, elimizde buna ilişkin somut doneler olması lazım. Örneğin, Avrupa Birliğinin başka herhangi bir ülkenin ulusal bütünlüğünü zedelediği, bozduğu gibi bir örneğin elimizde olabilmesi lazım; Avrupa

Birliğinin böyle bir örneği yok. Avrupa Birliği, ne 15 tam üyenin, ne de bizim dışımızdaki 12 aday ülkenin ulusal bütünlüğünü bozmuş değildir. Burada Çekoslovakya örneği pek yerinde olmayacaktır; çünkü Çek ve Slovak Cumhuriyetlerinin ayrılması, Avrupa Birliğinin empoze etmesi sonucu değil, bu iki ülkenin kendi iradeleriyle verdikleri bir karardır. Avrupa Birliğini herhangi bir ülkenin ulusal bütünlüğünü zedelediği gibi, tam tersine ulusal bütünlüğüne yönelik birtakım ayrılıkçı terörle mücadele etmek durumunda kalan tam üye ülkelerin bu mücadelelerinde destek olmuştur.

Sıkça dile getirilen bir başka husus şudur: “Avrupa Birliğine girelim, ama onurumuz zedelenmeden girelim” Ben bu “onurumuz zedelenmeden girelim” ifadesiyle neyin anlatılmak istendiğini çok iyi anlamıyorum. Ama yine de bir fikir jimnastiği içinde bulunmak için şunu söylemek istiyorum: Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olmak için yapması gerekenlerin Türkiye'nin onurunu zedeleyeceği gibi bir yaklaşım, bizim kendi kendimize ürettiğimiz bir yaklaşım. Türkiye'nin dışında Avrupa Birliğine tam üyelik süreci geçirmiş, ilk 6'dan sonra bakarsanız, şu anda 9 tane tam üye olmuş ülke var ve 12 tane de aday ülke var. Tabii başta tam üye olanlarla şimdi aday olanlar arasında tam üyelik sürecini geçirmeleri açısından ve bu sürecin kapsamı açısından büyük farklılık var; çünkü Avrupa Birliğinin kendisi de büyük bir değişim ve gelişim yaşamıştır. Ama hiçbir ülke Avrupa Birliğiyle bütünleşme çabası içinde olduğu için onurundan herhangi bir şey kaybetmiş değildir, hatta tam tersini söylemek mümkün. 1989-1990'da demirperde yıkıldıktan, Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra komünist rejimden kurtulan bugünün merkezi Doğu Avrupa ülkeleri, Avrupa Birliğinin çok yakında tam üye olacak aday ülkeleri, Avrupa Birliğiyle bütünleşme sürecinde

gösterdikleri çabalar bu süreçte kendi yapılarında sağladıkları dönüşümler ve değişimler nedeniyle dünyada çok daha itibar sahibi ülkeler haline dönüşmüşlerdir. Hem o kadar itibarları artmıştır ki, bunu ekonomik menfaate dönüştürme fırsatı da yakalamışlardır.

Bakınız, Polonya -ben bu örneği sık sık veriyorum, ama bana çok üzüntü verdiği için bu örneği veriyorum- 1999 yılında 7,5 milyar dolar yabancı sermaye yatırımı çekebildi, aynı yıl Türkiye'ye gelen yabancı sermaye tutarı 780 milyon dolardı; yani Polonya'ya, Türkiye'ye gelenin 10 misli yabancı sermaye gitti. Polonya'nın nüfusu, Türkiye'nin nüfusunun aşağı yukarı yarısı; yani Polonya'ya giden yabancı sermaye açısından kişi başına 1'e 20 gibi bir fark var. "Ben bir iş adamıyım, bir sanayiciyim; Polonya'da yatırım yapmanın, Türkiye'de yatırım yapmaktan 20 misli daha fizibil olduğunu bana kimse anlatamaz." Türkiye'de yatırım yapmak, Polonya'da yatırım yapmak kadar cazip olabilir; ama siz bir ülke imajı oluşturursunuz ve bir istikrar, bir perspektif oluşturursunuz. Bugün, merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin hepsi Avrupa Birliğine uyum süreciyle, gerçekleştirdikleri reformlarla, gerçekleştirdikleri dönüşümlerle ve bunları sağlayabilmek için sarf ettikleri çabalarla uluslararası camiada, sadece Avrupa Birliği nezdinde yahut da kendi toplumları nezdinde değil, bütün uluslararası camiada çok daha fazla saygınlık kazanmışlardır. Onurlarından herhangi bir şey kaybettiklerini zannetmiyorum, tam tersine "onurlarına onur katmışlardır" demek mümkündür.

Bu bağlamda bir örnek vereyim. Merkezi Doğu Avrupa ülkelerinden Macaristan, tam üyelik sürecinde kendisine Katılım Ortaklığı Belgesi veren Avrupa Birliğine bir ulusal programla cevap vermemiştir. Biliyorsunuz Katılım Ortaklığı Belgesi, Avrupa

Birliği tarafından hazırlanan bir metin ve aday ülkeye neler yapması gerektiğini sıralıyor. Buna mukabil ulusal program ise, yapılması gerekenlerden hangisinin, ne zaman ve hangi çerçevede yapılacağını gösteriyor. Macaristan, “biz bir ulusal program hazırlamayacağız” demiştir ve Avrupa Birliğinin kendilerine verdiği Katılım Ortaklığı Belgesini aynı zamanda kendi ulusal programları olarak da benimsemişlerdir. Böyle bir şey Türkiye’de olsa, hepimiz “eyvah, milli onurumuz, şerefimiz, haysiyetimiz yerle bir oldu” derdik; ama Macarlar bunu kendi onurlarına yönelmiş bir saldırı olarak görmedikleri gibi, kendi kendilerine “biz bir ulusal program yapmıyoruz ve Katılım Ortaklığı Belgesini aynı zamanda kendi ulusal programımız olarak kabul ediyoruz” diyebilmişlerdir.

Türkiye'nin biraz önce bahsettiğim merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde sağlanan itibar, onur, güvenilir bir perspektif, güvenilir bir gelecek perspektifi sağlamaya en az o ülkeler kadar ihtiyacı vardır. Unutmamamız gerekir ki, Türkiye 1 yılı aşkın bir zamandır çok derin bir ekonomik kriz yaşamaktadır. Fakirlik ve işsizlik, Türkiye’de toplumun genelinde çok büyük tahribat yapan boyutlara ulaşmıştır ve bunun tek çaresi Türkiye’de tekrar üretebilen, yatırım yapabilen, istihdamı arttırabilen bir ekonomik yapıya kavuşmaktır. Yine hepimiz biliyoruz ki, bunu sadece kendi kaynaklarımızla gerçekleştirmek mümkün değil; yabancı kaynağın da sadece IMF’nin sağladığı borçlar, krediler olması söz konusu olmamalı. O zaman Türkiye'nin gerçek, sabit sermaye yatırımlarına Türkiye’de parasını yatıracak, parmağını taşın altına koyacak yabancı yatırımcıya ihtiyacı vardır. Bunu sağlamanın en güvenli yolu, Türkiye'nin çağdaş Batı dünyasıyla ve spesifik olarak Avrupa Birliğiyle eklemlendiğini ve yakın gelecekteki perspektifinin bu olduğunu bütün dünyaya anlatmaktır. Ben bunu

çok önemli görüyorum. Yabancı Sermaye Derneğinin, Hazinesinin ve birçok başka birimin Türkiye'ye niçin yeterince yabancı sermaye gelmediğine ilişkin birçok araştırması var; bu araştırmaların bir kısmı bürokrasinin üzerinde duruyor, bir kısmı ekonomik istikrarın, bir kısmı siyasi istikrarın. Ama bütün bunların yanında bir ülke algılaması var; Türkiye, Avrupa Birliğiyle eklemlenmediği sürece gelecek perspektifi bulanık olan bir ülke olmaya devam edecektir. Böyle bir Türkiye, yabancı yatırımcılar için çok da fazla güven sağlayan bir ülke olmayacaktır maalesef.

Yine bizim onurumuzla ve haysiyetimizle Avrupa Birliğine girme açısından bir başka olgu şu: Kendi kendimizi zaman zaman olduğumuzdan daha önemli, zaman zaman da daha az önemli gördüğümüz gibi bir tespit yapıyorum. Türkiye, Avrupa Birliği için gerçekten çok önemli bir aday ülkedir. Avrupa Birliğinin bugün 13 aday ülkesi var; Türkiye, kendisinin dışındaki 12 aday ülkeyle mukayese edilmeyecek kadar önemlidir. Çünkü Türkiye, nüfusunun çok büyük bir çoğunluğu Müslüman olan; ama aynı zamanda laik, aynı zamanda demokratik hukuk devleti olan tek ülkedir. Avrupa Birliği bir medeniyet projesi olduğunu, bir dünya gücü olduğunu bütün dünyaya ve kendine kanıtlamak istiyorsa, bunun bir tek yolu vardır; Türkiye'nin tam üyeliği. Türkiye'nin tam üyeliği Avrupa Birliği için gerçekten çok önemlidir ve değerlidir. Biz sadece jeostratejik konumumuz nedeniyle önemli olduğumuz gibi bir yanılgıya düşmemeliyiz. Evet, jeostratejik konumumuz hakikaten çok önemlidir; ama Türkiye'nin temsil ettiği jeostratejik konumundan çok daha önemli değerler vardır ve bu değerler Avrupa Birliği için de, dünya için de vazgeçilmeyecek değerlerdir. O yüzden kendimizi bu değerlerimizle birlikte, Avrupa Birliği için ne kadar önemli olduğumuzun bilinciyle

Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizi gözden geçirmemiz ve kendimizi bu çerçevede değerlendirmemiz çok önemli olacaktır diye düşünüyorum.

Avrupa Birliğinin, Türk toplumunun özlemi olduğunu ifade etmiştim biraz önce. Sadece devletin menfaati değil, toplumun özlemi olduğunu vurgulamıştım; çünkü Türk toplumu, hukukun üstünlüğünü hayatın her alanında görmek istiyor. Türk toplumu, ekonomik, siyasi, sosyal yapılarının doğru kurallarla ve doğru kurumlar tarafından yönlendirilmesini ve denetlenmesini görmek istiyor. Çünkü Türk toplumu, enflasyon gibi artık dünyada hiçbir ülkenin başında bela olmaya devam etmeyen bir olgudan kurtulmak istiyor. Bunun kurallarla ve birtakım standartla sağlanabileceğinin kimimiz içgüdüsel olarak, kimimiz bilinçli olarak farkındayız. Türk toplumu, yolsuzluğun önüne geçilmesinin kurallarla ve kurumlarla sağlanabileceğinin bilincinde. Türk toplumu bu özleme, bunun yanında ekonomik refah özlemine ve daha demokratik, daha insan haklarına saygılı bir ülkede yaşama özlemine sahip. Türk toplumunun bu özlemi, Türk toplumunun olsa olsa ne kadar sağduyulu olduğunu gösterir. Bu sağduyu bizi “Avrupa Birliğinin doğru bir tercih mi, değil mi” olduğu tartışmasına değil; “Avrupa Birliği hedefinin nasıl gerçekleştirileceği” tartışmasına getirmelidir.

Avrupa Birliğine tam üyeliğin nasıl gerçekleştirileceğini tartışsak, belki biraz daha verimli bir tartışma yapabiliriz diye düşünüyorum; ama bunun da kolay bir tartışma olmadığını kabul etmek lazım. Çünkü Avrupa Birliği eğer bütün bu bahsettiğimiz alanlarda Türkiye'nin yapılarını reforme etmesi, yapılarını yeniden oluşturması demekse, o zaman bir mevcut durum ve mevcut durumdan hoşnut olanlar ve bir de dönüşümden, değişimden, reformdan yana olanlar var; bu iki kesimin

menfaatleri birbiriyle örtüşmüyor. Aslında birbiriyle örtüşmeyen menfaatler Avrupa Birliği ve Türkiye'nin menfaatleri değil. Türkiye'nin ve Avrupa Birliğinin menfaati birbiriyle örtüşüyor, Türk Devletinin ve Türk toplumunun menfaatleri de birbiriyle örtüşüyor; ama bu menfaati, bu faydayı sağlamak için yapılması gerekenler bizim toplumumuzda statükodan yana olanlarla değişimden yana olanların menfaatlerinin birbirinden farklı olduğunu bir kere daha gösteriyor. Bunun için Avrupa Birliğine girmek kolay bir süreç olmayacaktır; ama zaten dönüşümü, değişimi ve Avrupa Birliğini bunun için istemiyor muyuz? Avrupa Birliğini, Avrupa Birliği aile fotoğrafında yer almak için istemiyoruz; toplumumuzda bütün bu bahsettiğim alanlarda hedeflediğimiz değişimleri ve reformları gerçekleştirmek için istiyoruz. Onun için bu sancılara, bu sıkıntılara bir ölçüde, bir süre daha göğüs gereceğiz ve birbirimizi ikna etmeye çalışacağız. Kuşkusuz farklı fikirlerimiz olabilir, bunun hiç de kötü bir yanı yok. Birbirimizle tartışırken, bu bilgiyle ve bu hedefe yönelik olarak tartışırsak çok da faydalı hareket etmiş oluruz.

Tabii Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde geçmişte yaşanmış olan ve bugün de yaşanmakta olan bazı olumsuzlukların ve tartışmaların çok da verimli olamamasının bir başka önemli sebebi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin çokça iç politika malzemesi yapılmış olmasıdır. Türkiye-AB ilişkileri, iç politika konusu yapıldığı sürece bu konuda ilerleme sağlamak ve Türkiye'nin çıkarlarını daha iyi kollayacak çalışmalar yapmak çok zorlaşıyor. Bizim toplum olarak belki üzerinde durmamız gereken konulardan biri de, AB'nin iç politika malzemesi yapılmasının artık bırakılması.

Ben çok önemli olduğunu düşündüğüm bir şeyi daha vurgulamak istiyorum: AB'yle ilişkilerimizin ya tam teslimiyetçi ya

da tamamen muhalif olması gerekmez. Ben “Türkiye’nin geleceğinin AB’ne tam üyelikte olduğuna” içtenlikle inanan insanlardan birisiyim. Ama, bu “bizim AB’yle hiçbir şey tartışmamamız, hiçbir şeyin müzakeresini yapmamamız gerektiği” anlamına gelmiyor. Biraz önce bir dostuma bahsettim, Brüksel’de -ben sık gidiyorum Brüksel’e- Komisyona gideceğim zaman “gene o kadın geliyor Türkiye’den” diyorlar benim için. Ben bundan çok büyük mutluluk duyuyorum. Çünkü, oraya müzakere yapmaya gidiyoruz. Biz oraya Türkiye’nin çıkarlarını -tabii bir özel sektör kurumu olarak, ben bir yetkili değilim- dile getirmeye gidiyoruz. Müzakere etmek Avrupalılıktır; teslimiyetçilik veya fanatik taraftarlık Doğululuktur. Müzakere etmekten kaçınılacak, çekinilecek hiçbir taraf yoktur ve eğer gerçekten AB’nin tam üyesi olacaksak, o zaman müzakere etmeyi daha fazla öğrenmemizde çok büyük fayda olduğunu düşünüyorum. AB’nin tam üyeleri, bugün kendi aralarında inanılmaz müzakereler, tartışmalar yaşıyorlar. Bu müzakerelerin sonunda bir uzlaşmayla, başta söylediğim temel ilkeleriyle, bütünleştirmeyi başarıyorlar. Öyleyse, biz de AB’ye tam üye olacaksak, yapmamız gereken sadece ulusal programdaki kısa vadeli öncelikler yahut orta vadeli öncelikleri gerçekleştirmek değil; önce zihnimize “Avrupalı olmanın müzakere etmek, ama uzlaşma hedefiyle müzakere etmek” olduğunu iyice yerleştirmektir.

Sayın Başkan, ben zamanı sanki zorluyorum, ama bir iki konuyu daha değinmek istiyorum. AB’ye tam üyelik yolunda yapılması gereken şeylerin “taviz” olarak algılanması ve üstelik “zaten bizi almayacak bir AB için, ulusal programda öngörülen birtakım şeyleri gerçekleştirmenin heba olacağı, boşuna olacağına” ilişkin bir görüş var. Bir kere AB’nin bizi almayacağı tezi tamamen bir varsayımdır ve hiçbir somut doneye, bilimsel

doneye dayanmayan, varsayımdan öteye gidemeyecek bir yaklaşımdır. Bugün herkes AB'nin Türkiye'yi tam üye alacağını ya da almayacağını iddia edebilir. Burada önemli olan, buna ilişkin elimizde done olup olmadığıdır.

AB Türkiye'ye muhtaçtır. 1999 Helsinki Zirvesinden çok kısa bir süre önce lobi için, Sayın Bakanımın ifade ettiği gibi, Brüksel'deydim. Verheugen'le görüşüm. Bana dedi ki: "Hiç merak etme, Helsinki zirvesinden çok iyi sonuç çıkacak, sizi aday ülke olarak ilan edeceğiz. Ama bir şeyi unutma, bunu sizin için yapmıyoruz. Bizim Türkiye'ye ihtiyacımız var." AB'nin bize ihtiyacı olduğu bir donedir, bir veridir; AB'nin Türkiye'yi almayacağına ilişkin argümanların arkasında bir dayanak yoktur. Dolayısıyla, arkasında bir dayanak olan, bir veriye dayanan bilgiyi daha muteber bilgi olarak kabul ediyorum. Onun için "Türkiye'nin alınmayacağı" varsayımını sağlam görmüyorum. Kaldı ki, AB'nin Türkiye'yi alması veya almaması, Türkiye'nin gerçekleştireceği reformlar, Türkiye'nin gerçekleştireceği kendi içindeki yeniden yapılanma, sonuçta Türk toplumunun menfaatine olan şeyler.

Bakınız, biz bir Gümrük Birliği süreci geçirdik. Gümrük Birliği süreci öncesi Türkiye sadece Gümrük tarifelerini, eş etkili vergileri indirmekle kalmadı, ekonomik mevzuatında da çok ciddi bir uyum sağladı AB'yle. Rekabet mevzuatı çıkarttı, tüketici koruma yasaları çıkarttı, sınai mülkiyet hakları çıkarttı, filan. Peki kötü mü oldu? Yani, Türkiye'de bir rekabet mevzuatının mevcudiyeti bırakın AB'yi, Gümrük Birliğini, Türk toplumunun aleyhine bir şey midir? Yahut da Türkiye'de tüketici koruma mevzuatının yerleşmiş olması, her ne kadar uygulamada daha istediğimiz noktada olmasak dahi, kötü bir şey midir? Türkiye'de teknik standartların yerleşmiş olması, Türk toplumunun aleyhine

bir şey midir? Unutmayın, bunlar Türk toplumu için yapıldı; Almanya'daki Hans'ın ya da Fransa'daki Brigitte'nin Türk Rekabet Kurumuna ihtiyacı yoktu, çünkü onlarda zaten vardı Rekabet Kurumu. Rekabet Kurumumuzun varlığından istifade eden taraf biziz bunun önemli olduğunu düşünüyorum. "AB için yapılan şeyler AB'ne verilmiş tavizler midir, değil midir?" bunu iyi düşünmek lazım.

Sayın Başkan, siz forum konusunda bir-iki öneri dile getirdiniz, ben izninizle bu konuda bilgi vermek için bu hususa değinmek istiyorum:

Hükümet Avrupa Konvansiyonu çalışmaları için sivil toplum örgütleri ve bazı üniversitelerle işbirliği içinde oldu. Dışişleri Bakanımız önce Eylül ayında başlatmayı düşündüğü bir dizi çalışmayla Avrupa Konvansiyonuna hazırlığı yürütmek isterken, 11 Eylül kazası nedeniyle bu, ancak Ocak ayı başında gerçekleşebildi. Dışişleri kadrosuyla biz bu konuda ciddi çalışma yaparken, Konvansiyonda Türkiye'yi Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'ın temsil edeceği kesinleşince, bu sefer Sayın Yılmaz bu çalışmaları devraldı. Biz sivil toplum örgütleri olarak, ben İKV ve TESEV için söyleyebilirim, çünkü bu iki kurum oldukça aktif bir biçimde diğer kurumlarla birlikte ve üniversitelerimizin temsilcileriyle birlikte çalışmaları yürütüyorlar.

Memnuniyet verici bir haberi burada sizinle paylaşmak da isterim. Bu çalışmalar sırasında bizim İKV olarak, hem Dışişleri Bakanımıza, hem de sonra Sayın Mesut Yılmaz'a verdiğimiz öneri paketindeki bir maddede, Konvansiyonun Başkanlık Divanında aday ülkelerden de bir temsilci yer alıyordu. Çünkü, sizin de değindiğiniz gibi; başkan ve iki başkan yardımcısı tam üye ülkelerin temsilcilerinden oluşuyor. Oysa "AB 28 ülkenin katıldığı

bir Konvansiyonu gerçekleştiriyorsa, burada mutlaka aday ülkelerin birinin temsilcisinin Başkanlık Divanında yer alması gerekiyor” şeklindeydi görüşümüz. Ne mutlu ki, geçtiğimiz günlerde Konvansiyonun yapılan ikinci toplantısında bu öneri destek bulmuştur ve önümüzdeki toplantıda da Başkanlık Divanına aday ülkelerden bir temsilcinin belirlenmesi söz konusu olacaktır. Tabii, bu sadece İKV'nin yahut Türkiye'nin önerisi olduğu için değil, kuşkusuz diğer ülkelerden de destek gördüğü için sağlanmış bir sonuçtur.

Bizim forum ve Konvansiyon çerçevesinde bir diğer önerimiz -Sayın Başkan sizin de değindiğiniz- AB dış politikası oluşturulmasında Türkiye kilit ülkedir, çünkü AB'nin esas dış politika sorunları Türkiye'nin de sınırı ve komşusu olan ülkelerle olacaktır. 2002 önemli bir yıldır, 2002 yılında Türkiye'nin AB'yle ilişkilerini müzakerelerin başlatılacağı noktaya getirmesi çok önemlidir. Bu fırsat kaçarsa, geçmişte kaçırdığımız, 70'li yıllarda özellikle kaçırdığımız fırsatlara üzüldüğümüz gibi, belki ondan daha fazla üzülmeye riskimiz vardır.

2002'nin önemi; AB'nin çok somut bir biçimde muhtemelen 10 yeni üyeyi alacak ve diğer 2 yeni üyeye de 2007 gibi kesin bir takvim verecek olmasının yanında, birçok başka unsurdan da kaynaklanıyor. Ama, bir yandan bu tartışmaları yaparken, öte yandan hem kendi hazırlıklarımızı hem de lobi çalışmalarımızı akılcı bir biçimde yürüterek, 2002 yılında Türkiye ve AB arasındaki müzakerelerin başlatılması kararının alınması, bunun sağlanması hayati önemdedir.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

PANEL YÖNETİCİSİ- Efendim, ben de çok teşekkür

ediyorum bu aydınlatıcı bilgiler için. Müsaade ederseniz, iki noktayı dile getireceğim:

Bir; Gümrük Birliği gerçekleştiği zaman, Türkiye'nin zaten gümrükler dolayısıyla gerekli olan indirimlerinin yüzde 90-95'i yapılmıştı. Bunu mahdut bir çevre dışında kimse bilmiyor. Binaenaleyh "1995'te gümrükler birden sıfırlandı" diye bir olay yok. Hanımefendinin çok güzel ifade ettiği gibi "iktisadi mevzuatın Gümrük Birliği dolayısıyla Türkiye'ye intikali" son derece önemlidir. Bunu vurguladığınız için teşekkür ederim. Fakat, sizin sivil toplum kuruluşları konusundaki mütalaanıza, iyimserliğinize katılmıyorum; beni müsaraka-hayla karşıyorsunuz. Çünkü, teşebbüsler hep âkim kalmıştır. En son ben de Ocak ayında yapılan toplantıya davetliydim. Maalesef, yurtdışında gene bu konuyla ilgili bir toplantım olduğu için katılamadım. Şekli kaldı, organik bağ kurulmadı. Unutmayın ki, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşu sadece TESEV ve İKV değildir. Burada bir tane de ATAUM var, nerede ATAUM? Çağrılmadı dahi. Binaenaleyh, metodik çalışma, fevkalade önemlidir. Metot yoksa, şeklen yapılmış toplantılarla bir sonuca varamazsınız. Israr ediyorum, Türkiye'nin saydığım konularda geliştirilmiş bir tezi yoktur. Bilmiyorum, ileride nasıl söyleyeceksiniz?

Efendim, müsaade ederseniz, ben "siyasi hayatımda çok bahtiyar ve şanslı bir insan olduğumu" ifade etmek istiyorum. Son derece değerli arkadaşlarla çalışma fırsatı buldum. Bu iltifat değil; benim yerine getirmeyi görev saydığım manevi bir borç. Bunlardan bir tanesi Sayın Sanberk, bir tanesi Sayın Aktan. Başka arkadaşlarım da vardı. Onlar burada olmadığı için isimlerini zikretmiyorum. Bizim AB maceramızda, iki değerli arkadaşımın katkılarını burada huzurunuzda şükranla ifade ediyorum ve beraber olmaktan da ayrı bir mutluluk duyuyorum.

Müsaade ederseniz, sanıyorum siz, Sanberk arkadaşım ikinci olarak söz alacaktınız. Sanberk arkadaşım, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığına kadar yükselmiş, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Daimi Temsilcisi olarak Brüksel'de görev yapmış, rahmetli Özal'ın önem verdiği danışmanlardan biri olan arkadaşımızdır. Şimdi, emekli, ne mutlu ki yine TESEV gibi bir yerin başında aktif yaşamını sürdürüyor.

Söz sizin.

ÖZDEM SANBERK- Sayın Bakanım, çok teşekkür ederim. Zannediyorum, eğer burada minnet borcu olan birkaç kişi varsa - tabii katılıyorum Meral Hanımefendiye, herhalde çok var- onlardan birisi de benim. Ama özellikle Gündüz Aktan'la ben size minnettarız, çünkü Türkiye'nin üyelik müracaatının AB Konseyince kabul edilip, işleme konulmak üzere AB komisyonuna havale edilmesi gibi, Türkiye tarihinde çok önemli bir dönemeci beraberce döndüğümüz günleri hiçbir zaman unutamıyorum. Özellikle burada zatı alinize çok büyük şükranlarımı ifade etmeme müsaade buyurun. Lütufkar sözlerinize layık olmamakla beraber, çok teşekkür ederim. Tabii burada, Türkiye Barolar Birliği ve Türk Hukuk Kurumunu bu kadar önemli bir konuyu gündeme getirdikleri için kutluyorum. Bu gerçekten de çok daha fazla tartışılması gereken bir konu.

Bugün bu kısa konuşmamda, aslında Kopenhag Kriterleri üzerine durmak istiyorum. Ama, söyleyeceklerim çok teknik değil. Yani "Kopenhag Kriterlerinin gerisinde ne yatıyor, neden bu kriterler aday ülkeler için söz konusu?" bunlar üzerinde duracağım, ama Sayın Başkan müsaade ederlerse, daha önce de çeşitli zamanlarda dile getirilmiş olan ve sık sık da dile getirilen üç

konu var. Hepimizin gündelik hayatında sık sık gündeme geliyor.

Bunlardan bir tanesi Avrupa korkusu; diğeri “Avrupa bizi istiyor mu, bizi alacak mı?” meselesi; bir de Avrupa’nın inşasının, yani Avrupa mimarisinin temelinde ne var? Bu üç konuya kısaca değinmek istiyorum.

Birincisi Avrupa korkusu; müsaade ederseniz kendi annemden bahsetmek istiyorum. Annem 96 yaşında, bir asrı devirmiş, İngiliz gemilerini Dolmabahçe önlerinde görmüş, bir İmparatorluğun Adriyatik kıyılarından Ege’nin doğusuna kadar girilemesini yaşamış birisi. Kendisi Rumelilidir, oralardan göç etmişler, bu sıkıntıları yaşayarak bugüne kadar gelmiş. Allah’a şükür, okuduğunu anlıyor, görüyor, başta Gündüz Aktan olmak üzere bütün köşe yazarlarını da okur. Birisi “İngiliz” dediği zaman ilk aklına gelen şey gemilerdir. “Fransız” denildiği vakit farklı şeyler düşünmüyor. “Yunan” denildiğinde, zaten oralardan evini barkını, bahçelerini bırakarak gelmişler. Eğer bir İmparatorluk bir kuşakta Adriyatik kıyılarından Doğu Akdeniz ve Ege kıyılarına kadar daralırsa, bizler de onların çocuklarıysak ve bizler gibi milyonlarca kişi varsa, bu korkular gelecektir. Bunlarla beraber yaşayacağız. Çok erkendir daha; onun için ben buna fazla hayret etmiyorum. Bunu önemsiyorum, ama şunu bizlerin bir görevi olarak görüyorum:

Tabii, tarih yol göstericidir, ama geçmişle yaşayamayız. Bunun için de bize büyük önder Atatürk’ün gösterdiği ışık var; yani bize “insanlığın yürüyüşüne katılım” mesajını verdiyse, o zaman bizim “insanlığın nereye doğru gittiğine” bakmamız lazım. Ama, hiç şüphesiz tarihin yol göstericiliğini, tecrübesini unutmadan; bu “Avrupa korkusu” meselesi.

Gelelim “Avrupa bizi istiyor mu?” Değerli dinleyiciler;

Avrupa bizi istemiyor, Avrupa İngilizleri de istemedi. Almanlar Fransızları istemezler, Belçikalılar hiç kimseyi istemezler, yani belki Lüksembourg ve Hollanda'yı isterler, ama o da şüphelidir, onu da söyleyeyim. Bu on beş ülke hiçbir genişleme olsun istemiyor. Bugün siz, eğer kamuoyu sondajlarına bakarsanız şunu göreceksiniz -biz kendimize çok dönük bir millet olduğumuz için, ki bu da yalnız bize mahsus bir şey değil; ABD de kendine dönüktür. Biz de bir parça büyük bir milletiz, aslında daha açık olmamız lazım ama, tarih boyunca çok başka kültürlerle yaşadık, ama şimdi biraz fazla kendimize dönüğüz, onun için iyi izlemiyoruz- en fazla ihtimalle, en çabuk girecek ülke Polonya'dır. Fakat, bugün Polonya'yı isteyenlerin sayısı yüzde 40'tır Avrupa'da, Türkiye'yi isteyenlerse yüzde 30'dur. Yani "Avrupa bizi istiyor mu, istemiyor mu?" gibi, bence abesle iştilgal olan şeyleri bir tarafa bırakmamız lazım.

Dediğim gibi, Avrupa için ideal varsayım, Türkiye'nin Avrupa'nın karar mekanizmalarına katılmaması, nimetlerinden istifade etmemesi; fakat külfetlerine katlanması. Yani, Avrupa iyi bir iş adamı gibi "asgari zararı alsın, azami yararı sağlasın" dünyada iş hayatı böyledir maalesef. Hiç şüphesiz bu kadar büyük nüfusumuzla, bu kadar büyük potansiyelimizle, bu kadar büyük mesahamızla "Avrupa'ya girmemiz" demek, bütün dengeleri sarsıcı bir olay tabii. Avrupa'nın bizi istemesini lütfen beklemeylem, böyle bir şey söz konusu değil. İngiltere'yi üç defa reddetti, ama İngiltere kendi çıkarını orada gördüğü için havlu atmadı. Biz havlu atalım mı, atmayalım mı? Bu bizim vereceğimiz bir karar. Ama -değerli arkadaşlarımız değindiler, eminim Gündüz Aktan daha çok değinecek- bu "müzakere etmemek" demek değil. Müzakere zaten Avrupalılığın temelinde yatıyor.

Şimdi "Avrupa'nın temelinde ne yatar?" oraya geliyorum.

Avrupa'nın temelinde din mi yatıyor, değerler mi yatıyor, coğrafya mı yatıyor? Aslında bunların hepsinin yattığı görüşünde olan gruplar var. Mesela, Hıristiyan Demokratlara göre Katolik dini yatar, ama dünya kadar Protestan var, Ortodokslar var; bunlar o görüşü kabul etmiyorlar; ama biliyorlar ki, Avrupa'nın temelinde Ortodoksluk da yatmıyor, fakat "bir haç yatıyor" diye belki bunların üçünü bir şekilde düşünebilirler.

Bunun karşısında olan çok büyük bir kitle var; Sosyal Demokrat kitle. Ama, Hıristiyan Sosyalistler de var ki, onlar da aynen Hıristiyan Demokratlar gibi düşünüyorlar. Ama, Sosyal Demokratların -ki, güçlü bir gruptur- önemli bir kısmı da Avrupa Birliğinin temelinde "din" olgusunu sureti katiyede kabul etmiyorlar, bunları reddediyorlar. Bir grup var ki, bilhassa Fransa'da Avrupalı laikler var. Bunlar ikisini birden reddediyorlar, ama bunların sayıları o kadar fazla değil. Bir grup daha var ki "Avrupa bir değerler paylaşımıdır, bunun içinde din de var, dil de var, kültür de var, tarih de var" diyor; fakat Avrupa'nın geçmişi geleceğini ifade etmiyor, çünkü bugün için tanımlanmış ve belirlenmiş bir Avrupa kimliği yok. Avrupa kimliği oluşmakta olan bir kimlik ve Türkiye de bu kimliğin oluşmasına, şu anda bile katkıda bulunmakta; çünkü, unutmayalım ki, üç milyon Türk şu anda Avrupa'da yaşamaktadır.

O halde AB'nin temelinde ne yatıyor? Genel kanı "AB'nin temelinde yatan şey, aslında beraber yaşama arzusudur" ve buna beraber yaşama arzusunun ötesinde bir noktayı daha getirelim - arkadaşlarımız buna da değindiler- Avrupa'nın temelinde karşı düşünce yatıyor. Yani, her bir düşüncenin karşısında başka bir düşüncenin ifade edilebilmesi ve müzakere edilebilmesi özgürlüğüdür. Bu meseleye bu şekilde bakmaya alıştırmalıysak kendimizi, o zaman çok daha az rahatsız oluruz AB'yle

ilişkilerimizde.

Sayın Başkan, değerli dinleyiciler; şimdi Kopenhag Kriterlerine geçiyorum. Kopenhag Kriterleri, eminim hepimizin sık sık duyduğu ve bildiği gibi, aslında üç-dört satırlık bir şey. Nedir bunlar? İşleyen bir demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının korunması, azınlıkların korunması ve bunları sağlayan kurumların işleminin garanti altına alınması. Bunlar siyasi kriterler, eğer Türkiye bu kriterleri yerine getirirse, müzakereler açılacak, bunun için Türkiye'nin ekonomik kriterlerini yerine getirmesini beklemeye gerek yok.

Ekonomik kriterler nedir? Aslında onlar da son derece kısa: İşleyen bir pazar ekonomisine sahip olunması, sağlıklı bir makro ekonomiye sahip olunması, ekonominin Avrupa rekabet koşullarıyla baş edebilecek bir kapasiteye sahip olması. Ben bunu çok özetle söylüyorum; aslında bütün bu esaslar aysbergin ucu aslında, bunun altında derin kurallar ve felsefe yatıyor.

Şimdi, o felsefeye bakalım, o da aslında son derece basit bir felsefe. Bir ülke eğer AB üyesi olacaksa, o ülkenin içinde ekonomik ve siyasi bir krizin çıkmaması lazım. Çünkü, bir üye ülkede çıkacak olan kriz, üyeler arasındaki entegrasyonun yoğunluğu dolayısıyla bütün sistemin işleminin felce sokuyor. Bunu gördük mesela, Avusturya'da Heider meselesi dolayısıyla siyasi bir kriz çıktı. Avusturya'da faşizme doğru, yani Avrupa'nın temel değerlerinin reddine doğru bir gidiş oldu, o zaman Avusturya'yı boykot ettiler bir süre için ve Heider ayrıldı.

Bir ülkede siyasi bir kriz de çıkabilir, bir ekonomik buhran da çıkabilir. Bunun önlenmesi için içeride bir iç barışın sağlanması lazım. Bu iç barışın sağlanması için gerekli olan koşulları temin edecek olan, aslında ülkenin kendisi; dışarıdan

dayatma değil. Aslında “Katılma Ortaklığı Belgesi” dediğimiz, bunun temel esaslarını ortaya koyuyor. Ondan sonra, bu Katılma Ortaklığı Belgesi ışığında, ne yapacağımızı kendi ulusal programımızda ortaya koyduk. Bu da aslında bizim hükümetimizin Avrupa’ya değil, kendi halkımıza, kendi milletimize verdiği bir taahhüt. Diyor ki: “Bu Katılma Ortaklığı Belgesi ışığında bunun içindeki tedbirlerden şu kadarını şu zaman içinde yapmayı size taahhüt ediyorum.” Aslında bazı ülkelerde, bazı aday ülkelerde bu meclisten geçirildi.

Bizde öyle bir şey olmadı, hükümetimiz bunu taahhüt etti. Buna neden ihtiyaç var? Demin söylediğim esas sebepten buna ihtiyaç var, fakat temel mesele biz kendi bahçemizdeki dikenleri kendimiz ayıklayabilirsek, eğer biz özgürlüklerimizin sınırlarını birbirimizle mutabık olarak, kendimiz tayin edersek, o zaman Avrupa’nın buna diyeceği bir şey yok. Ama, biz özgürlüklerimizi daha fazla genişletmek isterken, halkımızın bir kısmı bunu yeterli görmez, bir kısmı daha fazla ister ve bu da çatışmaya doğru giderse, o zaman tabii ki sorun çıkıyor. Nitekim, bu sorun da üyeliğe kadar çözülmediği taktirde, AB’nin işlemesini sekteye uğrattıyor. Kopenhag Kriterlerinin temelinde yatan bu. Ama, Kopenhag kriterleri 1993 ya da 1994’te Kopenhag Zirvesinde tespit edildi. Bu kriterlerin tespit edilmesinin bir amacı da eski Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin adaylıkları için düşürülmüştür. Yani, onların hassasiyetlerini göz önüne alan kriterlerdir. Burası çok önemli bir noktadır, çünkü bu Kopenhag Kriterlerinin müzakere edilebilirliğinin bir göstergesi, eminim ki bunu hükümetimiz bilmektedir, ancak kamuoyumuz tarafından bilinen bir şey değildir.

Bu olgu bize şu imkânı veriyor, Kopenhag Kriterlerinden bazıları var ki, aslında 1990 ya da o tarihlerde biz olsaydık,

Kopenhag Kriterlerinin bazılarının bize göre uyarlanması belki söz konusu olabilirdi. Ama, bizim adaylığımız Kopenhag kriterlerinin belirlenmesinden sonra gündeme geldi. Yani bizim hassasiyetlerimiz gözönüne alınan kriterler değildir. Götürü olarak bize diyorlar ki: “Sizin bu kriterleri yerine getirmeniz gereklidir.” Burada aslında Türkiye’nin söyleyeceği çok şey var. Size İngiltere’den -orasını az çok bildiğim için- bir örnek vermek istiyorum; İngiltere’de görev yaptığım 5 sene zarfında gördüğüm son derece ilginç şeylerden bir tanesi, Metropolitan polis yetkilileridir. İngiltere’de büyük şehirlerin, mesela Londra’nın polis şefi ne yasal, ne kazaî, ne de idari bir denetime tabidir. Tabii, bu Kopenhag kriterlerini bir tarafa bırakın, Roma Anlaşmasına, İnsan Haklarına aykırıdır. Bir örnek vereyim, İngiltere’de bir sokak gösterisi olsa ve orada Metropolitan polis şefi kendi görevini ifa ederken bir ölüme sebebiyet verse yahut bir zarar ıka etse, bir suç teşkil eden fiil ıka etse hatta, parlamentoda yasal olarak komisyonlarda gelip hesap veremez. Yani, parlamentonun böyle bir şey kurmaya, kazaî bir yargıya tabi olmaz, idari bir yargıya tabi olmaz. Ama, İngiltere’nin bu haliyle üyeliği kabul ediliyor ve buna kimse itiraz etmiyor. İki sebebi var; bir İngiltere’de işleyen bir demokrasi olduğu kabul ediliyor, yani bin yıllık Magna Carta’dan bu yana gelişmiş bir parlamenter demokrasi bu tür kendi özellikleri, bu tür spesifisiteleri olduğu ve bunlar uyarlandığı halde, mevcut AQUI’ye uyarlanıyor bunlar. Şimdi, Türkiye için olabilir mi? Bu noktada olmaz, çünkü AB aslında ülkelerin tarihi ve kültürel güzergahlarına saygılı; ama bizim hassas olduğumuz kendi tarihi ve kültürel güzergahlarımız dolayısıyla, hassasiyetlerini hepimizin bildiği -mesela ana dil gibi, ordunun işgal ettiği mevki gibi- konularda Türkiye’nin kendi spesifisiteleri var. Aynen İngiltere’de polis olduğu gibi; bizim ordumuzun

kendine göre siyasette oynadığı bir ağırlık var. Şimdi “bu doğru mudur, değil midir?” bunun münakızlarına girmiyor, sadece müşahede yapıyorum. Aslında, kendi içimizde ordunun yeri konusunda mutabıksak, eğer kendi içimizde ana dilin eğitimi veya yayını konusunda mutabıksak, kendi içimizde bir kavga yoksa; bu AB tarafından müzakere edilebilir bir konudur. Belki bu konuda Gündüz Aktan Bey veya Meral Hanım mutabık olmayabilirler, başkaları da mutabık olmayabilir; ama bu benim bu kadar yıllık tecrübemden edindiğim izlenimdir. Hükümetimizin bunu müzakere etme kapasitesini göstermesi lazım.

Örneğin Avrupa Birliğinde serbest dolaşım var, yani insanların Avrupa Birliği sahasında bir yerden bir yere gitmelerine ve mal mülk edinmelerine kimse engel olamaz, bu Roma Anlaşmasının temelinde yatan bir prensiptir. Ama, bugün Danimarka’da bazı bölgelerde Almanlar mülk alamıyorlar, bu Avrupa’yı kuran anlaşmalar sürekli bir delegasyondur. Aynı şekilde Finlandiya’nın bazı bölgelerinde İsveçliler mal alamazlar, aynı şekilde Polonya’yla Almanya arasındaki sınır bölgelerinde -şu anda yapılan müzakerelerde bunlar söz konusu oluyor- Almanlara mülkiyet edinme sınırlamaları getirilmekte.

Buradan Kıbrıs’a geçiyorum, bizim de savunduğumuz tezlerimizden birisi, Kıbrıs’ta Rumların Kuzeyden mal almamaları yahut da seyahat kısıtlamalarına tabi olmaları ve bunun Roma Anlaşmalarına, yani topluluğu kuran anlaşmalara sürekli delegasyon getirilmesi konusu. Bunlar aslında AB’nin uygulamalarına uygun olan olgular. Aslında, bütün bunların tabiatıyla bu çerçevede bir parça daha fazla müzakere konusu, daha doğrusu hem ulusal düzeyde, hem uluslararası düzeyde biraz daha medyatize edilmesi, hükümetimiz tarafından daha fazla ortaya atılması ve müzakere konuları olarak ortaya

sürülmesi lazım.

Sayın Başkan, ben burada bitiriyorum. Çünkü, zannediyorum, bazı konulara değindim, tabii bu konular daha da çok konuşulur, ama zamanımız sınırlı. Çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

PANEL YÖNETİCİSİ- Sayın Büyükelçi teşekkür ederim. Çok değerli bilgiler verdiniz. Ben Sayın Büyükelçinin temas ettiği bir hususu tekrar dile getirmek istiyorum: Kopenhag Kriterleri meselesi. Kopenhag Kriterleri, 93'ten evvel AB'nin tam üyesi olan ülkeler için uygulanan kriterler değildir. Adaylığı söz konusu olan ülkeler için ve özellikle Sayın Sanberk da ifade ettiği gibi "Doğu Bloğu ülkelerini hedef alan kriterler." Bizim bunu çok iyi değerlendirmemiz lazım. Hatta, ben Kopenhag Kriterleri için "MÖ-MS" diyorum. AB'nin Kopenhag Kriterlerinden sonraki şekli buna göre de değişmiştir.

Bir de ikinci husus var. Sanıyorum, Sayın Gündüz Aktan okuyanlar bilirler, Sayın Aktan bu hususu yazılarında da dile getirir. Biz müzakere etmiyoruz, En büyük zaaflarımızdan biri bu.

Ben kısaca Sayın Büyükelçimizin, Atina Büyükelçiliğinde, Milletlerarası Cenevre Ofisi nezdindeki Büyükelçilikte, Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşlerden Sorumlu Müsteşar Yardımcılığında bulunduğunu dile getirmek istiyorum. Şimdi, çok mükemmel bir gazeteci, herkesin kendisini merakla takip ettiği bir gazeteci arkadaşımız, sizi dinlemekten zevk duyacağız.

Sayın Aktan buyurun.

GÜNDÜZ AKTAN- Çok teşekkür ederim Sayın Bakanım. Benim için o kadar güzel sözler söylediniz ki, buna nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Bizim için de sizin siyasi liderliğinizde o tarihi anları birlikte yaşamak, çok büyük bir zevkti. Umarım bunları bir gün bir şekilde yazarsınız, çünkü hakikatten bunları yaşayan tek insan da sizsiniz. Çünkü, biz geldik-gittik, sürekli olarak siz kaldınız o dönemde.

Sözlerime başlarken, Türk Hukuk Kurumu Başkanı Sayın Özden'e ve Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Özok'a bu toplantıyı yaptıkları ve beni davet ettikleri için şükranlarımı sunmak istiyorum.

Aşağı yukarı şu ana kadar söylenmeyen laf kalmadı gibi, onun için ben de bu söylenenlere fazla bir şey ilave etmeden belki kendi açımdan yaklaşarak, birkaç şey söylemek istiyorum.

Birincisi; çok karmaşık, gayri mükemmel bir bütünleşme süreciyle karşı karşıyayız. Türkiye de bir "ulus devlet", aktör olarak, mükemmel bir aktör değil. Bu Birlikle tarihi ve çok zor ilişkilerimiz var ve bütünleşme süreci de zor bir süreç olarak geçiyor. Burada "Bizim için en gerekli olan hangi melekedir?" diye sorarsanız, benim söyleyeceğim şey; gerçekçiliktir. Gerçekçilik; karşı tarafın, yani AB'nin önemini bilmekte, ama onu gereksiz yere idealize etmemekte, yüceltmemekte. Realizm; kendi gerçeğimizi bilmekte, kendi olanaklarımızı bilmekte, ne bunu fazla abartmakta -ki biz abartmakta çok başarılı da sayılmayız- fakat aynı zamanda küçümsememekte.

Bu çerçevede kamuoyumuzu meşgul eden birkaç nokta var ki, arkadaşlarım değindiler, ben de onlara değinerek geçmek istiyorum. "AB'ye gürsek mi, girmesek mi?" sorusu geçmişte kalmış bir soru. 1964'ün başında yürürlüğe giren Ankara

Antlaşmasının 28. Maddesi dahil bu antlaşmayı imzalayan heyetin siyasi iradesi bugüne kadar değişmeden devam etti. Şimdi sorunu tekrar açmak “girelim mi, girmeyelim mi?” diye referandum yapmak, bence tamamen gereksiz ve boş bir şeyle uğraşmak.

Burada belki düşünebileceğimiz bazı şeyler var. Türkiye Gümrük Birliğini yaptı. Arkadaşlarımız sabahtan bu yana söylüyorlar- tam üye olmadan Gümrük Birliğini yapan tek ülkeyiz. Ben Atina’da Yunanistan’ın üyeliğinin 10. yılında bulundum, daha Gümrük Birliğini yapmamıştı. Yeni adaylar da girecekler, senelerce yapamayacaklar Gümrük Birliğini. Türkiye Gümrük birliğini yaptı, bu bizim açımızdan bir anlamda tek taraflı bazı yükümlülükler getirdi. Türkiye, bu yükümlülükleri dengeleyecek tam üyelik kaynaklarından yararlanamadı. Demek ki, bugün AB bizimle ticari, ekonomik ilişkilerinde aslında azamisini almıştır, fakat karşılığını vermemiştir. Türkiye’nin tam üye olmak istemesi, bu bakımdan Gümrük Birliğiyle yüklendiği yükümlülüklerin karşılığını AB’den almaktır. Bu bakımdan bizim AB’ye tam üyelik için ısrar etmemiz gerekmektedir. Yani “şimdi girmesek” demenin anlamı Gümrük Birliğini bırakmak ve ticaret anlaşmasına dönmeyi istemektir.

Bugünün dünyasında, yani küreselleşmede bölgesel birlikler çok önemli. Tabii, AB entegrasyon süreci bir bölgesel birliğin, entegrasyonunun çok ötesinde bir şey; ama bu bakımdan da çok önemli. Küreselleşmenin çok büyük yükleri var ülkelere. Bölgesel birlikler bu yükleri hafifletiyor, bir anlamda üyelerini koruyor. Avro’nun bu ülkelere sağladığı en büyük avantaj bu. Dünyadaki dalgalanmalardan, borsaların tehlikelerinden koruyor. Demek ki, AB’ye girmek küreselleşme bakımından da bizim için önemli.

AB bir küresel güç olacak mı? Yani, bir süper güç olacak mı

ABD gibi? Bunun üzerinde bile durmak istemiyorum. Bizim hayatımız boyunca böyle bir ihtimal mevcut değil. Avrupa Birliği, ne ABD gibi başlangıçta bir Bağımsızlık Savaşı, ne başlangıcından 70 yıl sonra bir iç savaş geçirdi. Dolayısıyla, AB hiçbir zaman bir ulus devlet gibi bütünleşemez. Zaten, Avrupa'nın ulus devletleri dünyaya "ulus devletin ne olduğunu" tanıttılar. Bunlar, bizim hayatımız boyunca, ulus devletliklerinden vazgeçerek, bir federatif yapıya da ulaşamazlar; böyle bir hedefleri de yok. Onun için AB bir süper güç değil; fakat çok önemli bir ekonomik güç olacak. Bu ekonomik gücün bir güvenlik gücüne dönüşmesi de mümkün. Ama, dünyanın her tarafına güçlerini yansıtacak bir süper güç olmayacak.

Hepimizin zaman zaman değindiğimiz bir konu var: Türkiye Avrupa Birliğine girmezse ne olur? Türkiye'de bazı çevreler "Türkiye'nin iç dinamiklerinin, yani Türkiye'nin siyasal ve ekonomik mekanizmalarının esasen yetersiz olduğunu, Türkiye'nin bundan dolayı Osmanlı'dan bu yana reformları hep dış baskılarla -bir anlamda itip kakmayla yaptığını- bugün de bu reformları yapacak halde olmadığını, bundan dolayı dış dinamiklere ihtiyaç duyduğunu" söylüyor. Ayrıntısına girmek istiyorum, böyle bir şey külliyen yanlıştır. Hiçbir ülke dış dinamikle kalkınamaz, nasıl ki hiçbir insan sadece dış dinamikle kendi kişiliğini, karakterini, kendi melekelerini, kabiliyetlerini geliştiremezse. Daima, ve ilk olarak insanın içi vardır, toplumun içi vardır; bunun iç mekanizmaları, iç dinamikleri vardır. Dışarıdan gelene boşuna "stimulus" yani dış etkiler denilmemiştir. O bir dinamik değildir, sizin yerinize geçip, sizi kalkındıramaz. Türkiye bugünkü sorunlarıyla AB içine girip, bu sorunların kendiliğinden ortadan kalkacağını düşünüyorsa, bu son derece yanlıştır. Bunun örneğini size Yunanistan'dan verebilirim.

Yunanistan da 1981'de girdi. 1995 yılına kadar, yani 15 yıl, Simitis'in Başbakanlığına kadar iç dinamiği mevcut olmadığı için, hiçbir şey yapamadı. Ta ki, aklı başında bir adam geldi; AB'nin ona, ülkesine sunduğu imkanlardan yararlandı, ondan sonra Yunanistan gelişmeye başladı. Şimdi, burada da mübalağa etmenin alemi yok. Yani, söylenen bir şey var: "Efendim, Portekiz, İspanya ve Yunanistan Türkiye'yle başlangıçta aynı düzeydeydi, hatta hatta Türkiye daha ilerideydi, ama bunlar bir girdiler içeriye, aldılar başlarını gittiler. Hayır, böyle bir şey olmadı. OECD'den bütün rakamları getirttim, kişi başına milli gelirleri her zaman Türkiye'nin 2,5-3 misli önünde olmuş. Yani, oralarda bir mucize aramanın lüzumu yok, ama onlardan mesela İspanya özellikle üyeliğini çok iyi kullandı, Bir de İrlanda tabii. Asıl mucizeyi yaratan İrlanda'dır. Ama, küçük ülkelerde bu kolay oluyor, nüfusu artmayan ülkelerde bu kolay oluyor, çevrelerinde gelişmiş ülkeler varsa bunlar kolay oluyor. Bizim coğrafyamızda bunların hepsi zor, iç çatışma da geçiriyorsanız daha da zor.

Şimdi bir soruya geçmek istiyorum "Bunlar bizi istiyorlar mı?" Arkadaşlarım buna değindiler , bu soruyla uğraşmak da boş; çünkü içinde istemeyenler de var, yarım yamalak isteyenler de var, bizi gerçekten isteyenlerin sayısı çok küçük. Ama, bunlar zaten dışarıdakileri içeriye almayı hiçbir zaman istemedi. Bizi de almak için can atacaklarını zannetmiyorum. Fakat, içeriye girdikten sonra bunların tavırlarında çok süratli bir değişiklik olur. Şimdi, bize bu kadar çektirenler, ondan sonra gayet iyi muamele ederler, eşitiniz gibi muamele ederler; zaten etmemek hadlerine de düşmemektedir. Çok büyük bir ülkeyiz. Nüfus AB kurumlarının karar mekanizmalarına bir şekilde yansıyor. Siz bu levyeleri elinize aldığınız andan itibaren size saygılarında ani bir artış olabilir. Zaten, bundan dolayı birçok müzakereci "aman

başta ne istiyorlarsa verelim bunlara, hele bir girelim içeriye, girdikten sonra bunların hesabını görürüz” diyorlar. Ama, bu nedense bizim tabımıza, karakterimize bir türlü uymuyor; illa baştan her şeyi bir anlamda “kafalarına indirecek şekilde söylemek” istiyoruz; bu bizim huyumuz. Bir de söylediğimiz zaman onları sıkıyorsak, ayrıca da “niye sıkıldıklarına” kızıyoruz.

Bizim yapacağımız bir tek şey var. Biz bunların iradesini test etmek zorundayız “bizi istiyorlar mı, istemiyorlar mı?” Bu süreçte bunlar bize karşı ikircikli davrandılar -güzel bir kelime değil belki ama- yani, bir istiyorlar, iki-üç defa da istemiyorlar, sonra tekrar istiyorlar. Lüksembourg’da olduğu gibi istemediklerine pişman oluyorlar, ondan sonra Helsinki’deki istemeye başlıyorlar. Birtakım eski, özellikle emekli olmuş, devlet adamları çok daha açık konuşuyor; Konvansiyonun Başkanı Valery Giscard d’Estaing Türkiye hakkında çok parlak laflar söylemiştir “Aman gelmeyin, nereye giderseniz, gidin” diye. Schimidt de aynı şekilde, kitap yazdı; kitabın bir chapter’i Türkiye hakkında. Bunlar olacak ve bunun dışında belli kesimler bizi istemiyorlar, isteyen bile tam kararlı değil; o bile değişiyor. Yalnız unutmayalım, öyle bir sürece girdik ki, bu süreç dönüşsüz, bizden ziyade onlar bakımından dönüşsüz. Türkiye’yi reddettiklerini düşünün; NATO’nun güney doğu kanadını düşünün, bu bölgeyi düşünün, bunlarla ilişkilerimizi düşünün. Böyle bir şeyi göze alabilirler mi? Eğer, vakti zamanında “biz bunu alamayız, onun için şimdi gelsin sonradan bir yolunu bulup redderiz” dedilerse, çok büyük bir yanlış yaptılar. Bundan sonra artık yapılmasına imkan yok. Biz düşe kalka, bunların belki de bize yaptıkları ve canımızı sıkan bu kötü muameleleri sineye çekip, arada bir çok fena bunları geriye püskürterek, bağıra çağıra gireceğimizi zannediyorum ve bu iyimser bir senaryo da değil. Bir nevi mahkûmiyet gibi bir şey, iki

taraf için de, geriye gitmek çok zor.

Öyle bir şey olur ki, felaket bir şey, o zaman geriye çıkarsınız. Zaten İsmet Paşa da onun için antlaşmayı imzalamadan evvel, heyete dönüp sormuştu “biz buradan çıkabilir miyiz?” diye. Çünkü, bakmış maddeler normal bir anlaşma maddesine benzemiyor. Onun üzerine yine “Çıkarız Paşam” diye sesler gelmiş, imzayı atmış. Onun için yine çıkabiliriz.

Gene, Sayın Sanberk’in söylediği gibi, asıl üzerinde durmamız gereken “Nasıl gireceğiz?” Pazarlık ederek, müzakere ederek gireceğiz, ama biz nasıl gireceğiz?

İki çeşit şart var. Bu şartlardan biri Kopenhag Siyasi kısıtı değil, ama “siyasi şart” diyebiliriz; Kıbrıs ve Ege sorunlarını çözmek veya çözüm sürecine sokmanız lazım. Tabii, bu onurla ilgili olan kısım. İkincisi; Kopenhag Kriterleri. Peki, pazarlık yapacağız da, söylemek kolay, hadi pazarlık yapalım, hangi konuda pazarlık yapacağız?

Genelde hükümetimizin sayın mensupları kendi tebliğlerini verdikten ya da konuşmalarını yaptıktan sonra bir anlamda bizi irşat ettikten sonra, hemen ayrılırlar; ondan sonra da kendileri derler ki “bunu halkımıza iyice anlatmak lazım.” Kim anlatacak bunu halka bilemiyorum? Bir de burada şöyle bir şey var “hükümetimiz her şeyin en iyisini bilir, yani bizler biliriz bunu, işte size de anlattım” gibisine. Bu yanlış bir şey. Bakın bundan dolayı, Türkiye on beş yıl terörle uğraştı, fakat Türkiye’nin devlet adamları bir hafta sonlarını bu konuyu doğru dürüst tartışmaya ve anlamaya ayırmadıkları için, dünyada söyledikleri laflar “Bu kan bu yerde durmaz, biz bunları alt ederiz, ordumuz kahramandır” bunları söylediler. Şimdi de söylenenler çok farklı bir şeyler değil.

Kopenhag Kısıtları 1993’te kabul edildi, Özdem Sanberk

söyledi bunu. Kopenhag Kıstasları bir paragraf, fakat o paragrafın üstünde bir küçük paragraf daha var. O küçük paragrafta “Bu belgenin yeni bağımsızlığına kavuşmuş, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliğine entegrasyonu için uymaları gereken kriterler olduğu” yer alır. Bunların dışında hiçbir ülkeyle ilişkili değildir. Bunu uyarlayabilirsiniz, fakat bu haliyle değildir. Metnin içine baktığınız zaman, bunu açıkça görürsünüz. Nedir gördüğünüz? Çok basit bir şey: Totaliter idarelerden demokrasiye geçiş, onun için birtakım kıstaslar konulmuş. İki; planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş. Onun için birtakım kıstaslar konulmuş. Türkiye’nin bu iki kıstas grubuyla da bir ilişkisi yok. Bu ülkeler Gümrük Birliğini yapmamış Siz Gümrük Birliğini yapmış olarak oradaki hükümlerle ne alakanız olduğunu düşünün. Oradaki hüküm diyor ki: “AB’nin ekonomik gücüyle rekabet edebilecek güce sahip olmak.” Gümrük Birliğini yaptığınıza göre “o güce sahipsiniz demektir. Sonra müktesebatı alacaksınız, o ayrı.

İkincisi, 15 yıl iç çatışma geçirmiş bir ülkeyle alakalı değil Bu kıstaslar. Buna ilişkin herhangi bir önlem öngörülmemiş. Ne ön görülecekti? Gayet basit: O bölgeyi silahlı kuvvetlerinizle pasifize ettikten sonra, o bölgenin kalkınmasını sağlamanız lazım. İyi peki de Güneydoğu ile ilgili bir yardım geliyor mu bize? Hayır gelmiyor. Kaldı ki AB Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini almak için bu Kopenhag Kıstaslarını oluşturduktan kısa bir süre sonra, bu ülkelere dönük fonları da oluşturdu. Türkiye’yi adaylığa kabul ettiklerinde bu fonlarda Türkiye için para kalmamıştı. Onun üzerine Türkiye’yi bazı fasillara sokuşturdular ve şöyle bir rakam çıktı: Türkiye hibe olarak yılda 150-160 milyon Avro alacak. Aynı anda Türkiye’nin nüfusunun 1/3’ünden daha az olan Romanya 660 milyon Avro alıyor, yani Türkiye’nin alması gerekli olanı bulmak

için üçle çarpacaksınız, Yani bize 1,5 milyar gelmesi lazım “Pazarlık” dediğiniz şey, işte bu noktadan başlar. Eğer karşınızdaki pazarlıktan anlayan kapitalist Avrupa’ysa “paradan çok iyi anlıyor” demektir, bu hesabı da çabuk anlatırsınız ve bu parayı vermeye başladığı andan itibaren sizi bir an evvel üye yaparlar. Çünkü, para vermesi, taahhüdünün gücünü gösterir. Biz bu parayı isteyemedik. Bakın, dün bile Sayın Mesut Yılmaz’ın bir beyanatu var: “Onurlu olmak taahhütlerini yerine getirmektir.” Tamam, hiç kuşku yok. İyi de yani akıllı olup olmamak açısından bakarsak, akıllı olmak da “çıkarlarını karşından talep etmektir.” Bunların hiçbirini açıkça talep edilmedi. Bu para durumu ne rezalettir, niye bize onlar kadar vermiyorsunuz, niye on katını vermiyorsunuz?” diyemiyoruz. “Efendim, bizim paramız yok” böyle bir özür kabul edilemez. Sizi aday yaptı, aday yapınca, bırakın kıstasları, sizin müktesebatı uygulamak için çok ciddi kaynaklara ihtiyacınız var. Size müktesebatı bedava uygulatacak bu adamlar. Bakın, 2000 yılının başına kadarki tüm tabloya Türkiye’ye 1964’ten 2000’e kadar 5,4 milyar Avro para vermesi lazımdı, 1,4 vermiş, 4 milyar Avro’luk borcu var Bunu hiçbir hükümet istemiyor.

Bunu geçen gün yazdığımız zaman, Karen Fogg “Gümrük Birliğinden olan borcumuzu verebiliriz” dedi. İyi o zaman, hadi isteyin! Yani, bunu bir türlü isteyemiyorsunuz, o zaman nasıl olacak bu müzakere? Çünkü “Hayır diyecekler” diye korkuyorlar, çünkü istenmediğimizi biliyoruz ya, içimizden bir yerden, çok talepkâr olursak, bize “kusura bakmayın, hadi dışarıya buyurun” diyecekler. Hiç böyle bir şey yok. Bu asgari müzakere bilmemek, durumu yanlış değerlendirmek demek.

Terör listesi aynıdır. Sizden idamı kaldırmanızı istiyor. Bakın, idamı mutlaka kaldıracaksınız, siyah-beyaz bu; öteki

konular gibi değil. Asgari olarak şu mantıki argümanı kullanamaz mısınız: “Sen PKK’yı terör örgütü olarak listeye bile koymadın, benimle terörizm konusunda asgari bir işbirliği dahi yapmıyorsun, ama idam konusunda ‘teröristleri idam etmeyeceksin’ diyorsun, PKK’yı koy listeye, ondan sonra gel, o zaman ben kendi kamuoyuma bunu çok daha rahat anlatabilirim, kendi siyasi kesimlerime bunu çok daha kolay savunabilirim.” Bunu söyleyebilirsiniz, Bunu da söylemiyorlar. Yani, kendimizi onların yerine koyup “neler söylenebilir?” diye bakıyoruz.

Üçüncü konu kültürel haklar. Kültürel haklar; ana dilde yayım ve ana dilin eğitimi hakları. Fransa 1951’de bölgesel dilleri saptamış. 1974 yılında ilk defa eğitim öğretime girecek, yani aşağı yukarı tam üyelikten 14 yıl sonra. Tam olarak yine giremiyor ve 1984-1985 yıllarında kanunlarında değişiklik yapıyor. Ne oldu? Attı gene 10 yıl öteye. 1995’te çıkan bir kararname var, bir adım daha ileri. Bunun anlamı şu: Uzun bir süreçte ve tam üye olarak, yani, bölgesel fonlardan yararlanarak, bu tür kültürel hakları adım adım vermiş. Bizde nasıl oluyor bu? On beş yıllık bir iç çatışma yapıyorsunuz, 40 bin ölü veriyorsunuz, bölge harabeye dönmüş, ekonomisi sıfır, bundan üç yıl sonra size diyorlar ki: “Şu hakları hemen ver” ki giriş müzakerelerine başlayabilesin. Bunda bir insaf, adalet filan yok. Öteki durumlar da buna benziyor. Fikir özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğünde de, hem fikir olarak, hem de örgütlenerek bölünmeyi savunabileceksiniz. Yani, etnik çizgide bir parti ortaya çıkacak “ben Türkiye’den ayrılmak istiyorum” diyecek. Aynı İskoç Partisi gibi, Korsika’daki on bire yakın oluşum gibi, bunların hepsi gibi yapacak. Aynı şekilde iki de Bask’ta var, Katalonya’da da var; demek ki, bu yerlerdeki özgürlükleri bizim de vermemizi istiyor. İyi de onların hepsi olağanüstü fonlardan yararlanıyorlar; hassas bölgeleri adam akıllı gelişmiş durumda, o

zaman siz ayrılıkçı akımları marjinalize etmek imkânına sahip oluyorsunuz. Ayrıca, bir de AB'nin içindesiniz. İçinde olduğunuz için, adalet mekanizmasından, içişleri alanlarındaki işbirliğinden yararlanıyorsunuz. Bunların hiçbirisi yok bizim için. Türkiye burada pek ala esneklik talep edebilir. Türkiye'nin yapamayacağı "Kopenhag Kriterlerinin özel durumundan dolayı önümüzdeki 30 yıl uygulamayacağım" gibi bir lafı etmektir. Yani, "hiçbir zaman uygulamayacağım" demektir. Bu olmaz. Bunları uygulamak zorundayız. Ama adamlar bize imkan sağladıkça, belli esnekliklerle. Bunu anlatmak niye zor olsun ki? Bunu anlarlar.

Son olarak Kıbrıs'a gelmek istiyorum. Kıbrıs konusunda buradaki büyük elçilerin bize söylediği: "Kopenhag Kriterleri gri alandır, burada bir iki adım atarsanız, bunun tümünü gerçekleştirmeniz gerekmez." Yani nedir bu? Dil eğitimine ilişkin bir pilot proje. Yayına, bir saatle başladınız TRT'de, yavaş yavaş genişletiyorsunuz. Ama kontrolünüz altında, tam serbestlik vermediniz. Bunlar olumlu yönde adımlardır. Bundan dolayı size "ama bunu da vermedin, yeterli değil" derse, biraz önceki argümanlarınızı söylersiniz, fazla bir şey de diyemezler. Kıbrıs konusu öyle değil, Helsinki Bildirisine bir şey yazılmış: "2002'nin sonuna kadar bu sorun çözümlenecek." Çözümlemezse AB kabahat kimdeyse ona bakacak, eğer kabahat Güney Kıbrıs'ta değil de, bizdeyse Güney Kıbrıs'ı üye yapacak (ve aldıkları andan itibaren de başına da korkunç bir bela alacak). Verheugen'in - biraz da haddini aşan- tehditkâr laflara başvurmasının nedeninin ardında yanlış politikalar yatıyor. Bunlar vakti zamanında kendilerine söylendi, "böyle tarihler koyar, politika yaparsanız, sonra öyle bir noktaya gelirsiniz ki, hem Türkiye'yi kaybedersiniz, hem de öyle krizler çıkar ki bölgede, o krizleri de kontrol edemezsiniz. Şimdi hep birlikte oraya doğru gidiyoruz.

Benim kanım, Sayın Denктаş -Allah uzun ömür versin- hayatının son döneminde bu işi makul bir çözüme bağlamak istiyor. Türkiye, bütün kesimleriyle makul bir çözümlü kabul etmeye hazır. Fakat, asıl sorun karşı taraftadır. Karşı taraf makul bir çözümlü kabul edemeyecektir. Bunu göreceksiniz. Bunu kabul etmesine imkan yoktur, bunu kabul edeceğini zannedenler, Helenizmin Yunan - Rum toplumundaki gücünü küçümseyenler veya bilmeyenlerdir. Bununla karşılaşacağız. Bu durumu aşmak için Türkiye ne yapacak? Türkiye'nin yapacağı şeyler belli. Fakat, bunun sonuna geldiğimizde kabahatin bizde olmadığını, onlarda olduğunu anlatamayabiliriz. Çünkü, anlatma özürllü bir milletiz biz. Karşıya derdimizi anlatmakta fazla bir isticall göstermeyiz "bu bize yakışmaz, kendisi anlansın" diye düşünürüz. Ama, karşısu bunu anlamaz.

Bu bir tehlike. Fakat ikinci büyük tehlike: Sorun çözümlendi ve Kıbrıs'ı içeriye alıyorlar. İşte o zaman ne yapacaksınız, siz dışarıda o içeride? Sizin için müzakere süreci bile başlamamış. Kıbrıs içeriye girdiği andan itibaren, Sayın Sanberk'in söylediği birtakım tedbirler var, birtakım deregasyonlar, istisnalar var, toprakları sattırmamak gibi. Ama onların hepsinin altında bir varsayım var: Siz de belli, makul bir süre sonunda tam üye olacaksınız. Olamadınız, O zaman ne olacak? Bunların hepsinin müzakere sürecinin içine çoktan girmiş olması gerekirdi, bugün bile geçtir. Türkiye'nin bu müzakereyi AB ve Yunanistan'la yapması lazım. Çözüm, iki taraf arasında adada olabilir, ama ötesi bizi ilgilendiriyor, Rumları ilgilendirmiyor. Bununla ilgili daha bir şey söylenmedi. İki dakikada bir Verheugen çıkıyor ortaya, Bakanımızın yanında, Bakanların yanında "eğer bu işler olmazsa, biz yalnız başımıza Güney Kıbrıs'ı alacağız" diyor. O noktada söylenmesi lazım "Alırsanız bütün sonuçlarına katlanırsınız ve

şahsen sorumlu olursunuz” diye. Bunu söylemediğiniz zaman, bunu kapalı kapı ardında söylemişsiniz, bunun faydası yoktur.

Uzun konuştuğumun farkındayım, sözlerime son veriyorum, bütün mesele şu:

Türkiye müzakere edecekse, genel olarak müzakere değil, sorun alanlarını alt alta koysun ve göreceksiniz Kopenhag Kriterleri dahil, her yer sorun alanı ve bunların her birinde görüşlerini saptasın ve bu görüşlerle ilgili pazarlık yapsın. Bunu yaparsa, Türkiye’de yalnız küçük bir liberal aydın grubun değil, Türkiye nüfusunun tümünün, yalnız İstanbul’un değil, şu anda İstanbul tarafından anlaşılmaz bir şekilde küçümsemekte olan, Ankara’nın ve Anadolu’nun da desteğini alır ve o zaman işte o zaman AB’ye girmenin bir anlamı olabilir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

PANEL YÖNETİCİSİ- Efendim, Sayın Büyükelçi Gündüz Aktan’a kapsamlı açıklamaları dolayısıyla teşekkür ederim. Özellikle müzakere gücümüz, deneyimimiz konusundaki somut örnekleri, sanıyorum gerçeğin tam ifadesidir. Burada bir iki noktayı belirtmek istiyorum, bu müzakere safhasını aşalım ondan sonra da başka bir sahaya intikal edelim. O da akıllıca yapılan “Lobing faaliyetleridir; ilgililerle kişisel ilişkiler kurmak, Avrupa Birliği’nin sorunları hakkında fikir alışverişinde bulunmaktır.

Sayın Verheugen meselesine siz çok nazik bir şekilde temas ettiniz. Ben biraz ileri gideceğim. Sanıyorum ki, Verheugen komiserlik görevini tam anlamıyla yerine getirmiyor. Hepimiz bu düzeyde bir çok sayın komiserle temas ettik; bunların niteliklerini bir Chersin, bir zaatın aksine bir Mattutes, Tindemans, bunlar

Avrupa'nın büyük adamlardır. Sayın Verheugen tehditle başlıyor, bu da adadaki müzakereleri çıkmaza sokuyor. Bu açıdan komisyonun bu muhterem zatın dikkatini çekmesi lazım gelir sanıyorum.

İkincisi yaptığı beyanlar, Helsinki Anlaşmaları, kararlarıyla sureti katiyede bağdaşmıyor. Bunuda hiç kimse dile getirmiyor. Bu üzüntü vericidir. Belgelere dayanarak konuşma adetimiz yok.

SALONDAN- Hocam, gelirken “onurumuz kırıldı” demedim, giderken onurumuzun kırılması nedir? Bu aşağılanmalar, bu haksızlıklar, bu koşullardır, önümüze getirilen.

PANEL YÖNETİCİSİ- Müsaade ederseniz, tekrar teşekkürlerimizi ifade ediyorum. Bir haberim var; muhterem Meral Hanımefendi İstanbul uçağını kaçırmamak için bizi zarif mevcudiyetinden mahrum bırakıyor. Buraya geldikleri için hem şahsen, hem Türk Hukuk Kurumu ve Barolar Birliği adına çok teşekkür ediyorum.

MERAL GEZGİN ERİŞ- Ben çok teşekkür ederim, çok onurlandırdınız.

PANEL YÖNETİCİSİ- Efendim, gerçekten Türk Hukuk Kurumu ve Barolar Birliğinin mümtaz yöneticilerini tebrik etmek lazım. Çünkü, fevkalade müstesna panelistleri bir araya toplamışlar. Bu müstesna panelistlerden biri de son konuşmacı olarak Sayın Uluç Gürkan. Kendisine evvela buraya teşekkürleri

dolayısıyla teşekkürlerimi ifade ederim.

Özel bir anımı dile getireceğim: çok sık olmasa dahi, arada bir Sayın Gürkan'la uçakta yahut havaalanında karşılaşırız, Bazı sohbetlerimiz olur. En son bir ara Strasbourg'da karşılaştık galiba. Hemen itiraf edeyim, o sohbetlerden etkilendim ve yararlandım. Sayın Gürkan bizi dışarıda gayet iyi temsil eden bir arkadaşımız. Kendileri, AGİT Parlamenter Asamblesinin Başkan Yardımcılığını yaptı ve halen, kendisi Avrupa Konseyi Başkan Yardımcısıdır. Meclisteki faaliyetleriyle, gerçek seçkin bir milletvekilidir. Müsaade ederseniz, değerli Milletvekilimiz Uluç Gürkan'a son sözü vermek istiyorum.

Hemen hemen saatimiz doldu, birkaç soru var. O soruları cevaplayarak oturumunu kapayalım. Ancak sizin takdirlerinize de uyarız.

ULUÇ GÜRKAN- Teşekkür ediyorum Sayın Bakanım. Yemekten sonra konuşmanın çok zor olduğunu biliyorum. Uzun bir günde, böyle sabırlı bir topluluğa son konuşmayı yapmanın da zor olduğunu biliyorum ve o güzel sözleriniz bu konuşmayı biraz daha zorlaştırdı. Altından nasıl kalkacağım, bilemiyorum.

Efendim, belki bugün burada değil ama genelde biz AB'yi yanlış bir zeminde tartışıyoruz. Sayın Sanberk de, Sayın Aktan da vurguladılar "bizi alacaklar mı, almayacaklar mı, alırlarsa girelim mi, girmeyelim mi?" Bizi alırlar almazlar sorununa Sayın Sanberk'in, Sayın Aktan'ın söylediklerine bir şey eklemek istemiyorum yalnız, bir noktaya özellikle dikkat çekmek istiyorum. "Bizi alırlar mı, almazlar mı, girelim mi, girmeyelim mi?" derken, bir tür papatya falı açar gibi evet hayır oyunu oynuyoruz. Yani, klasik deyimiyle akla kara arasında kendimizi sıkıştırıyoruz. Oysa

yaşamın kendisi gibi hiç kuşku yok ki AB olgusu da, akla karadan ibaret değil. Arada gri tonlar var ve insan aklının üstünlüğü, o gri tonları yakalayıp, Sayın Aktan'ın vurguladığı müzakereleri o gri tonlar üzerinden AB somutuna götürebilmekte. Türkiye'de genel olarak "girmeyelim" denilmiyor, çünkü Türkiye'de, AB'nin genel yaklaşımlarından etkilenererek, "ağzımızla kuş tutsak bizi nasıl olsa almayacaklar" havası var. Bu hava, kiminde karamsarlık konusu yaratıyor, kimindeyse bir keyif unsuru oluyor; buna sığınılarak aslında meseleyi sağlıklı olmayan, yeterli olmayan, bilgiyle beslenmeyen, kısır bir tartışmanın, kısır bir çekişmenin, taraflaşmanın ve zıtlaşmanın içine itiyoruz.

Bunu aşmamız lazım ve ben bugünkü paneli düzenleyen Türk Hukuk Kurumu Başkanı Sayın Özden'e ve Barolar Birliğine çok teşekkür etmek istiyorum. Bu kısırlığı bu şekilde, katılım az olsa da "bir öncülükle aşılabilecek" diye düşünüyorum. Şimdi dilerseniz bu kısırlığı aşma yolunda bir durum tesbiti yapmakta büyük yarar var.

Bir, olayın statik, durağan bir resmini çekelim. Hiç kuşkusuz, şimdi kabaca özetlemeye çalışacağım veya bir kısmı daha önceki konuşmalar çerçevesinde yinelemek zorunda kalacağım bu fotoğraflar, bizim için bağlayıcı değil. Çünkü fotoğraflar yaşamla, birlikte, zamanla birlikte kendi içinde dinamik; değişmek ve gelişmek zorunda. Ama bu dinamizmin nedenlerini ve bizlerin bu dinamizme yapabileceğimiz olası katkıları göz ardı etmeksizin, önce fotoğrafı tespit etmek lazım.

Bir kere hiç kuşku yok bugünkü koşullarda Türkiye, AB boyutlarında oldukça büyük bir ülke. Nüfusu çok fazla ve bu nüfus son derece düşük bir gelir seviyesiyle AB kapısında. Şu anda Türkiye'de kişi başına düşen gelir AB ortalamasının yüzde 15'i bile

değil. Böyle bir ülkenin hazmı çok kolay değil. Bu bir olgu bu bir gerçek. Kaldı ki AB, önümüzdeki kısa dönemde yani görülebilir bir gelecekte, içinde Polonya'nın da olduğu toplam nüfusu 80 milyona varan, kişi başına düşen geliri Türkiye'den -belki ortalama olarak- biraz daha fazla, bir hazım sorunu yaşayacak.

Arkasında, Türkiye ile birlikte sıraya kalan Türkiye ile benzer koşullarda Romanya ve Bulgaristan ve belki 2001 yılı öncesinde, yani 2000 Kasımı, 2001 Şubatındaki krizler öncesinde bugünkü vehametinde olmayan başka bir fotoğraf daha var karşımızda; o krizler nedeniyle Türkiye'de artan işsizlik sorunu, bu sorun bugün AB için düne göre daha büyük bir endişe kaynağı.

Bir başka olgu, Sayın Eriş Türkiye'nin güzellikleri -bu ekonomik boyutlarının ötesinde- başka güçleri derken, Türkiye'nin Müslüman ama laik düzeni sebebiyle özel konumuna dikkat çekti. Bu noktada AB açısından benim parlamenter olduktan sonra uluslararası parlamentolarda -AB'yle değil- AGİT ve AK ilişkileri içerisinde tanıdığım Avrupalı dostlarımız, Türkiye'yi, her zaman "işleyen demokrasisiyle ve laik düzeniyle bir ülke, sınırlarında bir komşu" olarak güvenle ve memnuniyetle karşılıyorlar. Ama Türkiye'nin komşuları, isimlendirmek istersek Irak, İran ve Suriye, AB'yi, Türkiye'yi içlerine aldıklarında bu ülkelerle nasıl komşu olacakları konusunda ciddi ciddi düşündürüyor. Bu konuda son derece ciddi tereddütleri var.

Ayrıca buna ekleyebileceğimiz bir fotoğraf Avrupa Ordusu tartışmalarını da etkiliyor. AB savunması açısından Türkiye'yi içine almak çok sorunlu bölgelere, Kafkaslara ve Ortadoğu'ya yaklaşmak anlamına da geliyor ve AB'nin güvenliğine yönelik tehditlerin arttığı bir fotoğraf olgusu olarak ortaya çıkıyor. Yani buradan bir hareketle bugün bir Avrupalı yetkiliye sorsanız

Türkiye'nin AB'nin sınırlarında olmasından dolayı hiçbir kaygı, hiçbir kuşku size ifade etmeyecek. Olabildiğince az vererek sınırında olmamızdan memnun. Bu nedenle bir olguyu görebilmemiz lazım. AB'nin doğal sınırları Türkiye'ye geldiği zaman yeni genişlemeler biraz yavaşlayacak. Bunu görebilmemiz lazım, bugünkü koşullarda bu açıdan da yavaşlayacak.

Ama ben Sayın Eriş, Sayın Sanberk ve Sayın Aktan'a bir açıdan daha katılıyorum. "Türkiye'den vazgeçmek o kadar kolay değil" önermesine katılmayabilinir. Lüksemburg ile Helsinki arasındaki fark; Lüksemburg'da Türkiye'yi kenarda, eşikte, kapının önünde bırakma eğilimine karşılık Helsinki'de, kapı aralık bırakılmıştır ve ben bu kararın alınmasında Türkiye bizden vazgeçerse" endişesinin de etkili olduğunu düşünüyorum. Yani AB Türkiye'nin aksi bir hareketinden korktu gibi geliyor bana. Bunun temel bir göstergesi, Helsinki Kararlarının 18 Nisan 1999 seçimlerinden sonra çıktı. MHP "Türkiye kendine dönsün" eylemleriyle AB'de bir tereddüt yarattı. Benim mensubu olduğum DSP'nin sol anlayışındaki ulusalcılığı, AB'yi ürküttü ve Türkiye'yi daha fazla dışarıda tutarsak rest çeker mi" korkusunun, Helsinki'de Türkiye Kararını alırken AB'nin üzerinde etkili oldu gibi geliyor bana. Artı Abdullah Öcalan yakalanmıştı. Avrupa'daki PKK etkinliklerinden de korktular. Onlara da -bunu somut olarak biliyorum- "siz sakin olun, buradaki camı çerçeveyi kırma işine fazla girmeyin, Türkiye'yi, hafif AB içine alarak bu konuda - Öcalan konusunda- dengede tutacağız" demek gibi bazı yaklaşımları sergilediler. Bunu şunun için söylüyorum. Türkiye sınırda tutulmak istenirken, vazgeçmesi veya başka yönlerde doğru eğilim göstermesi ihtimali ortaya çıktığı zaman -bu Türkiye'nin çıkarına olur olmaz, bu ayrı bir tartışma konusu ama- ya da en azından Sayın Aktan'ın çizdiği gibi Türkiye kendi çıkarlarını dik

olarak müzakere ettiği zaman AB'nin de karşılığında "senden vazgeçtim, üzerine bir çizgi çekiyorum" diyecek gücü iradesi yok. Türkiye'nin böyle bir konumu da var.

Fakat böyle bir konuma rağmen Türkiye'nin bugünden yarına, son günlerde çokça tartışılan zaman tanımlamasıyla görünür gelecekte AB'ne tam üyeliğinin gerçekleşeceğini söylemek mümkün değil. Çünkü meselenin bir de Sayın Sanberk'in açıklamalarına bir şey eklemek istemiyorum zaman kısıtlığı nedeniyle ama kültür boyutu var, din boyutu var. Avrupa'da maalesef sadece Katoliklerde değil ama dereceleri farklı olmak üzere Ortodokslarda ve Protestanlarda da ortaçağlı bilinçaltı var, bunu yaşıyorsunuz. Ben dinle hiç ilgim olmadığı halde, bütün Avrupa Uluslararası Parlamentolarında, sadece doğuştan gelen Müslüman kimliğimden dolayı bunu üzerimde hissediyorum. Avrupalıda böyle bir bilinçaltı var. Ama hemen şunu söyleyeyim, böylece bu fotoğrafların dinamizmine geliriz, belki tarihten beslenen Türkiye'ye karşı bu önyargı-tarihten beslenen çünkü Avrupalılık bilinci, Avrupalılık kimliği dediğimiz şey, Türklerin İslami yayılcılığına karşı Avrupa'daki bir takım beyliklerin birleşmesinden oluşmuştur- 11 Eylül'den sonra hızlı bir biçimde kırılıyor. Önyargıdan ilgiye ve meraka doğru dönüşüyor. Bunu görmemiz lazım Fotoğrafların dinamizmi, böyle bir dinamizm var.

Bu noktada biz de kendi payımıza düşeni yapmalı ve AB meselesini kendi önyargılarımızdan sıyrılarak tartışmayı görebilmeliyiz. Bizim önyargılarımız ırkçı temelde değil. Biz "Ne işimiz var Hıristiyanların arasında, ne işimiz var amblemindeki 12 yıldızı, Efes'deki Meryem Ana tapınağından alan kuruluşla" demiyoruz. Eğer böyle düşünenler varsa bile etkileri çok az. Böyle bir önyargımız yok ama ciddi bir eksikliğimiz var. Sayın Aktan çok

zarif diplomatik bir üslupla söyledi: özellikle siyasette bazı konuları -rahmetli Uğur Mumcunun deyimiyle- "bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olarak" tartışıyoruz. Bunu kırıp, tartışmalarımızı bilgi temeline oturtmamız lazım. Bunun ötesinde Sayın Eriş'in üzerinde durduğu gibi AB meselesini bir ulusal mesele olarak ele alıp iç politika malzemesi yapmamalıyız. Şuan koalisyon ortağımız iki parti arasındaki AB'ne yönelik tartışma Avrupa'nın bizden talep ettikleri şeylerin çok ötesinde. Bu talepler, örneğin anadil konusunda, Türkiye'de, kraldan çok kralcı bir şekilde, yansıtıldı, belki Verheugen bile daha hafifli tehdidi, kabalığı ötesinde ama içeriye öyle bir yansıtıldı ki AB aklının ucuna bile getirmiyordu karşılık verirken, "sen bunu nereden çıkardın?" diye değil tam aksine "hayır bu olmaz, topyekün külliyen reddediyoruz" gibi bir tartışma. Bu açıdan da gerçekten biz de fotoğrafın dinamizmi açısından, bu fotoğrafı daha güzel bir noktaya çıkarabilmek için, meseleyi bilgiyle ve iç politika malzemesi yapmadan tartışmamız lazım.

Bunların ötesinde kuşkusuz Türkiye'nin üstüne düşen konular var. Gene Sayın Eriş'e atıfta bulunacağım, "Biz AB meselesini tartışmıyor olsaydık, Türkiye'nin geleceğini tartışıyor olsaydık, benzer şeyleri tartışacaktık" diyor. Evet Türkiye AB'nde o hazım sorununu aşmak için kalkınmasını hızlandırmak zorunda. Bu Türkiye'nin kendi insanına karşı bir yükümlülük. Ama, bugünkü politikalarda, Türkiye 2010 yılında kişi başına düşen milli gelirini 2001 yılında yitirdiği düzeye erişiremiyor. Programları gözden geçirmek, kalkınmayı hızlandırmak, 2010 yılında 2800 dolar kişi başına milli gelirle yetinmeyip bu gelir düzeyini asgari 5000 dolara doğru tırmandırmanın politikalarını üretmek lazım. Konumuz dışında ama inanıyorum ki Türkiye iyi, doğru politikalarla, hedefli ve temiz yönetilirse bu hedefe ulaşır,

ulaşmaması için bir neden yok.

Bunun ötesinde Türkiye, gerçekten nüfus artışını sınırlandıracak politikaları gündeme getirmeli. Türkiye besleyemediği nüfusu üretmek gibi bir lüksün sahibi değil. Artı Türkiye AB çok haklı olarak Türkiye ile komşu olmaktan rahatsa, sıkıntılı değilse, ama Türkiye'nin komşuları ile komşu olmak konusunda bir sınır varsa, Türkiye'nin önüne bir misyon çıkıyor, çok önemli bir misyon. Buna katılmayabilinir ama aktif dış politikanın gereğidir bence. Türkiye artık demokrasisinin bütün eksikliklerine, yetersizliğine ve gelişmesi gereken öğelerine rağmen, dünyada işleyen bir demokrasiye sahip tek İslam ülkesi olmakla yetinemez. Bir, kendi demokrasisini dünya standartlarına ulaştırmalı, iki çevresine lafla değil politikaları ile de model olabilmeli. Türkiye, İslam dünyasına demokrasi ihraç edecek politikaları da artık pekala gündemine getirmeli.

Bu çevremizde "barış kuşağı" yaratabilmenin, geliştirebilmenin, komşularımızla ikili ilişkileri iyileştirmenin ötesinde bir büyük projedir, sadece ABD'nin değil Avrupa'nın desteğini ve hatta dünyanın desteğini alabilecek bir projedir. Yeter ki biz bu konuda kararlı ve iradeli olalım. Bu barış kuşağını geliştirme konusunda hiç kuşku yok, Türkiye başka ülkelere de Örneğin başta Yunanistan'la -Ermenistan'ı bir kenara bırakırsak- Ege ve Kıbrıs sorununu çözmek durumunda. Bunun için de Türkiye her söyleneni- bugün burada çok tartışıldığı gibi- herşeyi tartışır hale gelmek konumunda değil. Türkiye iki şeyi tartışamaz. Bir, Ege'nin bir Yunan Denizi olmasını tartışamaz, iki Kıbrıs'ın bir Yunan Adası olmasını tartışamaz. Bunu bütün müzakere süreçlerinde son derece iyi ortaya koymalı ve Türkiye'nin bir temel özelliğini, bunu Avrupa Konseyinde yaptığım zaman bütün karşı atakları sindirebildiğimi bildiğim için söylüyorum;

Türkiye'de kimse 12 ada hayaliyle falan yaşamıyor. Bunu açıkça ortaya koyalım ama Ege dünyanın en haksız haritası. Türkiye, dünyanın en haksız haritasını barış için "yurtta sulh, dünyada sulh" ilkesi çerçevesinde içine sindirmiş, başkaları sindiremedi ta Falklandlara kadar gitti. Türkiye bu özelliğini de yani "beni fazla tahrik etme" anlamında diplomatlarımız arkasına diplomatik vizyonunu koyabilir, ama bunları söyleyebilmeli.

Bunun ötesinde mesela şimdi Kıbrıs konusuna geldiğimiz zaman Bu Verheugen meselesi, sayın Bakanım Sayın Bozer son derece ciddi bir şekilde söyledi ama "böyle söylensin" diye değil, bizim AB'yle müzakerelerde, sadece müzakere etmeyi değil, yetkisini aşan, haddini aşanlara da gerekli uyarıyı yapmak gibi bir şeyi artık gündemimize almalıyız. Verheugen'in dün Yunanistan'da Kıbrıs konusunda söyledikleri "eğer Kıbrıs Rum tarafının alınmasına karşı Türkiye şurayı şöyle yaparım derse cevabını alır, kendi adaylığı yok olur" tarzına komisyona belki sizin bürokratınız haddini biraz fazla aşıyor diyebilmeli. Bunun üslubunu da iyi ayarlayabilmeli. Herhalde bu olay Roma-Galatasaray maçındaki polislerin şiddetinden daha küçük değil. Oradaki Mussolinin polisiyse, Verheugen'in bu tavrı Hitler artıklığıdır. (alkışlar)

Türkiye gerçekten bunları söyleyebilmeli. Yani Karen Fogg'un olayında iletişim özgürlüğü ayrı bir sorun, onun haddini aşması apayrı bir sorun. Eğer Türkiye diplomasideki "istenmeyen kişi" ilanı konularını bu noktada dahi gündeme getiremiyorsa kendi eliyle kendisini zayıflatıyor demektir. Bunu aştığı zaman Türkiye AB yolunda bence çok daha ileri adımlar atabilir. Bunun ötesinde de AB'ne bir alternatif olmak üzere değil, AB'yle daha güçlü şartlarda müzakere edebilmek için bölgesindeki Örgütlenmeleri göz ardı etmemelidir. Örneğin, Orta Asya'ya

kahramanlaşdırmak değildir. Jean D'Arc'i niğin hatırlıyoruz? Fransa'da yakıldığı için. Yoksa, yakılmasaydı herhalde hatırlanmayacaktı. Çünkü ben bu konuda üniversitelere gittiğim zaman, konu buraya gelince soruyorum. "Jean D'Arc neyin mücadelesini verdi?" diye soruyorum, kendi kendimize sorun neyin mücadelesini verdi? Fransız ihtilalinin mi öncüsüydü, killisenin mi özgürlüğüne savunuyordu hiç birimiz bilmiyoruz ama Jean D'Arc'i hatırlıyoruz yakıldığı için. Abdullah Öcalan bunu hakemiyor, idamı da Türkiye motoruymuyla aslında Avrupa Konseyinin kurucu statüsüne sahip bir üyesi olarak, yeni giren ülkelere Doğu Avrupa, Asya ve eski Sovyet Cumhuriyetlerine idamı kaldırı koşullunu dayatıyorsa, Türkiye'de dayatılan taraflardan biri, yurt dışındayken dayatan taraf, işeride tartışan; bu ikilimden kurtulmalı.

İkincisi, bu anadilde eğitim vs. Ulusal programımızda yer alan Avrupa Birliğinin anadil konusundaki yazılı talepleri, bugün bizim tartıştığımızın çok daha gerisinde. Eğer Verheugen ya da Karen Fogg AB'nin bürokratları olarak-biri genişlemeden sorumlu, biri Türkiye temsilcisi- bunu bir adım ileri götürüyorlarsa Türkiye onlara bir biçimde haddini, hangi zeminde konuşmaları gerektiğini en yetkili ağzılarından verebilmeli. Konuyu tartışmamayı değil ama bu tartışmayı doğru zemine çekmek için gereğini yapmalı. Onun ötesinde de Sayın Aktan'ın bahsettiği esneklikler konusunda gergekten bilgilyle donanmalı.

Şimdi Danimarka'da, Kopenhag kriterlerinin adıyla anıldığı kentın başkenti olduğu ülkede, Aralık ayındaki bir gelişmeden bilmiyorum kaçımızın haberi var? Yani burada meydana da sıklığı var, bu konuyu izleyen devletin de, mühiş sıklıklarımız var. Danimarka ana dilde eğitim konusunda, eğitimden sorumlu yerel yönetimlerin istek halinde bunu gerçekleştirme

dogru, hic kuskusuz Rusya ile birlikte, bir orgutlenmeyi, yeni bir yapilamayi gerceklestirebilmeli, Karadeniz Ekonomik Isbirligini daha dinamik hale getirebilmeli, Balkanlara donuk olarak Guney Dogu muzakerelerinde en az bir Yunanistan kadar aktif olabilmeli. Devletin en ust duzey yetkililerinin vekaleten orada temsil edil en azindan Yunanistan agrubugunda Balkanlarda temsillini gozetmeleri halinde bolgeden aldigi guclerle gok daha onemli bir konuma gelebilir.

Bu gercevede son sozlerimi toplarken gokca tartisilan ve yanlis zeminde tartisilidigina inandigim iki konuya gelmek istiyorum, biri idam. Artik gercekten sabah Sayin Bakan aghlisi yaparken soyledi, orta vadesi, kısa vadesi filan kalmadi ama Turkiye idamin neresini tartisiyor? 1984 yilinda Turkiye Avrupa Konseyindeki uyeeliklerinin askidan indirilmesi sirasinda moratoryumun ilan etmis, bu moratoryumla, AİHM'nde sayisim bilmiyorum, aleyhine "ben idama mahkumum, idam psikolojisi gekiyorum" diye aghlins en az on davayi benim memorandumum var gerekgesi ile kazanmis ve hemen her hukümet bu memorandumun devam ettigini gesitli vesilelerle soylemis simdi bir kisi icin idami tartisiyoruz.

Buradaki sorun, ozellikle teroristler bakimindan Abdullah Ocalan'in kisisel korkakligi ya da kahramanligi tartisilmasi bir yana ama eger bir terorist kendi amaclari icin olumu goze almissa onu o amacina, olum amacina ulastirmak dogru mu degil mi? Bir teroristi yasayarak oldurmek mi, yoksa oldurerek yasatmak mi? Ben inaniyorum ki son Nevruz kutlamalarinda biz Abdullah Ocalan'i hic tartismiyor olsaydik, onun lehine yapilmak istenen gosterilerin sesi bugunkunden gok daha ciliz olacakti. Geshitlerin ruhuna gonderilecek en iyi fatiha Abdullah Ocalan'i hucreesinde gurutmeektir. Yoksa onu hicbir gekilde onun bunun duvarında

mecburiyetini bir genelgeyle Aralık ayında kaldırdı. Milli Eğitim Bakanlığının bu konudaki gerekçesi de Bakanın ağzından Danimarka basınına yansıyan gerekçe "Danimarkaca öğretmeden ulusal birliğimizi sağlayamayız. Ülkelerine gideceklerdi sıkıntı çekmesin diye düşündük ama baktık kalıcılar Danimarkaca öğrenecekler, kendi ana dillerini nasıl öğrenirse, evinde öğrensin vs."

Danimarka bunu yaptı, ama bu bilgi hala bizim dosyamıza girmedi. AB Genel Sekreterliğinin de haberi olmadığını görünce Danimarka basınından bana gelen mailleri dün değil önceki gün ilettik. Milli Güvenlik Genel Kurul Sekreterliğine bu şekilde ilettik. "Bilgi akışı nasıl böyle kısıtlı?" bunu anlamanın imkanı yok.

Türkiye AB konusunda ne alaturka bir direnişin tarafı olmalı, ne de alafranga bir özlemin. Türkiye kendi çıkarlarının yanında olmalı. Bu konuda Atatürk'ün gerçekleştirdikleri bize örnek olmalı. Atatürk yaşamı boyunca batı ile savaştı, savaşı kazandı, çağdaş uygarlık açısından yüzünü batıya döndü. Bu açıdan AB'ni de bütün engellemeleri, kısıtlamaları, müzakere gerektiren konulan salt bir üyelik projesi olarak değil, ama çağdaş bir uygarlık projesi olarak ele almalıyız ve çağdaş uygarlık projesinin gereğini de mutlaka kendimiz için, Avrupa Birliğiyle hangi noktada nereye kadar gelirsek gelelim yapmalıyız. Gerçekten bu denilenler inançla yapılırsa, Türkiye bölgesinde ekonomik olarak değil belki ama artı güçleriyle -askeri ve bir de zaman içinde "İstanbul ruhu" denilen o melez ruhu özgün kültüre dönüştürürse, bu özellikleriyle- hiç kuşkusuz bölgesinde bugün dünyadaki Japonya ağırlığında bir ülke konumuna gelebilir. 2010'dan 2023'e doğru G-10, dünyanın gelişmiş onuncu ülkesi olma konusunda kararlı yürüyebilir. Zaten o zaman "ne bizim istemeyenlerimiz, ne de AB'nin istemeyenleri AB'ni Türkiye

aleyhine düşünmezler" diyorum.

PANEL YÖNETİCİSİ- Sayın Uluç Gürkan'a ben de teşekkür ederim. Özellikle bu "Barış Kuşağının geliştirilmesi" konusundaki fikrini "başlangıçta yaptığım konuşmayı teyit eder nitelikte" gördüğüm için, yürekten benimsiyorum. Bir de bunun dışında ufak bir şey söyleyeceğim, müsaade ederseniz; ondan sonra sorulara geçeceğiz.

Anadilde yayın konusunda Hükümet bir şeye odaklanmış; "Fransız modeli" diyor; Fransız modelinde "devlet radyolarında haftada belli saatlerde ana dilde yayın yapılıyor. Biz de bu modeli alalım" deniliyor. Bence başka modelleri de düşünmek lazım. Esas olan bu anadilde yayını yasaklamamaktır; ama isteyen kendi imkanlarıyla TV'yi kursun, bu da RTÜK'ün kontrolünde olsun. Devlet olarak bunun öncülüğünü yapmamızın isabeti tartışmaya açıktır. Bunu mutlak "doğrudur-yanlıştır" şeklinde ifade etmiyorum, sadece "düşünülecek bir noktadır".

Efendim, bize saat altıya kadar zaman ayırmıştınız, biraz geçtik, fakat aslında zamanımızı aşmadık çünkü geç başladık. Burada konuşmaları sona erdirmiş bulunuyoruz; fakat arkadaşlarımızın sordukları bazı sorular var, biraz daha sabır gösteriniz, süratle bu soruları cevaplayalım. Buyurun efendim.

ÖZDEM SANBERK- Teşekkür ederim.

Birinci soru Sayın Burhan Karaçelik'in:

"AB'nin yakın veya uzak bir gelecekte ülkesi, ulusu ve egemenliği tek olan bir Avrupa devletine dönüşme olasılığı var mıdır ve bu ne oranda düşünülebilir?"

Efendim, tek tek alıyorum, bir kere toptan cevap vereyim:
“Yoktur.”

Tek ülke; tabii tek ülke yakın bir gelecekte değil, uzak bir gelecekte de olmayacak, ama tek bir ortak alan halen var. Bu ortak alandan faydalanma olanakları mevcut. Tek ulus söz konusu değil, yani şu anda AB'nin politikası bunun tersini teşvik ediyor.

Egemenlik konusuna gelince; burada tabii şu noktayı gözden uzak tutmamak lazım: Bugün AB'yi tarif ederken, eşit haklara sahip partnerlerin ortak kurumlara egemenlik devri söz konusu. Bu egemenlik devrini daha ileriki on yıllarda biraz daha fazla göreceğiz. Zaten, bugünkü Avrupa Kurultayı da bu konular üzerinde odaklaşacak. Yalnız egemenlik devri, aslında AB üyesi olmayan ülkeler için de söz konusu.

Ne demek egemenlik? Tam, kapsamlı tarifi değil, ama şöyle bir tarif yapabiliriz: “Ülkelerin kendi güçlerini, kendi mukadderatlarını kendilerinin kontrol edebilmesi.” 21. Asırda bu pek mümkün olmuyor; AB dışında bazı ülkeler için dahi özellikle güvenlik alanında egemenlik devri söz konusu oldu. Örneğin Türkiye, kendi askerlerinin, birliklerinin bir kısmını daha 1950'lerde NATO'ya bir Amerikalı askerinin, bir Amerikalı komutanın komutası altına verdi. Bu kısmen bir egemenlik devridir, tabii bu TBMM'nin onayından geçti, aynı şeyi İngiltere de yaptı, ama Fransa yapmadı. Biliyorsunuz Fransa NATO'nun askeri entegrasyonuna katılmadı, ama Fransa ne yaptı? Para birliğine katılarak, egemenlik devrini orada gerçekleştirdi.

AB içinde egemenlik devri söz konusu olacak, ama bu egemenlik devri birkaç merhalede seyredecek. AB düzeyinde ikili veya üçlü bir egemenlik uygulaması var. Bir milli düzeyde; bazı ülkelerde bir eyaletler düzeyinde -yani, anayasası öyle olan

ülkelerde- bir de AB düzeyinde.

Sorunuzun cevabını tekrar özetleyecek olursak, AB'nin tek bir ulus devlete dönüşme olasılığı yakın bir gelecekte yok; fakat egemenlik devrine giderek artan bir düzeyde şahit olacağız. Üyeler bir noktada verdikleri egemenliği, başka bir noktada geri alacaklar, yani bunun faydasını bu şekilde dengeleyecekler.

Bana bir soru daha var efendim, Sayın Avukat Selim Sarıbrahimoğlu Beyefendi sormuşlar:

“AB tam üyeliği Türki devletler ve bölge ülkeleriyle ilişkilerimizi nasıl etkiler? Bu soruyu Sayın Aktan'ın gerçekçilik ilkesi çerçevesinde lütfen yanıtlayınız.”

“Sayın Aktan'ın gerçekçilik ilkesiyle tam bağdaştıracak mı?” bilmiyorum; ama Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği Türki devletlerle ve bölge ülkeleriyle ilişkilerimizi olumlu etkiler. Önce Türki devletleri ele alalım, yani Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan; bu ülkelerin hepsi zaten Avrupa Birliği ve Batıyla, ABD'yle, dünyanın geri kalan ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek istiyorlar. Türkiye'nin AB'ye katılma süreci olumlu yönde, sorunsuz ilerlediği ölçüde bizim bu ülkelerdeki etkimiz fazlalaşır, saygınlığımız artar. Ama, zorlandığı taktirde sorunlar çıkarsa, böyle bir durum Türki Devletlerle ilişkilerimizde olumlu etki yapmaz. Ama, bizim AB'yle ilişkilerimizin gelişmesi ölçüsünde, özellikle tam üye olduğumuz taktirde, Gündüz Aktan'ın tabiriyle, AB'nin mali yardım levyelerini elinde tuttuğumuz zaman, bu ülkelerdeki etkinliğimiz büyük ölçüde artacaktır.

Fazıl Özüğür soruyor: “AB'nin temelinde çıkar birliği bulunduğu kanısındayız. 1976 yılından beri 26 yıllık sürede ülkemizdeki enflasyonun iki-üç haneli rakamlarda seyrettiği

görülmüştür. Çıkar birliğine dayanan AB, enflasyonun yüksek olduğu bir ülkeyle ortaklık ilişkisi kurmak ister mi?”

Tabii, istemenin ötesinde kuramaz, çünkü o zaman sistemin işleyişi sekteye uğrar. Ayrıca, AB'yle aramızdaki gelir farkı bizim aleyhimize çok büyük olur o zaman ve bizden AB'ye göç olayı söz konusu olur. Yani, AB'ye üye olacak bir ülkenin yüzde 70 gelir düzeyi farkı olmaması lazım. Böyle olduğu taktirde, ancak göçün durabileceği farz ediliyor. Yüzde 30'larda olursa, mesela Polonya'nın birkaç sene önce yüzde 30'lardaydı, şimdi yüzde 40'lara doğru çıktı. Polonya'ya masif yardım yapılmasının bir sebebi de, gelir düzeyi farkının, dolayısıyla ekonomi performans ve enflasyon farklılığının azaltılmasıdır. Onun için bu sorunun cevabı, böyle bir ortaklık ilişkisinin -benim görüşüme göre, ben iktisatçı değilim- kurulamayacağıdır. Onun için zaten, ekonomik kriterleri, yani Kopenhag Kriterlerinin ekonomik bölümünün müzakereler sırasında yerine getirilmesi lazım; Türkiye'nin tarım alanındaki yüzde 43 nüfusunun, belki de daha fazla, hizmet sektörüne ve sanayi kaydırılması gerekiyor.

“AB adayı ve aday adayı olan, enflasyonu çeyrek asır iki ya da üç haneli olan başka ülke var mıdır?”

Benim bildiğim yok.

“Ülkemizde ekonomik kriz dalgalı şekilde uzun süredir devam etmektedir, bir AB Euro'su 1 milyon 200 bin TL değerindedir. Para değeri aşırı derecede düşük olan ülkenin parasının, güçlü ülke paraları arasına girmesinin fayda ve zararları nelerdir?”

Tabii, bu ekonomik bir soru, ben kendimi yetkili görmüyorum, ama gene biraz önceki görüşüne dönmek istiyorum. Üye olacağımız zaman, para değerinin Euro'ya yakın düzeylerde

seyretmesi gerekiyor. Aksi tahtırde aradaki fark, enflasyonu da, gelir düzeyini de etkiler ve eğer ekonomik performanslarda büyük fark varsa, o zaman uzun bir geçiş süresi söz konusu olabilir. On senelik, yedi senelik, belki daha uzun geçiş süreleriyle ekonomik performans düzeylerini birbirine yaklaştırmak kabil. Bir de tabii Euro dışında kalınarak da Avrupa üyesi olunabilir.

Teşekkür ederim.

PANEL YÖNETİCİSİ- Bana da bir-iki sual var; ben de çok kısa cevaplamaaya çalışacağım.

Sayın Avukat İsa Avcı'nın sorusu aynen şöyle: "AB'nin kuvveti akıldır, Türkiye'nin kuvveti nedir?"

Ben bunu çok kısa cevaplamak istiyorum: "AB'nin kuvveti akıldır, Türkiye'nin de akılı yoktur" diye bir sonuca varmayın. Türkiye'yle Avrupa arasındaki fark metot farkıdır. Avrupa daha metodiktir, Türkiye metottan gerekli şekilde nasibini almamıştır, ama Türkler de akıllıdır. Bunu bilhassa belirtmek istiyorum, konunun akılla alakası yok; metotla alakası vardır.

İkinci soru:

"Gayrı safi hasılanın yüzde 25 azaltacağını bildikleri halde, Doğu Avrupa ülkeleriyle entegre olmaya hazır olan AB'nin Türkiye'ye de aynı iyimserlikle yaklaşacağını düşünüyor musunuz? Eğer ekonomik zayıflamaya rağmen, Türkiye'nin Birliğe kabulü mümkünse, kültürel farkımızın entegrasyonda pozitif ya da negatif yönde etkisi nedir?"

Sorunun iki tarafı var, ekonomik nitelik taşıyan bir yanı var. Evet, bugün Türkiye'de enflasyon yüksektir, evet bugün Türkiye'de büyüme hızı fevkalade düşüktür; ama memnuniyetle

müşahede ediyoruz, son zamanlarda Türk lirası istikrar buldu, ithalat-ihracat dengesinin biraz daha iyiye gideceğine ilişkin sinyaller var gidiyor ve bazı iyi haberler var, ama bunlarla söylemek istemiyorum. Söylemek istediğim husus şu:

Bir kere ekonomik sıkıntılar ve yahut ekonomik bozukluklar, süratle telafi mümkün olan sorunlardır. Bundan dolayı korkmayın. Ekonomik yönden kötü bir politika güden ülkeler, kendi vatandaşlarına ıstırap çektirir; o başka iş. Ama, bunun telafisi mümkündür. Ben size örnek vereceğim: 1980'den önce Lüksembourg'a gittiniz; elli bin dolar alamadınız, kuyruklar vardı, ithalat-ihracat dengesi bozuktu ve saire, ve saire. Ondan çok kısa bir süre sonra, Türkiye'nin kasası döviz doldu, Türkiye yüzde 7-8 büyüme hızı gerçekleştirdi, Türkiye o yüksek enflasyonları yüzde 30 enflasyona indirdi.

Demek ki, basiretli bir idare bu ekonomik zorlukların üstesinden gelebilir. Bundan endişemiz olmasın.

İkincisi; Sayın Büyükelçimiz çok güzel ifade ettiler, geçiş dönemleri var. Yani, herkesin Maastricht Kriterlerine yüzde 100 uyması Avrupa Birliğine tam üyelik için şart değil; bir anlamda şart, ama geçiş dönemi öngörmek suretiyle de AB'ye üye olabilirsiniz. Örnekler var İngiltere, Danimarka Euro'yu kabul etmedi ve nitekim Euro'ya geçiş başka ülkelere göre de farklı tarihlerde oldu. Binaenaleyh, biz siyasi, ekonomik kriterleri yerine getirdiğimiz taktirde, bir geçiş döneminden istifade parasal enflasyon açısından ederek, bazı zorluklarımız olsa da AB'nin tam üyesi olabiliriz. İşte o zaman, ekonomiyi ıslah etmemiz belki de daha kolay bir zeminde olur.

İkinci kısım; kültürel fark. Bakınız, AB'den söz edilirken "Intégration Économique" derler, ekonomik bütünleşme; parasal

bütünleşme, siyasal bütünleşme, ama “kültürel bütünleşme” demezler; tersine kültürel konularda farklılık çeşitlilik vardır ve AB'nin gücünü de bu yapar. Ben başta konuşurken, parasal birliğe geçişte, liderlerin başarısını övdüm, ama seküler bir Avrupa olma konusundaki hassasiyetlerini de tereddütle karşıladım. Neden? Çünkü, bazı kimseler hâlâ Jean Monnet'in felsefesine vakıf değiller ve Avrupa Birliğini hıristiyan topluluğu olarak görüyorlar. Türkiye gibi Müslüman bir ülkenin AB'ye tam üye olması, bir anlamda kültürel zenginliktir, etkisi olumlu olur.

Efendim, müsaade ederseniz, toplantımızı burada bitirelim. Bir emriniz mi var Sayın Başkanım? Ben evvela size bir teşekkür edeyim. Türk Hukuk Kurumu Başkanı olarak, Yekta Beyefendiye ve aynı zamanda Barolar Birliği Başkanı Sayın Özok'a böyle bir toplantıyı düzenledikleri için çok teşekkür ederim. Bütün panelist arkadaşlarıma ayrı ayrı şükranlarımı ifade ediyorum. En büyük yükü de sizler taşıdınız; uzun bir süre sabırla dinlemek, konuşmaktan çok daha zordur. Bu sabrı gösterdiniz, sizlere şükran borçluyuz. (Alkışlar)

YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN

Değerli katılımcılar,

Değerli konuşmacılar,

Geç saatlere kadar bizi yalnız bırakmayarak birlikte olduğunuz için teşekkürlerimizi Türkiye Barolar Birliği ve Türk Hukuk Kurumu adına sunuyorum. Özellikle değerli konuşmacıların, seçkin uzmanların açıklamalarıyla verdikleri bilgiler, yansıttıkları ortak görüşler için kendilerini hem kutluyor, hem de çabalarına teşekkür ediyorum.

Açılıştta söylemeye çalıştığım gibi irdeleyip inceleyerek AB konusunda bilgilendik. Bu etkinlik bu konudaki çalışmalarımızın ilkidir. Bilinçlenme yolunda önemli adımlar atmaktayız. Olumlu ya da olumsuz “AB takıntısı” yaşanmamalıdır.

Hiç bir şeyden korkmuyoruz. Dile getirmeye çalıştığımız, haklı nedenlere dayanan, gerekçeleri toplumun önünde izlenen görünümünden kaynaklanan kaygılar, endişelerdir. İlgilileri böyle yan tutuyorsa, böyle tehditler, terbiyeyle bağdaşmayan tutumlar çekinilmeden sergileniyorsa verildiği tartışılan ödünler, verilecek ödünler düşündürücü olmaz mı? Atatürk zamanında Milletler Cemiyeti’ne davet edildiğimizi anımsarsak onurlu girişten amacımız anlaşılır. Üyelik için başvuranların incelemeler sonucu alındığı kuruluşun Genel Sekreteri, Türkiye’nin çağırılmasını yardımcılardan istemiştir. Haksızlıklar, tehditli ve yanlış konuşmalar, PKK’nın terör örgütleri listesine alınmaması, sözde ermeni soykırımı tasarısı, PKK’nın siyasallaşması, anadilde eğitim ve yayın ile kürk kökenli yurttaşlarımızı azınlık saydırma çabaları üzüntüyle ve ibretle izlenmektedir.

Değerli konuşmacıların anlattıklarıyla ortaya çıkmıştır ki, değişmezliği savunulan Kopenhag ölçütleri, tartışılabilir, içeriklerine verilecek anlamla ülkemiz için sakıncalı beklentiler ve zararlı öneriler geri aldırılabilir. Dostlukta, ortaklıkta kayıp da, kazanç da karşılıklıdır.

Sorun AB'ye girmek mi, çağdaş olmak mı? Koşulları ve gerekleri çok yönlü incelenip ele alınmalıdır. Biz yükümlülüğümüzü yerine getirmeye zorlanırken AB de yükümlülüklerini anımsanmalıdır. AB bizim için ideal değildir. İdealimize yararlı bir araçtır. Ekonomik bir başlangıç siyasal oluşuma dönüşmüş ve siyasal bütünleşme gündeme gelmiştir. Küreselleşme olgusu içinde AB, AB içinde Türkiye iyice irdelenmelidir. Demokrasi ve insan hakları konusunda haksız eleştiriler almaktayız. Birleşeli 11 yıl olan Federal Almanya, Musevileri fırınlarda yakan Hitler'in ülkesi değil miydi? Salazar'ın Portekiz'i, Franko'nun İspanya'sı, Mussolini'nin İtalya'sı, Cezayir'e çektiren Fransa, sömürgeci Belçika bize demokrasi vermeye kalkışmaktadır. Stalin yönetiminden 1990'larda kurtulan Doğu Avrupa ülkeleri, Kıbrıs Barış Harekati ile Cunta'dan kurtulan Yunanistan bizi geçmiş görmektedir. AB Ülkeleri kimi aday ülkelere vizeyi kaldırmıştır ama Türkiye'ye uygulama sürmektedir. İkilemler ortadadır. AB'yi yurttaşlarımıza benimsetmek isteyenler, AB'ne de ikilemlerinin, ilgililerinin davranışlarının yapıcı olmadığını anlatmalıdır. Kuşkuyla, korkuyla, kuruntuyla dostluk olmaz.

İkiyüzlülükle hiç olamaz. Batı'nın doğusunda, Doğu'nun batısındaki Türkiye laik düzeniyle köktendinci rejimler için, demokrasisiyle de diktatörlükler için kötü örnektir. Ama İslam dünyasının tek demokratik ve laik üyesi olması AB 'nin Ortadoğu ve İslam ülkelerine yaklaşımı, bölge ve dünya barışı için de bir

şanstır. Fanatiklik, goygoyculuk ve oyoyculuk, özellikle iç siyaset sorunu ve kozu yapılması yanlıştır.

Ben, ortaklıklarda, eşit duruşta egemenliğin sorun olduğu kanısında değilim. Üye ülkelerin bizimle ilgili hakları ölçüsünde bizim de onlarla ilgili haklarımız, ortaklığın ve bütünleşmenin doğal gereğidir. Karşılıklı özveri ve ödün dengelyi ve uyumu sağlar, birlikte kullanım bu değerleri yoketmez.

Körükörüne yandaşlık ve karşıtlık, katılıktır, ilkeliktir. Kraldan çok kralcı anlayışı, çağdışılıktır. Tarihi ve gerçekleri yadsımadan, güvenle geleceğe koşmalıyız. Evrenselliğe giden yolun ulusallıktan geçtiği, kültür zenginliğinin en değerli ulusal varlık olduğunu unutmamalıyız. Birbirimizi anlamalıyız. Dostlarımızla konuşup tartışarak, görüşmeler yapıp uzlaşarak ayrılıkları belirlemeliyiz. Para konusunda dışarıda kalan ülkeler var. Dünyayı pazar, insanları tüketici gözüyle değerlendiren anamalcı sertliklerin ağına düşmemeliyiz. Farklılıkların doğallığım savunabilmeliyiz.

Herkese teşekkürümüzü yineliyor, esenlik dilekleriyle sevgi ve saygılar sunuyorum.